

MALMÖ HÖGSKOLA

Sexmissbruk eller diagnosmissbruk?

- En diskursanalys av begreppet sexmissbruk

Robert Jakobsson

Handledare:

Mariah Larsson, docent i filmvetenskap. Universitetslektor.

En masteruppsats i Sexologi, Malmö Högskola, Sverige.

ABSTRACT

Sexmissbruk eller diagnosmissbruk? – En diskursanalys av begreppet sexmissbruk Jakobsson, R.

Key words: diagnoses, hypersexuality, medicalization, nymphomania, sexual addiction, sexual behavior, sexual compulsivity, sexual deviation, shame, social construction.

Background: Sexual addiction has been given a dominant discursive power in Sweden which (re)inforces the idea that sexuality is essentially a dangerous and lethal force.

Methods: The thesis consists of two sub studies. Firstly, a critical discourse analysis is conducted over scientific articles of sexual addiction and sexual compulsivity. Secondly, a critical discourse analysis of the concept of sexual addiction in newspapers in Sweden's largest newspaper, DN, and an evening paper, Aftonbladet. These two sub studies are reflected towards each other to examine the construction and discourses surrounding sexual addiction.

Results: The first sub study shows that sexual addiction is a term and concept that lacks empirical data. However, research still speculates that a sex addict can be someone who compulsively consumes any sexual behaviors that deviates from marital sex. The second sub study shows that sexual addiction is a vague concept that could be applied to most people in society; it may include people who masturbate, are unfaithful, are rapists, perform incest, consume pornography, have difficulties with intimacy and/or have multiple sexual partners.

Conclusion: Sexual addiction is a moral concept, which pathologizes people who deviate from erotic normalcy. The media articles presented a vague image of a sex addict that includes a series of sexual behaviors, ranging from masturbation to sex offending. Although research has been conducted for over 30 years, there is no empirical data about what constitutes sexual addiction and what the potential consequences for the individual and society are. In sum, both science and popular discourses presents a potential addiction to diagnoses.

Suggested Citation: "Jakobsson, R. (2013): *Sexmissbruk eller Diagnosmissbruk? – En Diskursanalys av Begreppet Sexmissbruk*. Master Thesis at Malmo University, Sexology."

FÖRORD

Det första tacket vill jag rikta till min nuvarande partner. För ditt stöd, tålmodighet och för tillåtande till evigt tjatande i ditt öra – tack. Inte bara för att du orkat med en grinig, manisk och ogottig pojkvän, utan för relevant kritik och fint stöd. Tack min kära Theodor Meijas Nihlén.

Det finns några andra personer i min närhet som jag också skulle vilja passa på att uppmärksamma. Det är dels doktorand Tove Lundberg, du har varit en så stark vän som fått mig att inse vikten av att ta några extra tankebanor om vad jag gör och varför jag gör det. Sexologen Suzann Larsdotter för lästips om samkönad kvinnlig sexualitet under 1800-talet. Socionom Evelina Nilsson & socionom Johanna Norrman – för att ni fått mig att kämpa på med uppmuntran och frågor. Lektor Hanna Wikström – din inspiration, kunnighet och skarpa kommentarer har fått mig att revidera synen på vetenskap och teoretikern Michel Foucaults verk ett flertal gånger under uppsatsens gång. Med ditt stöd har jag fått en så stark vilja att djupdyka, problematisera och arbeta vidare. Tack!

Azar Akbarian, för att du både peppat och suttit bredvid mig vid mindmappandet. Mirja Brolin, Jenny Jalvelius, Emmelie Carlsson, Isabella Enbågen, Emma Christensson och Linda Byqvist är personer som hjälpt till med språkgranskning. Tack!

Mariah Larsson, docent i filmvetenskap, vill jag slutligen tacka för ditt handledarstöd under arbetets gång - du hjälpte verkligen min lilla konstnärssjäl att förstå vikten av att strukturera och klargöra. Med din tydliga blick har fokus i uppsatsen blivit mer stringent och klarsynt. Tack!

Robert Jakobsson, sittandes på balkongen i försommarväder, Malmö.
20 maj, 2013

INTRODUKTION	1
Syfte och frågeställningar	3
Forskningsfrågor	3
Avgränsningar	4
DISPOSITION OCH LÄSANVISNINGAR	4
ROTEN TILL FENOMENET SEXMISSBRUK.....	5
DSM – Den moderna psykiatrins handbok	5
Medikalisering	6
Beslutet att inte ta in sexmissbruk som diagnos i DSM V.....	8
Problematiserad sexualitet - ett historiskt perspektiv	8
Onanisten som missbrukar självsexet tvångsmässigt.....	9
Den homosexuelle mannen – en art som skall regleras	10
Nymfomani	12
TEORETISKT RAMVERK.....	15
Kritisk diskursanalys	15
Foucauldiansk diskursanalys.....	16
Sexuella värdehierarkier – finsex och fulsex	17
Skam	20
METOD.....	21
Redogörelse för min förförståelse - ingång till sexmissbruk.....	22
Litteraturgenomgång med diskursanalytiska inslag i den första delstudien	22
Hur jag sökt litteratur.....	22
Inklusion och exklusionskriterier.....	23
Tillvägagångssätt.....	23
Diskursanalys över mediers framställning av sexmissbruk i den andra delstudien	23
Hur jag sökt material.....	23
Inklusion och exklusionskriterier.....	24
Tillvägagångssätt.....	24
Transparens och analytisk generaliserbarhet.....	25
Forskningsetik	26
DISKURSER OM SEXMISSBRUK I FORSKNING	27
Sexmissbruk – Sexual Addiction.....	28
Analys av sexmissbruk.....	32
Sexuell tvångsmässighet – compulsive sexual behavior	34
Analys av sexuell tvångsmässighet.....	36
DISKURSER OM SEXMISSBRUK I MEDIEARTIKLAR.....	39
Promiskuitet och sexmissbruk	40
Analys av promiskuitet och sexmissbruk	41
Könsstereotypiskt sexmissbruk.....	43
Analys av könsstereotypiskt sexmissbruk.....	45
Monogami och sexmissbruk.....	46
Analys av monogami och sexmissbruk	48
”Hur det beskrivna påverkar det upplevda”	51
Analys av ”Hur det beskrivna påverkar det upplevda”	52
Sexmissbruksdiskursens sexuella värdehierarki	53
Analys av sexmissbruksdiskursens sexuella värdehierarki.....	55
SEXMISSBRUK ELLER DIAGNOSMISSBRUK?.....	57
REFERENSER.....	62

INTRODUKTION

Kapitel 1

Brandon bor i New York och hans liv kretsar kring sex. Han har en omätlig sexuell aptit: han köper sexuella tjänster av kvinnor, har flertalet one-night-stands, onanerar på morgonen, på arbetstoaletten och när han kommer hem på kvällen. Han konsumerar pornografi både i hemmet och på jobbet samt köper webcamsex på nätet. Brandons sexkonsumtion skildras i filmen *Shame* (Steve McQueen) från 2011. När Brandons jobbdator omhändertas säger hans chef:

your hard-drive is filthy. Alright, we got your computer back. I mean, it is, it is. Dirty. I'm talking about hoes, sluts, anal, double anal, penetration, interracial, facial, man.... Cream pie. I don't even know what this is [...] It takes a really really sick fuck to spend all day on that shit.

Förutom att Brandon har porrsurfat på arbetstid, så är det både ”filthy” och ”dirty” och för att se på sådan porr krävs ”a really really sick fuck”. Recensioner av filmen *Shame* pekar således på att sexet är tvångsmässigt och att ”den stilige yuppies Brandon (Michael Fassbender) juckar sig frenetiskt och tvångsmässigt genom New York utan att någonsin bli tillfredsställd” (Oscarsson, 2012).

Genom kalla miljöer, blågröntonat kamerafilter och klassisk musik får vi följa Brandons uttryckslösa väg genom ohämmat och frekvent sex. Han missköter sitt jobb eller som Expressens filmrecensent skriver: ”han har en framgångsrik finanskarriär i New York, men jobbet är nästan i vägen för det som upptar det mesta av hans vakna tid: prostituerade, barragg, ett ständigt runkande och surfande på nätet” (Bråstedt, 2012).

Brandon missköter även sina relationer till potentiella framtida partners och till sin syster. I filmens slutskede får vi följa Brandon när han har sex med en homosexuell man, anonymt i ett darkroom. I filmen ska vi förstå detta som att han har nått botten, bland annat genom att hans syster samtidigt skär sig i handlederna efter att förgäves ha försökt nå Brandon på telefon. Direkt efter det anonyma sexet har han sex med två tjejer samtidigt. Gp:s filmrecensent skriver att ”Brandon känner ingen som helst skam. Han har aldrig reflekterat över sitt sexmissbruk” (Johnson, 2012). Trots att sexmissbruk aldrig nämns i filmen tolkar tittare och recensenter Brandons sexuella beteenden som ett sexmissbruk. Det tyder på att begreppet har fogats in i en allmän tolkningsram.

Vad är det Brandon ska känna skam för? Är det så att en hög sexkonsumtion likt Brandons med nödvändighet måste läsas som tvångsmässig? Eller går hans beteende att läsa i termer av en (ovanligt) hög sexdrift/sexlust? Är beteendet ett uttryck för sexuellt beroende och vad är i så fall

beroende? Har Brandon för mycket sex, och vem ska definiera vad som är ”för mycket”? Shame är en tydlig illustration på hur idén om sexmissbruk iscensätts i media. Filmen avser att skildra Brandons förlust av kontroll över sex och hur han fortsätter med sexuella beteenden trots potentiellt negativa konsekvenser både psykologiskt och socialt. Reay et al. (2013) menar att det är sällsynt att en sociopsykologisk diskurs tagit ett sådant starkt grepp om både allmänhet och akademi, som den sociopsykologiska diskursen sexmissbruk.

Är det snarare så att Brandons sexuella beteende avviker ifrån normativa sexuella praktiker och att vi därför patologiserar det? Brandon köper sex, har många tillfälliga sexuella partners, onanerar, har icke heterosexuellt sex och gruppsex, porrsurfar samt har sex utanför äktenskapet och utan reproduktionssyfte. Det sex som Brandon ägnar sig åt återfinns mestadels i den yttre delen av Gayle Rubins sexuella värdehierarki (1984), där sexuella praktiker som, i samhällets ögon, ses som onaturliga, abnorma och dåliga befinner sig – mer om detta framöver i studien.

Människor som har vad som inom en viss kontext uppfattas som för mycket sex, på felaktiga sätt, med fel personer och med fel kön på sexpartnern, har framförallt sedan 1800-talet konstruerats som avvikande, som personer som behöver kontrolleras och fördömas i olika grader. Att se olika sexuella beteenden som sjukliga är således inte någon ny företeelse. Det som i Brandons fall förstås som ett sexmissbruk skulle genom historien kunna kopplas till en mängd psykopatologiska diagnoser såsom hypersexualitet, promiskuitet, satyriasis, Don Juanism, hypererotism, hyperlibido och hyperaesthesia. Det här är bara några av de många termer som har använts för att beskriva vissa sexuella beteenden som ”problematiska”. Dessa koncept och begrepp överlappar varandra medan vissa inte längre är aktuella (Giugliano, 2009). Sedan 1980-talet och framåt går det att se framväxten av en diskurs kring denna problematiska sexualitet med just benämningen ”sexmissbruk”.

Exemplet med filmen Shame i inledningen tyder på ett förgivandetagande om att sexmissbruk *finns*, att det är något som faktiskt existerar – detta samtidigt som sexmissbruk inte ens förekommer som vetenskapligt erkänd diagnos. Sexmissbruk och hypersexuell störning föreslogs inbegripas i nyaste utgåvan i American Psychiatric Associations Diagnostic and Statistical Manual of Psychiatric Disorders, DSM V (Kafka, 2010). Förslagen antogs inte trots att ”significant efforts are being made by addiction specialists to incorporate criteria for sexual addiction in future diagnostic manuals” (Drew & Chaney, 2004). Stephane B. Levine menade 2010 att man inte inkluderar diagnosen kan vara att det inte finns tillräckliga skäl att betrakta sexmissbruk som en psykiatrisk störning. Detta beror på att “the limits of sexual normality are not clearly defined, the symptom patterns are not distinct, intense moral judgments are involved and the label may be a misnomer” (Levine, 2010, sidan 262). Sexmissbruk behandlas däremot fortsatt både av journalister, akademiker och behandlare som ett erkänt begrepp och till följd av detta finns det ett potentiellt växande antal bärare av “diagnosen”.

Denna studie utgår ifrån ett socialkonstruktivistiskt, sexradikalt och kritiskt perspektiv på sexmissbruk. Ett sådant perspektiv utgår från att diagnoser:

fixerar normerna för friskt och sjukt, normalt och avvikande och för det förväntade eller accepterade beteendet. Att kalla någon galen, fobisk eller sinnesslö har varit mäktiga instrument för att definiera ut de oönskade ur den sociala gemenskapen. Sedd genom en diagnos har den krävande kvinnan kunnat förvandlas till den hysteriska [sic!], den homosexuella till pervers och det bråkiga barnet till patient (Johannison, 2009, sidan 30-31).

Uppsatsen avser alltså att kritiskt granska den logik och de processer och konsekvenser som är förknippade med diagnoser, eller, i det här fallet, en diagnos.

Syfte och frågeställningar

Studien har som övergripande mål att analysera hur diskurser kring sexmissbruk har genererats genom tidigare forskning och i medier. Jag avser därmed att undersöka hur sexmissbruk gestaltas både i forskning och genom representation i medier, vilket betyder att jag undersöker både vetenskapliga diskurser och populärkulturella diskurser. Uppsatsen är disponerad i två delstudier, vilka i en avslutande del reflekteras mot varandra.

Den första delstudien har karaktären av en litteraturstudie, med vissa diskursanalytiska inslag, av 34 forskningsartiklar. Jag har fokuserat på två teman; sexmissbruk och sexuell tvångsmässighet. Artiklarna som ingår i denna studie riktar sig i första hand till forskare och befinner sig i en internationell kontext.

Den andra delstudien är en diskursanalys över fenomenet sexmissbruk i media, där 51 artiklar i nyhetspress använts; 16 artiklar ur Sveriges största dagstidning DN (oberoende liberal) och 36 artiklar ur Sveriges största kvällstidning Aftonbladet (obunden socialdemokratisk). Artiklarna som ingår i denna studie riktar sig i första hand till samhällets medborgare och befinner sig i en svensk kontext.

Forskningsfrågor

I *delstudie 1* ställs frågan: hur ser forskningen på ”överdrivet” sexuellt beteende? Med andra ord, hur konstrueras teorier om sexmissbruk och sexuell tvångsmässighet diskursivt/språkligt och vilka diskurser avseende sexuellt beteende är framträdande i dessa teorier?

I *delstudie 2* ställs frågan: hur skildras sexmissbruk i medier? Det vill säga, vilka diskurser framträder kring sexmissbruk i media och vilka sexuella ideal och normer kring sexualitet(er) förväntas intervjuade förhålla sig till?

Avgränsningar

Eftersom uppsatsen behandlar ett begrepp som är spritt hos allmänheten men omtvistat av forskare vill jag tydligt ange vad uppsatsens syfte inte är. Jag avser inte att ta reda på om sexmissbruk finns eller inte. Poängen är att kritiskt granska en diskurs som fått en allmän spridning genom media – det handlar alltså inte om att ta bort ett begrepp eller att tala om för människor som söker hjälp för sexmissbruk att de har blivit ”lurade”. Uppsatsen försöker klargöra på vilka sätt diskursen förhåller sig till idéer om en vad som är en bra, korrekt eller normal sexualitet och hur den, genom att definiera en avvikelse, fungerar normerande.

DISPOSITION OCH LÄSANVISNINGAR

I **första kapitlet** introduceras läsaren till diskursen om sexmissbruk och sedan presenteras studiens syfte och frågeställningar. Jag går även igenom vad jag *inte* kommer att undersöka. I nästa kapitel, **kapitel 2**, kommer jag redogöra för sexmissbruk i historien, så att läsaren kan förstå de historiska konstruktionerna om måttlighetstänkandet som existerar inom sexmissbruksdiskurser.

I **tredje kapitlet** introduceras mitt teoretiska ramverk, nämligen kritisk diskursanalys, Foucauldiansk diskursanalys, sexuell värdehierarki och skam. Därefter följer studiens metodologiska tillvägagångssätt, i **fjärde kapitlet**, som genomsyras av mitt diskursanalytiska anslag. Här presenteras etiska reflektioner, studiens transparens och analytisk generaliserbarhet samt delstudiernas tillvägagångssätt. Metodkapitlet begripliggör även hur en diskursanalytisk studie förhåller sig till nyanser, sanningar och objektivitet.

Femte och sjätte kapitlet är själva stommen av studien – det är här som empirin framförallt befinner sig. Litteraturstudien med diskursanalytiska anslag presenteras i **femte kapitlet**, där forskningen om sexmissbruk och sexuell tvångsmässighet först presenteras och därefter analyseras. **Kapitel 6** består av en diskursanalys över medieartiklar som berör sexmissbruk. Studien sammanfattas och diskuteras slutligen i **kapitel 7**.

Ett sätt att läsa studien är att se det andra kapitlet, *Roten till fenomenet sexmissbruk*, som en ingång till hur vi kan förstå och tolka de diskurser som (re)produceras av sexmissbruk. Detta fungerar alltså inte som ett traditionellt bakgrundskapitel, utan snarare som en del av att förstå empirin, där jag härleder idéer om ”överdrivna” sexuella beteenden historiskt (för att förstå nuet). Michel Foucault benämnde detta sätt att arbeta på som genealogi.

ROTEN TILL FENOMENET SEXMISSBRUK

Kapitel 2

Sjukdom är både en händelse i den enskilda kroppen och en bestämd repertoar av språkliga konstruktioner – diagnoser – som svarar mot medicinens position och kunskapsläge vid en given tidpunkt (Johannisson, 2009, sidan 29).

Ejdelind & Salomonsson (2010, sidan 7) hävdar i sin C-uppsats om sexmissbruk att ”sexmissbruk är ett relativt nytt begrepp [och därför] är det svårt att finna information om det annat än i pressen”. Min studie kommer istället att visa att sexmissbruk inte är ett nytt begrepp, utan att det har en betydligt längre historia även om den ännu inte vunnit vetenskapligt erkännande.

I detta bakgrundskapitel kommer jag att ge en kort inblick i den moderna psykiatrins framväxt och den psykiatriska handboken DSM. Jag kommer även att lyfta fram medikaliseringsprocesser och hur en ”problematisk sexualitet” historiskt har konstruerats som avvikande och onormal. För att exemplifiera används *onani*, *homosexualitet* och *nymfomani*. Onani är ett sexuellt beteende som återkommande rapporteras i samband med sexmissbruk. Homosexualitet är utvalt för att det är ett historiskt exempel på en avvikelse från heterosexualitetsnormen som objekt för medicin. Homosexualitet betraktades som en sjukdom tills relativt nyligen (1979), och visar tydligt hur avvikelse från en heterosexuell tvåsamhet har hanterats samhälleligt genom lagar, regleringar och sexuellt förtryck. Det sista exemplet, nymfomani, påvisar hur socio-moraliska idéer kring en omätlig sexualitet klassificerades under slutet av 1800-talet. Nymfomanen kan också betraktas som dåtidens sexmissbrukare rent diskursivt.

DSM – Den moderna psykiatrins handbok

Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM) ges ut av American Psychiatric Association (APA)¹ och är en handbok som innehåller diagnoser för psykiatriska sjukdomstillstånd och störningar, som dominerar inom Västerländsk psykiatrisk teoretiska och kliniska verksamhet. Viktigt att poängtera är att DSM inte bara påverkar psykiatrin, utan även ett stort nätverk av universitet, fängelser, domstolar, försäkringsbolag, hälso- och sjukvård och socialtjänsten (Lane, 2007). I inledningen nämndes att sexmissbruk inte kommer att finnas med i DSM V, men för att få en djupare förståelse för hur DSM inverkar på sättet vi kan förstå sexmissbruk kommer här en kort bakgrund till DSM. I den första utgåvan av DSM (1952) definierades cunnilingus, fellatio, onani, homosexualitet och sexuell promiskuitet (exempelvis nymfomani och Don Juanism) som mentala störningar (Levine & Troiden, 1988). Mellan 1960 och 1980-talet genomgick psykiatrin ett paradigmskifte och detta syns påtagligt i DSM. DSM I och DSM II grundar sig på Freuds psykoanalytiska och sedermera den dynamiska psykiatrins

¹ APA beskrivs som ”the largest scientific and professional organization representing psychology in the United States. APA is the world's largest association of psychologists, with more than 134,000 researchers, educators, clinicians, consultants and students as its members” (<http://www.apa.org/about/>, hämtad 2013-04-14).

tankegångar (Brante, 2009). Dessa gör inte någon skarp distinktion mellan onormalt och normalt beteende. Från och med DSM III som lanserades 1980 förändrades sättet att tänka, där distinkta gränser mellan normalt och onormalt dras och förstås polariserat (Brante, 2009). DSM har också kritiserats från framförallt sociologiskt håll, exempelvis skriver sociologen Jofen Kihlström kritiskt att ”DSM är ett maktinstrument som i praktiken används som ett system för sortering av individer med tvivelaktig moral och sociala praktiker som avviker från förhärskande normer i ett givet samhälle” (Kihlström, 2007, sidan 42).

Johannisson (2009, sidan 31) menar att diagnoser är meningsprocesser och ”ett sätt att förstå och förhålla sig till sjukdom eller avvikelse vid en given tidpunkt, i ett givet kunskapsläge och ett bestämt meningsbärande sammanhang”. Samtidigt som diagnoser är meningsprocesser och ett sätt att förhålla sig till avvikelser, ter det sig som samhället har ett stort behov av att konstruera sjukdomar. Sorteringen har markant ökat sedan introduktionen av DSM. DSM-I (1952) inbegriper enligt Brante (2006) 106 diagnoser, DSM-II (1968) 182 diagnoser, DSM-III (1980) 256 diagnoser och DSM-IV (1994) 365 diagnoser.² Hur kan man förstå att antalet diagnoser ökat från 106 diagnoser till 365 på cirka fyrtio år? Detta kan å ena sidan ses som positivt, då fler diagnoser kan fånga in och på ett mer nyanserat sätt förklara olika problem som individer upplever. Samtidigt finns det en kritik mot utvecklingen mot allt fler diagnoser. Man benämner detta då som medikalisering.

Medikalisering

Conrad (1992) definierar medikalisering som en process där ickemedicinska problem blir definierade och behandlade som medicinska problem, oftast i termer av sjukdomar eller störningar. Medikalisering sker följaktligen när ett uppfattat socialt problem definieras i medicinska termer, när medicinskt språk används för att beskriva ett problem eller när medicinska behandlingar sätts in för att behandla ett problem (Conrad, 1992). Zola (1983, sidan 295) identifierar medikalisering som ”a process whereby more and more of everyday life has come under medical dominion, influence and supervision” och pekar alltså på att det finns en tendens att *övermedikalisera*. Detta synsätt går också i linje med Michel Foucaults analyser, vilka jag återkommer till nedan. Friedson (1970, sidan 252) skriver att medicin

is active in seeking out illness. The profession does treat the illnesses laymen take to it, but also seeks to discover illness of which laymen may not even be aware. One of the greatest ambitions of the physician is to discover and describe a 'new' disease or syndrome and to be immortalized by having his name used to identify the disease. Medicine, then, is oriented to seeking out and finding illness, which is to say that it seeks to create social meanings of illness where that meaning or interpretation was lacking before. And insofar as illness is defined as something bad – to be eradicated or contained – medicine plays the role of what Becker called the 'moral entrepreneur'.

² DSM V förväntas släppas under maj 2013.

Kanske går det med Friedsons ord att förstå medicinen som en form av moralisk väktare över friskt och sjukt. Som moralisk väktare utövar medicinen också en signifikant makt över delar av människors liv. Psykologen och sexologen Leonore Tiefer menar i detta avseende att ”medicalization is a major social and intellectual trend whereby medicine, with its distinctive ways of thinking, its models, metaphors, values, agents, and institutions, come to exercise practical and theoretical authority over particular areas of life” (Tiefer, 2004, sidan 197). På så sätt åsyftar Tiefer (2004) också att delar av sexualiteten under slutet på 1900-talet medikaliserats och lyfter exempelvis fram erektionsproblem kopplat till Viagrans framväxt och kvinnors lustproblematik.

Medikaliserings är alltså en komplex auktoritär process. Idé- och lärdoms-historikern Karin Johannison (2009, sidan 30) beskriver diagnosers interna maktutövning, process och logik:

Diagnosen har en egen makt. För patienten representerar den bekräftelse inför omvärlden, arbetsgivaren, försäkringskassan och det egna jaget. En diagnos kan ge avlastning från ångest, ansvar och skuld och fungera som en tröst och vinst (men också som stigmatisering, förlust och utanförskap). För läkaren bekräftar diagnosen hans/hennes professionella kompetens och förmåga att spåra, tolka och klassificera. För både patient och läkare representerar diagnosen en orsaksförklaring. Den dechiffrerar onda spår och tecken i kroppen och styr prognos och behandling. En fatal diagnos är bättre än ingen diagnos alls och kan vara mer hanterbar än det obestämda lidandet.

Vissa hävdar att medikaliserings är viktigt för de som bär diagnosen, eftersom bäraren av diagnosen med hjälp av den får tillgång till hjälp och behandling. Conrad (2005) menar dock att en medikaliserings är problematiskt eftersom stöd och insatser till personer som lider bör finnas tillgänglig oavsett om en diagnos appliceras eller inte. Det är på sin plats att nämna att, förutom sexmissbruk, har även andra diagnoser utmanats, ifrågasatts och granskats kritiskt och kampen om rätten att diagnosticera pågår även på andra områden än sexualiteteten. Ett exempel är sociologidocenten Eva Kärves forskning kring DAMP,³ ett annat är Christopher Lanes forskning kring konstruktionen av social fobi och blyghet.⁴ Ett medikaliseringsexempel inom sexmissbruk är studien Mozart på Karolinska, som undersöker fenomenet hypersexuell störning. Karolinska efterfrågar informanter som är ”sexmissbrukare” och menar att studien är till för att ”utöka kunskapen om det som i vardagligt tal brukar kallas ’sexberoende’ eller ’sexmissbruk’” (Mozart, 2012), och växelvis beskrivs det med termen sexuell avvikelse. Sexmissbruk sätts alltså in i medicinska termer och blir behandlat som ett medicinskt område.

³ Se Kärfe, E. (2002): *Hjärnsnöken: DAMP och hotet mot folkhälsan*. Eslöv: Symposion.

⁴ Se Lane, C. (2007): *How Normal Behavior Became a Sickness*. New Haven & London: Yale University press, där Lane (2007) visar hur psykiatriker, medicinska företag och DSM konstruerade social fobi som en av de vanligaste psykiatriska diagnoserna mellan åren 1985-1993. Lane hävdar att sedan 1970-talet har psykiatrin medikaliserat olika former av ett levtt liv och i medikaliserings erbjudit medicin för att dämpa och avtrubba, för det som tidigare har utmanat och utvecklats det som vi idag kan förstå som känslornas idéhistoria (olika former av ångest och existentiella frågeställningar, som lett till kulturell visdom).

Beslutet att inte ta in sexmissbruk som diagnos i DSM V

I inledningen nämndes att sexmissbruk inte kommer återfinnas i DSM V. Det betyder att sexmissbruk och hypersexuell störning inte kan betraktas som en officiell psykiatrisk störning.

Enligt psykologen David Leys artikel *Sex Addiction: Rejected again by APA* (2012b) har APA:s kommitté kommit fram till att ”hypersexual disorder has now been rejected entirely, even from ‘Section 3,’ the section designated as ‘requiring further research’” vilket betyder att sexmissbruk, konceptualiserat som hypersexuell störning, inte kommer finnas med som vetenskapligt erkänd diagnos och inte heller under sektionen där föreslagna forskningsämnen existerar. Ley (2012b) beskriver beslutet att inte införa hypersexuell störning som rätt val, då han kritiskt menar att sexmissbruk är:

pop science, grossly exaggerated claims that your brain is being changed by sex and porn might play well in the popular media, but don't [sic!] have any place in good science, or careful medicine. Sex addiction is a popular concept, that the media has embraced, and is one that an entire industry has grown up around.

Den första delstudien kommer gå närmare in på vilka teoretiska luckor som existerat inom forskningen och där presenteras även teoretiska kritiker till sexmissbruk som diagnos. Innan vi går in på delstudierna kommer jag dock att presentera en historisk tillbakablick på hur sexualiteten har reglerats och disciplinerats.

Problematisering av sexualitet - ett historiskt perspektiv

Med en historisk blick kan sexmissbruk förstås som ett kulturellt, socialt och moraliskt koncept. Filosofen Michel Foucault (1984, sidan 42) som kanske är en av dem inom samhällsvetenskap med störst auktoritet på detta område, menar att ”den första skiljelinje som moraluppfattningen drar på det sexuella beteendets område inte dras med utgångspunkt från handlingen i sig och dess eventuella varianter utan med utgångspunkt från aktiviteten och dess kvantitativa graderingar”. För att hantera avvikelser från sexuella normer, menar Foucault, har självbehärskning och måttlighet därmed förespråkats för att komma till rätta med det som betraktas som problematiskt.

Roten till dagens föreställningar om självbehärskning och måttlighet finner Foucault i det antika Greklands syn på måttlighet i relation till utövandet av sexualiteter. Grekiska filosofer såg på sexualiteten som en naturlig men potentiell skadlig del av mänskligt liv. Exempelvis hävdas ”att den sexuella aktiviteten framstår som ett spel mellan krafter som skapats av naturen men lätt kan missbrukas”, därför kopplas föreställningar om sexualitet ”till upptagandet av föda och de moraliska problemen i samband med detta” (Foucault, 1984, sidan 48). De grekiska filosoferna Platon och Aristoteles förespråkade att människor bör finna sin njutning utan utsvävningar, eftersom det finns en fara med överdrifter. Mat, dryck och sexuell aktivitet har därmed betraktats genom samma moraliska filter (Foucault, 1984). Det vill säga att äta, dricka och ha sex ska regleras och brukas utan utsvävningar.

I sina studier av vansinnets och sexualitetens historia har Foucault uppmärksammat praktiker som producerat diskursiva regleringar i olika historiska perioder (Foucault, 1972; Foucault, 1976; Foucault, 1984; Foucault, 1986; Foucault, 1988). Han beskriver där hur samhället sedan 1800-talet i allt högre utsträckning kommit att klassificera, sortera och diagnosticera människor. Exempel på fenomen som diagnostiserats är perversioner, hysteri och homosexualitet. Denna sortering har namngett olika fenomen vilket innebar att personer som tidigare bara ansågs utöva en sexuell praktik, blev stämplade med en identitet. Språket konstituerar således en syn på oss själva och verkligheten och med identitetsstämplingen förändrades sättet att se på normalitet och avvikelse.

Under 1800-talet började medicinare och andra forskare intressera sig för sexuella variationer och var särskilt aktiva i att mynta olika generiska medicinska kategorier, bland annat togs det moraliskt laddade begreppet perversion i anspråk i sexologiska sammanhang, ett ord som indikerar ett avsteg från vad som är propert och rätt (Weeks, 2010). 1843 publicerade Henrich Kaan *Psychopatia sexualis*, där han argumenterar för att köttets lust är ett uttryck för mentala sjukdomar (Almås & Benestad, 2010). Sadism, masochism, homosexualitet, fetischism, voyeurism, pederasti och transvestism är bara en bråkdel av det som granskades som olika former av perversioner (Weeks, 2010). Till följd av Kaans text började psykiatriker och läkare använda termer som ”avvikande” och ”perversion”. Det som tidigare hade benämnts inom religionen som avvikande utvecklades här till medicinska begrepp. Detta går att förstå som en medikalisering av konceptet synd.

Den österrikiska psykiatrikern Richard von Krafft-Ebbing publicerade 1886 *Psychopathia sexualis* där han dokumenterat avvikande former av sexuell praktik. Dessa praktiker ansågs vara mentala sexuella sjukdomar (Almås & Benestad, 2010). Det var också Krafft-Ebbing som beskrev det första fallet av abnormt ökad sexuell lust i Västra Europa, vilket han benämnde ”hyperesthesia sexual” (Garcia & Thibaut, 2010). Å ena sidan, uppmärksammar Weeks (2010), var det en positiv sak att uppmärksamma de sexuella uttryck som låg inom begreppet perversiteter vilket expanderade synen på vad som kunde vara sexuella uttryck. Dessvärre fyllde funktion av stämplingen en skarp förstärkning av normalitet och det normala – sex inom det monogama och heterosexuella äktenskapet. Tre sexuella fenomen som avvek ifrån normalitet och det normala var onani, homosexualitet och nymfomani.

Onanisten som missbrukar självsexet tvångsmässigt

Onani sågs inte som ett problem i flera millenium, men i modern tid har onani fått en hädisk sexuell mening. Onani har konstaterats göra en tokig, blind, trött och lamslagen, men även ha medfört allvarliga etiska konsekvenser under några hundra år. Masturbation, som är en del av människans sexuella liv och en väg till njutning möter samtidigt social reglering och vetenskapsmän förespråkade återhållsamhet. Mellan 1708-1716 skapades begreppet onani, i texten *Onania*, men även sjukdomen onani skapades här – vilken genererade skam, skuld och ångest som innebär att personer som ägnade sig åt onani väjde mellan självförverkligande och uselhet (Laqueur, 2003).

Före 1700-talet sågs onani som en mindre synd men under 1700-talet spreds idén om onani som sjukdomsorsak. Läkare, pedagoger och i viss mån präster proklamerade att onani kunde ge ryggmärgsförtvining, sinnesslöhet, blindhet, kraftlöshet och epilepsi. Laqueur (2003) menar att under 1700-talet började även onani betraktas som en form av missbruk. Texten *Onania* består av flertalet brev från de som ville sluta onanera men inte förmådde det. 1700- och 1800-talets kantas av idéer och tal om onani i ”the same combination of moral repulsion and grudging sympathy with which we view drug addiction” (Laqueur, 2003, sidan 239). Till skillnad ifrån andra lustar – som dricka, mat och heterosexuellt samlag – så fanns inga naturliga begränsningar när det kom till självbefläckelsen (onani). Onani producerade bara mer lust och lusten fullbordades aldrig och ”in fact, this notion of masturbation as by nature excessive, compulsive, unstoppable carries right through the nineteenth century into the twentieth” (Laqueur, 2003, sidan 241).

Under 1700-talet och 1800-talet sammanflätades diskurser om onani och alkohol i termer av missbruk, och precis som med heroinbruk beskrevs onani som att det inte går att praktisera måttligt. Vetenskapsmännen var överens – om du ens börjar onanera, så kommer det gå överstyr, bli omätligt, tvångsmässigt och för mycket (Laqueur, 2003). Diskursen kring onani som farlig, destruktiv och beroendeframkallande fortsatte att spridas i över tvåhundra år (Lennerhed, 2002). I slutet på 1800-talet sågs onani/masturbation som något farligt som hade ödesdigra bieffekter och i början av 1900-talet sågs onani som skadligt eftersom ”most people feared its harmful effects” (Rydström, 2003, sidan 64).

Den homosexuelle mannen – en art som skall regleras

Samkönade sexuella praktiker har spårats längre bakåt i tiden än det tidigare nämnda antika Grekland. Men, det var först genom benämning och klassificering som den homosexuella mannen skapades som art enligt Foucault (1976), och det var här sättet att se på homosexualitet förändrades:

The nineteenth-century homosexual become a personage, a past, a case history, and a childhood, in addition to being a type of life, a life form, and a morphology... The sodomite had been a temporary aberration; the homosexual was now a species (Foucault, 1976, sidan 43).

Det var först under 1800-talet som homosexualitet kom att ses som en sjukdom, vilket är under samma sekel som forskare började definiera avvikelser och bota perversioner.

Om vi gör ett nedslag i Sverige 1864 kan vi se hur homosexualitet begränsades i rättspraxis i form av Strafflagen. Homosexuella förbindelser straffades enligt strafflagens 18 kap 10 §: ”Öfvar någon med annan person otukt som emot naturen är eller öfvar någon otukt med djur; warde dömd till straffarbete i högst två år” (Strafflagen, 1864). Från början avsåg lagen även analt eller oralt samlag mellan olikkönade som straffbar handling, men rättspraxis förändrades. Från sekelskiftet 1800/1900 avsågs med ”onaturlig tukt” endast något som skedde mellan samkönade

personer samt mellan djur och människa (Rydström, 1997). I denna lagstiftning märks hur två tabubelagda företeelser sammankopplades och retoriskt associerades. Det sågs som ”endast varianter av samma grundföreteelse, sodomitisk synd eller onaturlig otukt” (Rydström, 1998, sidan 511). På samma sätt som homosexualitet och pedofili sammankopplades, har homosexualitet och tidelag sammankopplats. Märk väl att kvinnlig samkönad praktik osynliggjordes, och 1941 konstateras att ”så gott som aldrig förekommit i vårt land att någon kvinna åtalats för homosexuell otukt” (SOU 1941:32, sidan 39). Det var alltså en tystnadens kultur och ett osynliggörande av homosexuella kvinnor.⁵

Under 1930-talet förändrades de medicinska attityderna till homosexualitet, vilket går att se i rättsliga bedömningar av ”onaturlig otukt”. Under 1920-talets sista år ökade antalet tilltalade enligt strafflagen, men samtidigt fick åtalade mildare straff. Under 30-talets mitt blev det istället vanligare att utdela fängelse istället för straffarbete (Rydström, 1997). Avkriminaliseringen av homosexuella kontakter skedde 1944. Den skedde dock inte utan motstånd, även i debatten kring avkriminaliseringen diskuterades homosexualitet som en perversion med associationer till pedofili. RFSU, som har varit en påverkansorganisation för att normalisera homosexualitet, hade kravet i sitt förbundsprogram redan 1934 att ”en revision av lagstiftningen i enlighet med ett vetenskapligt bedömande av sexualdriftens varianter” (Lennerhed, 2002, sidan 162). Året innan, 1933, skrev straffrättsexperten Vilhelm Lundstedt en motion – som även gick ut i bokform – med titeln *”Otukt mot naturen. Bör den vara straffbar?”* där Lundstedt yrkade på avkriminalisering. Lundstedt jämförde även homosexuella förbindelser med heterosexuella (Rydström, 1997; Lennerhed, 2002).

Detta fick mothugg och Gunnar Nycander skrev boken ”En sjukdom som bestraffas. En studie i homosexualitetens psykofysik” 1933 (Lennerhed, 2002, sidan 163). Nycander var för en avkriminalisering men menade att homosexualitet var ”ödesdigert sjukligt – eller i varje fall abnormt – tillstånd” (Nycander, 1933, sidan 133). Nycander resonerade också att homosexualitet var ”en del av en schizoid karaktär, förenad med olika perversiteter (till exempel tvångsmässig driftinriktning på barn)” (Lennerhed, 2002, sidan 163). I boken argumenterade Nycander för att höja åldersgränser för homosexuellt umgänge för att öka ungdomsskyddet. Så blev det också. 1941 skickades remissförslag där bestämmelsen kring ”otukt mot naturen” skulle tas bort men att:

homosexuella handlingar skulle kriminaliseras i tre fall: då personen var under 18 år, respektive 21 år för person i beroendeställning, då personen var intagen på anstalt eller om ’otukten’ skedde på allmän plats [... och] bakom låg en föreställning om att unga kunde ’förföras’ till homosexualitet, och att detta i möjligaste mån skulle undvikas (Lennerhed, 2002, sidan 169).

⁵ Se Lennartsson, M. (2009): Hävdande och hustrubröst: Sexualitet, kropp och identitet i det tidig-moderna Sverige. *Historisk Tidskrift* 129(3): 361-380, som förklarar hur sexualitetssynen var fallocentrisk och androcentrisk. Se även Silverstolpe, F. (1999): Hur lesbianerna förlorade sin oskuld. *Sympatiens Hemlighetsfulla Makt: Stockholms Homosexuella 1860-1960*. I *Stockholms homosexuella 1860-1960*. Silverstolpe, F., Söderström, G. et al. Stockholm: Stockholmia förlag, som går igenom det enda fallet där homosexuella kvinnor åtalades mot Strafflagen. Det var fem homosexuella kvinnor som fick mellan fyra och sex månaders villkorligt straffarbete.

Mellan 1944 och 1978 existerade det som jag tidigare nämnde en åldersskillnad i byxmyndighet mellan homosexuella relationer och heterosexuella relationer. När det gäller samkönat umgänge var skyddsåldern 18 år, eller 21 år vid beroendeställning, medan det för olikkönat umgänge var 15 respektive 18 år som gällde. 1972 kom en proposition om att sänka skyddsåldrarna i Sverige som tillbakavisades. Först 1978 var byxmyndighetsåldern likställd för homosexuella och heterosexuella relationer (Rydström, 2011). Efter det att ha avmedikaliserats 1979, tog det dock endast några år innan homosexualitet återigen indirekt patologiserades genom aids-paniken på 1980-talet. Det mest konkreta exemplet på hur bögars sexuella praktiker reglerades är bastuklubbslagen (1987-2004).⁶

Nymfomani

Orford (1978) menar att under 1940-talet användes beteckningar som erotomani, nymfomani, Don Juan Syndrome och Casanova för att conceptualisera överdrivna sexuella beteenden som antisociala och omoraliska handlingar. Senare används begrepp som hyperlibido, hypereroticism, hyperaktiv sexualitet och översexualitet (oversexuality) ”to conceptualize excessive sexual behavior on a continuum with ’normal’ sexual behavior” (Rinehart & McCabe, 1997, sidan 45). Nymfomanen kan läsas som dåtidens kvinnliga sexmissbrukare och satyriasis som dåtidens manliga sexmissbrukare.

Under 1800-talet hade idealet kvinnlig renhet en symbolisk makt, för att styra manlig sexualitet och kanalisera mäns sexualitet till att endast existera inom äktenskapliga och reproduktiva relationer. Ändå förekom det att kvinnor avvek från idealet – och därför skapades regleringar för att upprätthålla den kvinnliga renheten (Freedman, 1987).⁷ Ett sådant exempel är nymfomanen.

Begreppet nymfomani har använts sedan slutet på 1800-talet för att beskriva omättligen och orimligt höga sexuella impulser (Rinehart & McCabe, 1997). Nymfomani har beskrivits som en galenskap i de inre blygdläpparna och beskrevs även som en form av pseudo-sexualitet, där den genitala aktiviteten aldrig uppnådde tillräcklig tillfredsställelse och därför inte erhöles; nymfomanen fick aldrig nog och behövde mer sex. Det har också hävdats att nymfomaner ser sina sexpartners som sexmaskiner eller objekt, endast till för deras användning (Rinehart & McCabe, 1997). Begreppet nymfomani förknippas framförallt med kvinnors avvikande sexuella beteende. Under 1930-talet beskrevs nymfomaner av läkare som kvinnor ”who exceed the bounds of decent behavior” och kvinnorna var ”morally insane”, drivna av ”some moral poison”, samt genomförde en ”disgraceful sacrifice of feminine honour” (Orford, 1978, sidan 301).

Nymfomani är följaktligen idén att vissa kvinnor har en sjukdom som består av en omättlig

⁶ Se Rydström, J. (2005): Tvåsamhetens brunn: Registrerat partnerskap i Norden. I *Queersverige* (2005). Red. Kulick, D. Natur och kultur: 2005, som menar att bastuklubbslagstiftningen hade som ”syfte att motverka promiskuitet hos de homosexuella männen” (sidan 319).

⁷ Freedmans (1987) studie om konstruktionen av psykopati i USA, visar att fram till 1920-talet så diagnosticerade amerikanska psykiatriker mentalpatienter som psykopater könsstereotyp: männen var arbetslösa och kvinnor ”hypersexuella”. Läs även Lunbeck, E. (1987): ”A New Generation of Women”: Progressive Psychiatrists and the Hypersexual Female. I *Feminist Studies*, Vol. 13, No. 3 (Autumn, 1987), 513-543, som beskriver konstruktionen av en hypersexuell kvinnlig psykopat under 1800-talet fram till 1920-talet.

sexualitet. Under 1800-talet ansågs nymfomani vara en specifik och klassificerbar organisk sjukdom, och i diagnosen fanns antaganden om orsaker, symptom och behandlingar av nymfomani. Under andra halvan på 1800-talet växte inom läkarkåren en rädsla för att vissa abnorma beteenden var obotbara och ärftliga. Därför växte ett starkare medicinskt intresse fram av att klassificera perversioner och avvikelser (Groneman, 1994). Det var också under denna tid som kvinnan allt oftare framställdes som vild, sexualiserad och våldsam (Johannisson, 2001). Johannisson (2004, sidan 25-26) menar att ”med den patologiska anatomin som modell blev förmågan att definiera avvikelse i relation till en art-typisk normalitet central. Kvalitativa begrepp som svaghet, underlägsenhet eller mindervärdighet kunde förankras i en biologisk kontext och framstå som värdemässigt neutrala”.

Nymfomani betraktades som en psykopatologi (Groneman, 1994). Enligt Laqueur (2003) var det läkaren D.T. de Bienville som skapade den förmodade sjukdomen nymfomani och myntade begreppet 1768. Precis som med diagnosen ”sexmissbruk” har diagnosen nymfomani varierat i innehåll och kategorisering och nymfomani ”is variously descibed as too much coitus (either wanting it or having it), too much desire, and too much masturbation” (Groneman, 1994, sidan 340). Några nymfomaner ”were thought by nineteenth-century doctors to be on the rod to tribadism, i.e., genital rubbing with other women” (Laqueur, 2003, sidan 263-264), det vill säga att de ägnade sig åt samkönade sexuella praktiker.

En del nymfomaner behandlades för sin sjukdom genom amputering av klitoris och de inre blygdläpparna (Berrios & Kennedy, 2002). Tillsammans med masturbering/onanism blev nymfomani objekt för moralpanik i västra Europa. Medikalisering påskyndades och ”in the case of selfabuse and nymphomania it was claimed that it was only a matter of time before total social disintegration took place” (Berrios & Kennedy, 2002, sidan 387).

Under den andra hälften av artonhundratalet förändrades betydelsen av nymfomani, med tre nya nivåer av innebörder. För det första sågs nymfomani som en form av degenerering. För det andra försöktes nymfomani skapas som en annan form av störning; en djupare form av galenskap och personlighetsstörning. Den tredje nivån förblev moraliserandet där nymfomani sågs som en sjukdom som innebar oacceptabla beteenden (Berrios & Kennedy, 2002).

1970-talets sexuella frigörelse accelererade en emancipation av sexualiteten på ett generellt plan men framförallt för sexuella minoriteter där exempelvis fokus på kvinnlig sexualitet, fetischism och homosexualitet var utmärkande (Sörensen & Lewin, 2008). Intresset för koncept såsom hypersexualitet försvinner likaså under 70-talet (Rinehart & McCabe, 1997). Enligt Levine & Troiden (1988) skulle det vara otänkbart att argumentera att det fanns individer som var sexuellt utom kontroll eller missbrukade sex under denna tid. Under 70-talet försvinner därför begreppen nymfomani samt satyriasis och enligt Rinehart & McCabe (1997) togs begreppen nymfomani och Don Juanism ut ur den reviderade versionen av DSM 1987. Trots att 70-talet innebar friare syn på sexualiteter påbörjas det under mitten av 1970-talet ett lobbyarbete som kom att utmynna i att begreppet sexmissbruk uppstod och återmedikaliserade idén om en omätlig sexualitet som behövde kontrolleras (mer om detta i delstudie 1).

För att förstå hur historien hänger ihop med nutidens diskurser kring sexualitet behövs ett teoretiskt ramverk. I kommande kapitel beskrivs hur konstruktioner av normalitet och avvikelse kan fungera och hur diskurser inverkar på våra sätt att uppfatta verkligheter.

TEORETISKT RAMVERK

Kapitel 3

Denna studie använder sig av en kombination av olika teoretiska utgångspunkter och perspektiv. Studiens analytiska ramverk är kritisk diskursanalys, Gayle Rubins sexuella värdehierarki och sexualitet som social konstruktion. Dessa appliceras i delstudie 1 och 2 för att granska och undersöka olika aspekter av ”sexmissbruk”. Valet av anslag är inte särskilt kontroversiellt då det tidigare brukats i studier inom området sexualitet.

Kritisk diskursanalys

En diskurs kan beskrivas som ett bestämt sätt att tala, skriva och förstå olika sociala företeelser. Sexmissbruk omgärdas av olika diskurser som är strukturerade på specifika sätt. Dessa struktureringar inom diskurserna konstituerar gränser för vad som är kulturellt och socialt accepterat att tycka, säga, skriva, göra och tänka om sexmissbruk. Diskursbegreppet återger historiskt och socialt karakteristiska representationer som ”refererar till samma objekt, delar samma stil och stödjer en och samma strategi” (Hall, 1992, sidan 291).

En kritisk diskursanalys analyserar hur *språket* inom ett specifikt sammanhang – i denna studie sexmissbruk – påverkas av maktförhållanden och utövar makt genom att definiera normer och avvikelser. Valet av en kritisk diskursanalys utgår från att ”norms and values which underlie texts are often 'out of sight' rather than overtly stated” (Paltridge, 2012, sidan 178). Målet för en kritisk diskursanalys är att hjälpa till att blotta vissa av de dolda positionerna, betydelseerna och perspektiven (Paltridge, 2012), och i ”en diskursanalys läser man inte texterna för att undersöka vad författaren vill säga, utan man granskar dem för att undersöka vad de underförstår, omöjliggör, respektive implicerar” (Sahlin, 1999, sidan 91). Enligt Rogers (2004, sidan 5) utgår en kritisk diskursanalys från antagandet att språkbruket alltid är socialt och att diskursen både reflekterar och konstruerar den sociala världen. Med hjälp av en diskursanalytisk ansats kommer studien undersöka *vad* det är som skrivs och *hur* det skrivs men också vad som *inte* berörs avseende sexmissbruk i vetenskapliga artiklar och medieartiklar.

En kritisk diskursanalys utforskar sambanden mellan användandet av språket och den politiska och sociala kontext i vilken språket försiggår. Den undersöker ämnen som identitet, etnicitet, genus, kulturella skillnader och hur dessa både är konstruerade och reflekterade i texter (Paltridge, 2012). En kritisk diskursanalys undersöker också vilka sätt som språket konstruerar och är konstruerat av sociala relationer, det vill säga; diskursanalysen kartlägger sambandet mellan social praktik och språkbruk. Diskurser ger praktik och skapar positioner.

Foucauldiansk diskursanalys

Michel Foucault identifieras av Winther Jørgensen & Phillips (2009) som den person som inför diskursanalysen på allvar i det akademiska samtalet. Foucaults sätt att förstå och granska diskurser syftar till att blottlägga strukturer i olika kunskapsregimer, ”det vill säga dels reglerna för vad som över huvud taget kan sägas och vad som är helt otänkbart, och dels reglerna för vad som betraktas som sant och falskt” (Winther Jørgensen & Phillips, 2009, sidan 20). Om fenomenet diskurs säger Foucault: ”man kallar en mängd utsagor för [diskurs] i den mån de beror av samma diskursiva formation ... den består av ett begränsat antal utsagor för vilka man kan definiera en mängd existensvillkor” (Foucault, 1972, sidan 133). Ett sätt att förstå Foucault är att utsagor som formulerar sig om verkligheten på ett visst sätt kan sägas tillhöra samma diskursiva formation.

Det teoretiska ramverk som Michel Foucault erbjöd har varit influerande när länken mellan diskurs och ideologi introducerades (Jaworski & Coupland, 2006). Därmed kan man säga att diskurser ”gör” saker, det finns inte något sådant som en ”neutral” diskurs. Både privata och institutionella diskurser konstituerar oss och andra som sociala subjekt. Dessa diskurser konstruerar våra subjektiva positioner/identiteter (Foucault, 1972).

Foucault menar alltså att makt är produktiv och skapar det sociala på en mängd resoluta sätt. Makt producerar våra identiteter, relationer och den kunskap vi besitter. Våra identiteter, relationer och vår kunskap är vid en given tidpunkt på bestämda sätt, men ”kunde ha varit – och kan vara – annorlunda” (Winther Jørgensen & Phillips, 2009, sidan 16). ”[Power] is dispersed throughout all social relations as a force that prevents some actions and enable others” (Jaworski & Coupland, 2006, sidan 475). Foucault menar att en av de mest ”significant influences of power is in constituting different versions of individual’s subjectivity” (Jaworski & Coupland, sidan 475). Ett klassiskt Foucauldianskt sätt att se på makt är att konstatera att där det finns makt finns det också motstånd. Makt finns inte bara på en makronivå utan konstituerar även mikroprocesser i det vardagliga livet. Makt är alltid närvarande, men innebär ett flertal olika potentiella möjligheter, makt kan utföras på olika sätt, makt kan möta motstånd, och makt har olika konkurrerande sociala agenter. Ett betydelsefullt begrepp som Foucault använder sig av är *biomakt*, vilket refererar till hur samhällets olika makttekniker och instanser reglerar och kontrollerar människors kroppar och kroppars uttryck. Makt är därmed bland annat också kopplat till sexualitet, vilket Foucault tydliggör i *Sexualitetens historia*.

We [...] are in a society of ”sex,” or rather a society ”with a sexuality”: the mechanisms of power are addressed to the body, to life, to what causes it to proliferate, to what reinforces the species, its stamina, its ability to dominate, or its capacity for being used. Through the themes of health, progeny, race, the future of the species, the vitality of the social body, power spoke of sexuality and to sexuality; the latter was not a mark or a symbol, it was an object and a target (Foucault, 1978, sidan 147)

Foucault placerar sexualiteter och sex inom språket – hur talet om språket (o)möjliggör vissa tolkningar av sexualitetsfenomen. Han avser att:

bedriva arkeologi i diskursen om sexualitet, som egentligen utgör relationen mellan det vi gör, det vi måste göra, det vi får göra, det vi inte får göra inom sexualitetsfältet och det vi får, inte får eller måste säga om sexuellt beteende. Det är det som är poängen. Det är inte frågan om något problem med fantasin; det är ett verbaliseringsproblem (Foucault, 1988, sidan 8).

Med detta avser Foucault att säga att diskurser styr handling och är tvingande för handling. Diskurser styr alltså vad som är möjligt att tänka om sexualitet och möjligtvis att för det vi inte har några ord har vi inte heller handlingar eller tankar.

Sexuella värdehierarkier – finsex och fulsex

Socialantropologen Gayle Rubin visade 1984 hur samhällets sätt att se på sexualiteten görs utifrån moraliska värderingar, i det klassiska verket *Thinking Sex*. Där argumenterar Rubin för behovet av en radikal teori om sex som kan beskriva, identifiera, förklara men även fördöma sexuellt förtryck och erotisk orättvisa. Rubin redovisar att förståelsen för sexualitet placerats inom medicin, psykiatri och psykologi och därmed blivit förlagd till en biologisk reduktionism, något Rubin benämner som sexuell essentialism. Därmed menar Rubin att synen på sexualiteten saknar ett historiskt perspektiv men även en förståelse för sexualiteten som ett samhällsligt fenomen. Sexuell essentialism, det vill säga avsaknad av en sådan historisk och social aspekt i synen på sexualitet, har utmanats av teoretiker som Michel Foucault och Jeffrey Weeks (Rubin, 1984).

Jeffrey Weeks (2010, sidan 118) skriver att

historically, we are heirs of the absolutist tradition. This has been based on a fundamental belief that the disruptive powers of sex can only be controlled by a clear-cut morality, intricately embedded in a particular set of social institutions: marriage, heterosexuality, family life and (at least in the Judaic-Christian traditions) monogamy. This absolutist morality is deeply rooted in the Christian West and in the Islamic East, but though its grounding may be in faith, it is today a much wider cultural and political phenomenon, embraced as readily by the atheists as by the Christian (or other religious) who is ready to worship at the foot of strong, moral value.

Sexualiteten och dess uttryck ses i Foucaults och Rubins efterföljd snarare som ett kulturellt fenomen i en viss tidpunkt, där sexualiteten i sig bör betraktas som ett särskilt fenomen med egna statussystem och regler (Ambjörnsson, 2006). Gayle Rubin beskriver att ”sexuality in Western societies has been structured within an extremely punitive social framework, and has been

subjected to very real formal and informal controls” (Rubin, 1984, sidan 277). Rubin använder begreppet *sexnegativitet* för att beskriva att i västerländska samhällen ses sex som en farlig, destruktiv och negativ kraft, och i den västerländska kulturen betraktas alltid sex med misstänksamhet.

Rubin (1984) visar hur en linje ständigt dras mellan bra och fint sex/normal sexualitet och dåligt och fult sex/förkastlig sexualitet. Denna linje reproduceras och görs genom olika diskurser om sex, sprungna ur psykiatriska, religiösa, allmänhetens eller politikens sammanhang. I en värdehierarkisk cirkel visar Rubin hur sexualiteten förhåller sig till abnormalitet och normalitet. Cirkeln delas in i den inre cirkeln – the charmed circle – där den fina, normala och naturliga sexualiteten existerar. I den yttre cirkeln – the outer limits – förekommer som kontrast den fula, dåliga och abnormala sexualiteten.

The charmed circle

Heterosexual
Married
Monogamous
Procreative
Non-commercial
In pairs
In a relationship
Same generation
In private
No pornography
Bodies only
Vanilla

The outer circle

Homosexual
Unmarried
Promiscuous
Non-Procreative
Commercial
Alone or in Groups
Casual
Cross-Generational
In public
Pornography
With manufactured objects
Sadomasochist

Gayle Rubin komponerade alltså en modell för samhällets sätt att se på och konstruera avvikelse och normalitet för sexualiteters olika uttryckssätt. Bilden ses nedan.

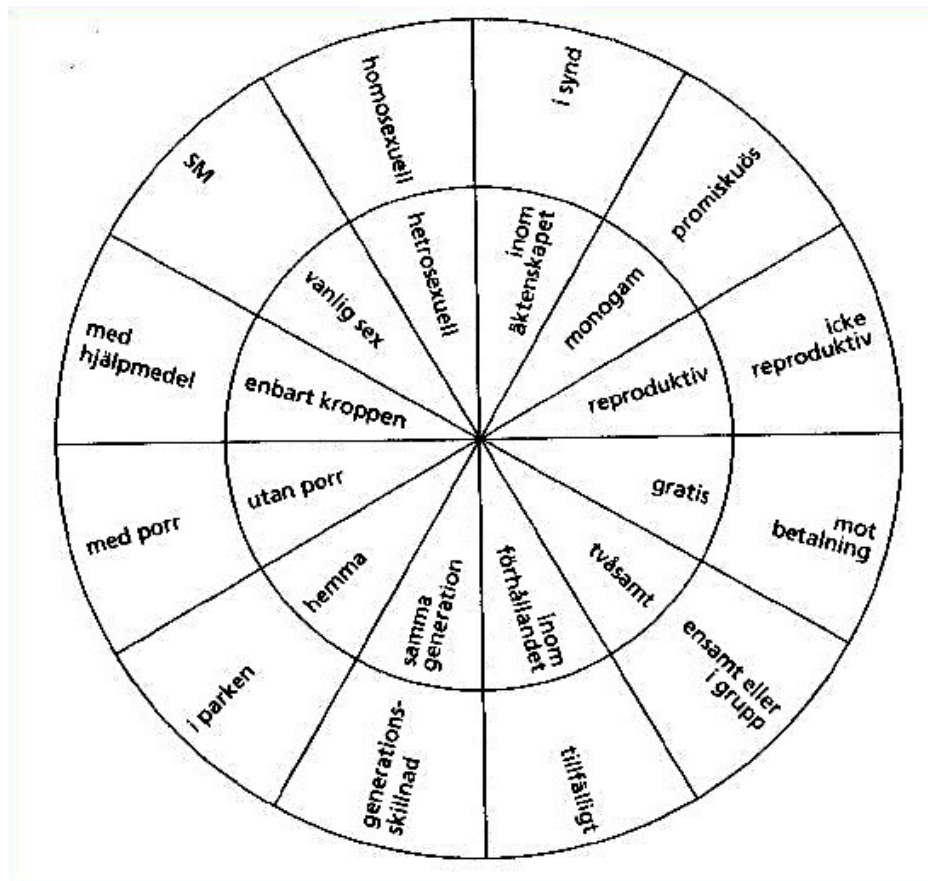

Bild tagen ur och översatt av: Ambjörnsson, F. (2006):
Vad är Queer? Stockholm: Natur och kultur.

Den mest välsignade sexualiteten enligt Rubin (1984) är alltså en sexualitet som sker inom en tvåsam monogam och heterosexuell relation, utan porr, med vanligt sex, med reproduktion som syfte, utan ekonomisk transaktion inblandat. Sexet sker hemma utan hjälpmedel och med en person utan generationsskillnad. Modellen har kritiserats, bland annat för att den saknar perspektiven ”how differing perceptions of gender can and do affect moral responses to sexuality” (Bristow, 1997, sidan 202).

Modellen tar inte heller hänsyn till olika typer av kulturer och kontexter. Makt kan också utövas utifrån olika dimensioner, vilket innebär exempelvis att en person kan vara utsatt för ett intersektionellt förtryck, så kallat dubbelt förtryck (både sexuellt förtryck och förtryck baserat på kön, etnicitet, ålder, sexuell läggning, hivstatus för att nämna några maktdimensioner som saknas i modellen). Ett svenskt exempel på modifiering av modellen är att äktenskap som institution har luckrats upp och är könsneutral, sex förläggs inte längre som norm inom äktenskapet, rent generellt, även om det så klart finns kontexter där det pläderas för icke-könsneutral äktenskapslagstiftning och äktenskapet som den enda platsen för sexuellt umgänge och reproduktion. Modellen behöver alltså modifieras och anpassas till en svensk kontext, eller till att det finns olika normerande fält inom den svenska kontexten till exempel. I denna studie kommer värdehierarkin fungera som en förståelse för och övergripande teori kring sexuellt förtryck och erotiska minoriteter, med vissa modifieringar.

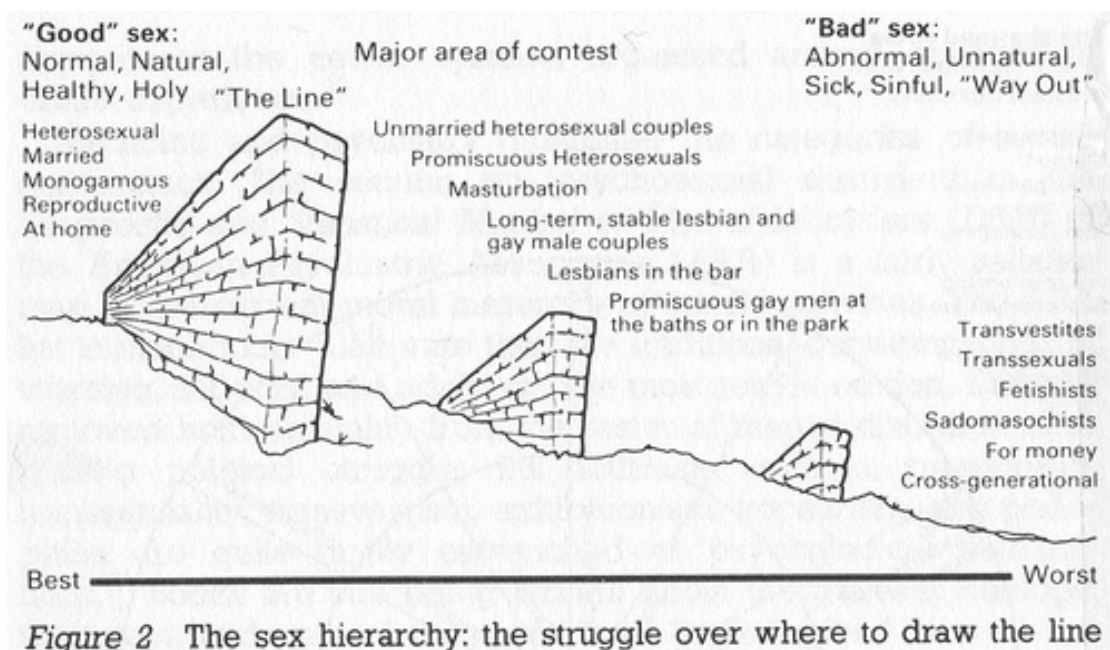

Bild ifrån Rubin, G. (1984): "Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality". I *Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality*. Ed. Carole S. Vance, C.S. Boston: Routledge, 267-318.

Ovan ses Rubins (1984) kompletterande stupande modell, där "the line"/den vänstra muren, består av sex som ses som accepterade i alla sammanhang befinner sig: heterosexuellt sex inom ett äktenskap och med syfte att alstra barn. Bredvid det normerade sexet finns en mur till höger som skiljer det välsignade sexet från det som kan kallas "major area of contest". I "major area of contest" befinner sig sexuella beteenden och praktiker som av en del institutioner och personer är accepterade men inte av andra. Där befinner sig bland annat homosexuella som är monogama och promiskuösa heterosexuella. Rubin (1984) menar att framförallt kan "major area of contest" förflyttas och lyftas in till det normerade sexet, baserat på politik och kulturella uppfattningar över tid. Men, den andra muren avskiljer sex som diskursivt anses som "sick, sinful" och "way out". Här befinner sig bland annat sadomasochism, sex med generationsskillnader och sex mot ersättning.

Skam

Man känner att man inte passar in i sammanhanget, man är inte önskvärd, känner sig smutsig, duger inte [... och] kan vara besvärande och obekväma men ändå överkomlig, och den kan vara så stark att den blir outhärdlig (Beck-Friis, 2009, sidan 38).

Så beskriver Beck-Friis (2009) skam. Ett sätt att förstå upplevelser av avvikelse och upprätthållande av normer är att använda begreppet skam, vilket en del sociologer menar framförallt är en social känsla. Scheff (2000) menar att en bärande hypotes är att skam ökar i det moderna samhället, samtidigt som samhällets medvetenhet kring skam minskar. I studien kommer begreppet skam användas i diskussionen för att förstå hur känslan skapar en upplevelse av att vara utanför det "normala" och hur skam fungerar som en social reglering av sexualiteten.

I detta kapitel presenteras metodologiska tillvägagångssätt och materialvalet beskrivs samt diskuteras kritiskt. Båda delstudierna, som tillsammans bildar denna uppsats, har en kvalitativ ansats, med fokus på vilka diskurser som framträder. Skrivna texter åskådliggör hur diskurser produceras, reproduceras och fungerar. En vetenskaplig text är ofta baserad på samhälleligt uppfattade problem, samtidigt som samhället påverkar texten och dess författare, som i sin tur påverkar medias beskrivning av ett fenomen.

Den första delstudien är en forskningsöversikt med ett diskursanalytiskt inslag. Den andra delstudien är renodlat diskursanalytisk. Detta för att jag använder mig av den forskning jag går igenom när jag sedan granskar den mediala diskursen i delstudie 2. Även om det kanske hade varit möjligt, behandlar jag alltså inte den vetenskapliga diskursen och den mediala diskursen på samma sätt. I båda delstudierna fungerar emellertid den kvalitativa ansatsen som en kritisk granskning av hur texterna är formulerade som helhet och i sina olika delar – i syfte att uppnå en större förståelse för hur diskurser (re)producerar de normer som omgärdar sexmissbruk och därmed hur de ideologiskt framställer fenomenet sexmissbruk. Det är därför viktigt för mig som aktiv läsare att ha kritiska frågor till texten och i enlighet med Foucaults arkeologiska tillvägagångssätt härleda startpunkten för olika framställningssätt (Foucault, 1988). Det handlar inte som i traditionell kvalitativ analys om att kunna skilja mellan vedertagen kunskap (också denna är diskursiv – men vi finner ofta mindre behov av att ifrågasätta den) och vad som skrivs på en värderingsnivå (Arping & Nordenstam, 2005), utan istället om att härleda olika argument kring ett eventuellt sexmissbruk till exempelvis en medicinsk eller sexualliberal diskurs/inramning. Detta innebär alltså – snarare än att leta sanningar eller falskariéer om sexmissbruk eller olika sexuella beteenden – om att leta olika utsagors ideologiska inramning, alltså dessas diskursiva betydelse (Winther Jørgensen & Phillips, 2009; Foucault, 1988).

En kvalitativ studie syftar till att skapa en djupare förståelse av ett fenomen eller företeelse i samhället. Jämfört med kvantitativ forskning är “the hallmark of good qualitative methodology [...] its flexibility rather than its standardisation” (Popay et al., 1998, p. 346). En diskursiv analys syftar i tillägg till att avslöja diskursers ideologiska makt (Foucault, 1988).

Sexmissbruksdiskurser är beroende av ett föregivettagande – föreställningen om en omättlig, okontrollerbar, tvångsmässig eller sjuk sexualitet är något som existerar oemotsagd. Sexmissbruk är något som ses som självklart och naturligt inom den ”mörka” sexualiteten. Diskursen har många olika bärare, dels privatpersonen som identifierar sig som sexmissbrukare, men även forskare, sjukvårdspersonal och skribenter har köpt idén om sexmissbruk och forskar kring behandlingsmetoder, behandlar sexmissbruk eller upplyser och gör personporträtt av bärare av diagnosen. När en diskurs tas för givet kan den bli som en sanningsregim, det vill säga det enda ”tillåtna” sättet att tala om exempelvis sexmissbruk. Därför behöver man kartlägga

konstruktionen för att sedan upplösa den genom dekonstruktioner. I slutet av detta kapitel presenteras även de potentiella etiska dilemman som studien kan innebära.

Redogörelse för min förförståelse - ingång till sexmissbruk

Sedan 2010 har jag arbetat som reporter och sexolog på Sveriges Radios sexprogram *Ligga med P3*. Under hösten 2012 granskade jag en klinik, Dysberoendekliniken (numera Diagnos och Behandlingskliniken) som beskrivs som ”Europas största behandlingsklinik” för sexberoende och anhörigproblematik (Jakobsson, 120809). Granskningen gjordes i två separata delar och i den första delen granskades deras självtester som finns på nätet. Självtesterna var könsstereotypa och om du klickade i att du hade ickenormativt sex fick du upp en ruta där det stod ”vi tror du borde höra av dig till oss för att få en diagnos ställd. Du befinner dig inom riskzonen” (Jakobsson, 120809). Efter intervjun med klinikchefen, togs självtesterna bort.

Det andra reportaget visade att Dysberoendeklinikens delägare och styrelseledamot Torbjörn Fjellström, som utbildat viss personal på kliniken, hävdade att ”onani leder till självbesatthet”, ”homosex bland män kan betraktas som en variant av sexmissbruk” och ”mannen är av naturen otrogen” (Jakobsson, 120817).⁸ *Ligga med P3*s inslag anmäldes till Granskningsnämnden som beslutade att ”inslaget frias. Granskningsnämnden anser att det inte strider mot kraven på opartiskhet och saktighet” (Granskningsnämnden, 120822).

Mot denna bakgrund väcktes mitt intresse för synen på sexmissbruk – jag såg en potentiell övermedikalisering av sexmissbruk och grava moraliska övertoner i relation till sexmissbruk som jag menar kräver kritisk granskning av fenomenet.

Litteraturgenomgång med diskursanalytiska inslag i den första delstudien

Denna delstudie behandlar vetenskapliga artiklar om sexmissbruk. Jag diskuterar forskningen och de diskursanalytiska inslagen består av en grov sammanfattning av hegemoniska representationer av sexmissbruk samt att jag identifierar olika tankeluckor och diskurser om sexualitet.

Hur jag sökt litteratur

Sexmissbruk har flera konkurrerande perspektiv – det finns flertalet koncept och teorier kring en omätlig, tvångsmässig eller en sexualitet som beskrivs som beroende. Sexmissbruk/”sexual addiction” är ett koncept och tvångsmässig sexuellt beteende/”sexual compulsion” ett annat och hypersexuell störning/”hypersexuality” ett tredje. Dessa har använts som sökord.

⁸ Se exempelvis när Torbjörn Fjellström förklarar sexmissbruk i *Professionell tvångsbehandling 2011* (https://www.youtube.com/watch?v=XY5x6lgS_fE), hämtad 2013-04-15). Se även Fjellström, T. (1997): *Kärlekens Dysberoende. En studie i Den Sjuka Sexualiteten och dess Helande*. Corax Förlag: Lunde, sidan 128-132.

För att få ett helhetsgrepp kring vetenskapliga artiklar över sexmissbruk har jag varit nödgad till att göra en ad-hoc-approach i den systematiska sökningen över litteratur. Jag har dels sökt litteratur genom Sociological Abstracts och PubMed. Men jag har även använt mig av en scoping study- strategi (Arksey & O'Malley, 2005) eller snöbollsmetodik om en så vill beskriva det så. Det betyder att jag haft en ad-hoc-ingång till litteratur, dels har studien använt en systematisk sökning men även genom att leta i referenslistor och se vilka refererade artiklar som är återkommande. I vissa fall har det varit nödvändigt att gå till tillbaka till grundkällan för att dels förstå subjektiva tolkningar av den första studien och för att förstå grundkällan. Arksey & O'Malley (2005, sidan 30) menar att denna strategi är bra för att den ”makes it possible to identify the gaps in the evidence base, as well as summarizing and disseminating research findings”. Efter genomgång av stora delar av vetenskapliga fältet har jag i denna delstudie valt att exkludera de få artiklar jag fann om kärleksmissbruk. Jag fann inte heller svenska vetenskapliga artiklar om sexmissbruk.

Inklusion och exklusionskriterier

Artiklar inkluderades i studien om:	Artiklar exkluderades i studien om:
i. sexmissbruk är i fokus, eller	i. sexmissbruk nämns svepande, eller
ii. sexuell tvångsmässighet är i fokus	ii. sexuell tvångsmässighet nämns svepande, eller
iii. Hypersexualitet är i fokus, eller	iii. hypersexualitet nämns svepande, samt
iv. artikeln resonerar kring sexmissbruk, samt	iv. artikeln är tryckt på annat språk än engelska.
v. är tryckt på engelska	

Tillvägagångssätt

Begreppen presenteras först för att synliggöra konstruktionen av begreppet 'sexmissbruk', det blir alltså en redogörande analys. Begreppen har ibland konkurrerande perspektiv och ibland samstämmiga. Därefter dekonstrueras föreställningen kring temat, vilket kan ses som en diskuterande analys. I analysen förklaras alltså varför vissa slutsatser kan dras och varför sexmissbruk kan ses på andra sätt än det som presenteras i forskningen.

Diskursanalys över mediers framställning av sexmissbruk i den andra delstudien

Min andra delstudie handlar om diskurser kring sexmissbruk i medieartiklar och består av 51 artiklar ur DN och Aftonbladet. Urvalet är två stora tidningar; den största morgontidningen och den största kvällstidningen, båda rikstäckande; DN är oberoende liberal och Aftonbladet obunden socialdemokratisk.

Hur jag sökt material

Jag har sökt artiklar i databasen Retriever, som är en databas med pressartiklar, med sökordet ”sexmissbruk” och ”kärleksmissbruk”.

I Aftonbladet fanns 183 artiklar med begreppet ”sexmissbruk” inom sökspannet (2013-04-15 och tidigare). Jag skrev ut alla artiklarna, läste igenom var och en för sig. En stor mängd artiklar i materialet från Aftonbladet använder sexmissbruk i en enda mening – utan utveckling. Dessa har jag valt bort. Exempel på hur exkludering har gått till beskrivs nedan.

Jag plockade bort alla artiklar som kortfattat konstaterade att en känd person sökt hjälp för sitt potentiella sexmissbruk. Exempel på detta är 25 artiklar om golfspelaren Tiger Woods sexmissbruk, 13 artiklar om skådespelaren David Duvochnys sexmissbruk, 7 artiklar om skådespelaren Michael Douglas sexmissbruk och 6 artiklar om skådespelaren Halle Berrys mans sexmissbruk. Dessa sexmissbrukare var alla män. Andra artiklar om sexmissbruk och kändisskap var sångerskan Kate Perrys pojkvän Russel Brand, sångaren Robbie Williams, multikonstnären Anne Nicole Smith, Rob Lowe och brottaren Mike Tyson. 23 borttagna artiklar är tips om filmer och tv-dokumentärer som berör sexmissbruk (exempelvis Shame, Autofokus, Trust the man och En dag i taget).

I DN fanns 60 artiklar med begreppet ”sexmissbruk” inom sökspannet (-2013-04-15). Den första publicerade artikeln som finns tillgänglig i Retriever är från 1992. Exkluderade artiklar är exempelvis när sexmissbruk beskrivs svepande i en mening av en psykolog, filmrecensioner och tips om film med sexmissbrukstema och inskickade åsikter om polyamori (där en läsare ansåg att polyamorösa var sexmissbrukare).

Ur Aftonbladet analyseras därför slutligen 36 artiklar som spänner över tidsspannet 1994-2013 och ur DN 16 artiklar, som spänner över tidsspannet 1992-2013.

Inklusion och exklusionskriterier

Artiklar inkluderades i studien om:	Artiklar exkluderades i studien om:
i. sexmissbruk nämns, eller	i. sexmissbruk nämns svepande, eller
ii. kärleksmissbruk nämns, samt	ii. artikeln resonerar inte kring sexmissbruk utan spekulerar om en kändis potentiella sexmissbruk, eller
iii. sexmissbruk är i huvudfokus, eller	iii. beskriver en film, pjäs eller TV-program om sexmissbruk
iv. artikeln resonerar kring sexmissbruk	

Tillvägagångssätt

För att strukturera och systematiskt kunna gå igenom ett stort antal artiklar (51) gjorde jag en schematisk bilaga. I bilagan schematiserade jag artiklarna med referens, artikelns namn, sexuella praktiker som benämns, vilket kön den identifierade sexmissbrukaren hade och benämningar på

sexmissbruk, kortfattat beskrivande över artikelns innehåll samt experter som medverkar i artikeln. Denna bilaga har jag återgått till flertalet gånger för att få en överblick.

I dessa 51 artiklar framkommer olika hegemoniska perspektiv kring sexmissbruk. Jag har organiserat dessa utifrån återkommande teman som jag uppfattar som normativa. Jag har identifierat hur sexmissbruk beskrivs i form av *kvantitet* av sexuell aktivitet, hur skillnad görs kring hur sexmissbruk framställs baserat på *könstillhörighet*, hur sexmissbruk hör samman med idéer om *monogami* som en finare form av sexuell praktik, hur *otrohet* ses som en form av sexmissbruk, hur idén av sexmissbruk förhåller sig till *normer* kring sexuella uttryckssätt och hur idén om *missbruk* gestaltar sig för den sexmissbrukande.

Transparens och analytisk generaliserbarhet

Det finns en mängd olika beskrivningar, tolkningar och analyser av ”verkligheten” – i detta fall sexmissbruk. I enlighet med en diskursanalytisk ansats ämnar jag inte att leta efter en dold ”verklighet” bortom diskursen (Winther Jørgensen & Phillips, 2009). Foucault menar att i en diskursanalys bör vi:

inte lämna diskursen för att söka efter dess dolda inre kärna, att inte söka efter hjärtpunkten hos en tanke eller betydelse som man tror ska visa sig däri. Nej, istället måste vi utgå från diskursens själ, hur den ter sig, dess regelbundenheter och söka oss mot de yttre villkoren för dess möjlighet (Foucault, 1993, sidan 38).

Det vill säga att mitt sätt att se på de undersökta materialen är att dessa inte presenterar en ”sanning”, utan består av olika diskursiva formationer. Mitt sätt att tolka dessa sker intersubjektivt, det vill säga: min analys inte är objektiv.

Genom att det undersökta materialet är offentligt och lättillgängligt samt att jag i detta kapitel utförligt beskriver mitt tillvägagångssätt, erbjuder läsaren en *transparent* forskning – vilket innebär en möjlighet till att själv kritiskt pröva, bedöma och granska de tolkningar som jag presenterar. Genomgående i studien har jag arbetat för läsaren på ett genomlyst sätt. Studien presenterar dessutom empirin före analysen i båda delstudierna – vilket tillgängliggör andra tolkningar hos läsaren, innan mina tolkningar presenteras. I delstudierna redovisas mina tolkningar utifrån referat och citat kopplat till texterna.

Genom att tydliggöra min egen position i förhållande till sexmissbruk (tidigare granskning av sexmissbruksklinik), ökar transparensen, i och med att kunskap är intersubjektiv. Kunskap inom fältet sexologi omgärdas av kontexten, av rum, tid och sammanhang.

Studien gör inga anspråk på att det är enkelt möjligt att generalisera tolkningarna utanför studiens material. Diskursiva studier behöver heller inte ha generaliserbarhet som ett mål i sig (Winther Jørgensen & Phillips, 2009) och Kvale (1997) menar snarare att generaliserbarhet inom

konstruktivistisk forskning förskjuts ifrån *hur det egentligen är* till att studera *det som kan finnas*. Däremot menar teoretikern Hanna Wikström (2007, sidan 104) att generaliserbarhet:

i diskursanalytisk forskning beror inte av storlek på materialmängden. Nyckelbegreppet är istället möjlighet – sociala praktiker som *möjliga*. Det innebär att betrakta möjligheter för olika former av språkbruk och diskursiva positioner. Generaliserbarhet uppnås därmed utifrån vad som utgör en *möjlighet* att tala om något, även om man inte kan visa hur vitt denna existerar, eller hur vanligt det är. Forskningsresultaten är enligt detta synsätt undersökningar av ett fenomenens förekomst och hur det *kan* ses eller läsas.

En *analytisk generaliserbarhet* existerar i studien i och med att teoribildningar som används i denna studie är produkter av systematiserad kunskap samt till tidigare studier som återfinns när jag går igenom de historiska exemplen. Min studies generaliserbarhet kan alltså bedömas utifrån vilka möjliga sätt jag presenterar som förståelse för sexmissbruksdiskurser och hur jag ger diskurserna ett sammanhang, kopplat till teori.

Forskningsetik

Johannisson (2009, sidan 37-38) påtalar:

att hävda att sjukdomsdefinitioner är socialt konstruerade väcker lätt fientlighet. Läkare tycker att deras kunskaper och diagnostiska kompetens ifrågasätts, patienter att deras sjukdomar blir det. Kring de nya diagnoserna uppstår hetsiga debatter. Vissa talar om hysteriska epidemier, andra om bristande respekt för patienters lidande.

Det är kontroversiellt och väcker lätt anstöt hos kliniker och bärare av en diagnos att kritiskt granska och dekonstruera diagnoser. Jag vill därför igen understryka att min studie inte handlar om varken de individer som upplever sig drabbade av sexmissbruk eller om de läkare och terapeuter som försöker hjälpa dem, utan om hur diskursen om sexmissbruk är konstruerad och fungerar normerande, exempelvis gör jag ingen distinktion mellan olika aktörer som uttalar sig i media utan ser på diskurser de (re)producerar. Mina etiska överväganden har alltså handlat om hur jag skall vara tydlig med detta, eftersom min uppsats kan misstolkas.

De personer som förekommer med namn i uppsatsen har alla gått ut offentligt och uttalat sig om sexmissbruk. De kan ju naturligtvis vara felciterade eller ha tolkats på olika sätt av journalisterna som skrivit artiklarna, men de har givit sitt samtycke till att vara med och därmed gjort sig själva till möjliga föremål för att bli tolkade och diskuterade i offentliga sammanhang.

DISKURSER OM SEXMISSBRUK I FORSKNING

Kapitel 5

Detta kapitel består av en diskursanalys över fenomenet och begreppet sexmissbruk i vetenskapliga artiklar. För att begripliggöra hur olika bärande idéer överlappar och ibland särskiljer sig presenteras olika koncept och begrepp som faller inom ämnet. Som nämndes i inledning och i bakgrundsdelens finns det ett flertal olika koncept kring en problematisk sexualitet (Giugliano, 2009) men som artikeltiteln "Sexual Addiction: Many Conceptions, minimal data" (Gold & Heffner, 1998) pekar på, existerar det minimalt med empirisk data. Gold & Heffners (1998) litteraturoversikt över sexmissbruk visar följaktligen att det finns många koncept kring sexmissbruk (de största identifierade idéerna är sexmissbruk, tvångsmässig sexualitet eller impulskontrollstörning). De lyfter fram att om "sexual addiction exists, the benefits to both the individual and society of devising a demonstrably effective treatment protocol could be enormous" (Gold & Heffner, 1998, sidan 379). Forskarna påpekar att majoriteten av litteraturen består av kliniska observationer som inte är baserade på forskning.

I The Society for the Advancement of Sexual Health (SASH) policy-dokument *The Future of Problematic Sexual Behaviors/Sexual Addiction* (Samenow, 2012) lyfts behovet av utforskning av klassificering, etiologi, tecken, utfall och symptom av problematiska sexuella beteenden. Detta behövs eftersom "the etiology of problematic sexual behaviors remains unknown. Furthermore, prevalence rates regarding of this phenomenon have yet to be established in community-based samples and across various cultures" (Samenow, 2012, sidan 223).

Flertalet forskare menar att sexmissbruk och sexuell tvångsmässighet är de två dominerande begreppen på de fenomen som forskningen i sig inte har kommit till konsensus kring (se exempelvis Winters, Christoff, Gorzalka 2010). Varför konsensus inte råder är för att "the exact nature of undercontrolled sexuality is still not fully understood" och att det finns en "lack of clarity in nosology, nomenclature, and etiology" (Winters, Christoff & Gorzalka, 2010, sidan 1029).

Bancroft & Vukadinovic (2004) har kritiskt granskat begreppen *sexmissbruk*, *sexuell tvångsmässighet* - "both concepts are of uncertain scientific value" (sidan 225) – och *sexuell impulsivitet*. Winters, Christoff & Gorzalka (2010) menar att det funnits en vetenskaplig insats att försöka förena de tre perspektiven, men empiriska studier har saknats. På samma sätt anser Bancroft & Vukadinovic (2004, sidan 225) att

a crucial issue that has received little attention is the extent to which out of control sexual behavior can be understood as a behavioral pattern at the extreme of the normal range, or rather a behavioral pattern that is qualitatively different from the norm in ways that are problematic.

Bancroft & Vukadinovic menar också att forskare ofta gör uttalanden om troliga funktioner (såsom ångestreduktion och humörreglering) av missbruket för en bärare, men dessa uttalanden baseras oftast på kliniska intryck än på vetenskaplig data. Bancroft & Vukadinovic (2008) menar att mönster för sexuellt beteende varierar i etiologi och hur behandling ska ske. Därför menar Bancroft och Vukadinovic (2004) att det inte bör finnas någon tvingande definition kring fenomenet. Det behövs helt enkelt en bättre förståelse av de olika mönstren och determinanter inom de olika begreppen.

Sammanfattningsvis, ända sedan begreppet sexmissbruk introducerades i slutet på 1970-talet tills nu, 30 år senare, har forskningen inte kommit överens om hur en problematisk sexualitet – som antingen är out-of-control, missbrukande eller tvångsmässig – har uppkommit i en individ och vad som klassificeras som ett problematiskt sexuellt beteende. Under dessa trettio år av forskning saknas det även empiriska data – forskningen är alltså hypotetisk, teoretisk och baserad på anekdotisk bevisföring.

Varje koncept och begrepp har en historia och historiken kring problematisk sexualitet har sin egen. Nedan presenteras en bakgrund till de dominerande sätten att se på sexualitet.

Sexmissbruk – Sexual Addiction

Begreppet sexmissbruk (sexual addiction) utvecklades först bland medlemmar inom rörelsen Anonyma Alkoholister (AA) i Boston, USA. En grupp medlemmar i AA påbörjade en diskussion om sexmissbruk i mitten på 1970-talet. Levine & Troiden (1988) menar att utifrån ideologin och filosofin som AA grundas på, rekonceptualiserades det opersonliga sexet, den frekventa onanin, det känslomässiga beroendet och de utomäktenskapliga affärerna som en manifestation av en ”ny” sjukdom som kom att kallas sex- och kärleksmissbruk.

Samtidigt som sexmissbruksrörelsen drog igång, började olika typer av missbruk identifieras och påtalas i kulturen; shoppingmissbruk, matmissbruk⁹ och spelmissbruk. Irvine (1995, sidan 43) beskriver processen:

anything, through the right (or wrong) combination of pain and pleasure, could produce an addiction. This hypothesis about dependence fit nicely with the popular expansion of ideas about addiction represented by such figures as the workaholic, shopaholic, and compulsive gambler. With these wide new boundaries, "addiction medicine" became a major growth industry. One professional association of physicians working with addictions went from 150 members in 1985 to more than 1,200 in 1992.

Giugliano (2009) identifierade att Orford (1978) använde hypersexualitet som begrepp för att

⁹ Se Hepworth, J. (1999): *The Social Construction of Anorexia Nervosa*. Sage: London, som med en Foucauldiansk diskursanalys tittar på hur idéer om ätstörningar och anorexia har konstruerats och reproducerats sedan 1200-talet och medikaliserats och avmedikaliserats under olika tidsperioder.

beskriva en hög frekvens av sexuellt beteende, vilket alltså skedde parallellt med utvecklandet av begreppet sexmissbruk. Begreppet hypersexualitet fick dock inte fäste förrän Kafka (2010) föreslog att begreppet hypersexuell störning skulle inbegripas i DSM V.

Sexmissbruket förklarades genom att jämföra det med missbruk av droger och alkohol. Inom begreppet sexmissbruk ses sex därmed som en substans som du kan bli beroende av, genom liknande mekanismer som narkotika- och alkoholbruk (Sörensson & Lewin, 2008). De tidigare koncepten kring en problematisk sexualitet hade kritiserats för att vara könsstereotypa och baserade på moraliska värderingar kring hur sexualitet bör utövas. Rinehart & McCabe (1977) konstaterar att genom att använda begreppet missbruk blev det inte längre könsspecifikt såsom nymfomani (kvinnor) och satyriasis (män) och inom fenomenet sexmissbruk beskrivs individen nu som sjuk istället för omoralisk. Enligt Giugliano (2009) är de flesta behandlingsmodeller av sexmissbruk baserade på modifierade modeller av substansmissbruksbehandling. Irvine (1995, sidan 434) beskriver att ”initially, sexologists responded to the emerging diagnosis of sexual addiction with sarcasm, disavowal, or attacks on its scientific credibility”.

Sexmissbruk professionaliserades, psykopatologiserades och populariserades av Patrick Carnes' bok *Out of the Shadows* som kom 1983. Boken beskrivs som en av de första böckerna som adresserar diagnos, bedömning och behandling av sexmissbruk samt beskriver olika typer av sexmissbruk och stadier av sexuellt läkande (Drew & Chaney, 2004; Kafka, 2010; Reay et al., 2013). Carnes (1983) menar att huvuddragen i ett sexmissbruk är upptagenhet; där sexmissbrukarens tankar fokuseras på beteendet, ritualisering; där individen regelbundet förbereder för den sexuella aktiviteten. Det handlar också om sexuell tvångsmässighet, där individens sexuella beteende blir utom kontroll, samt skam och förtvivlan, vilket Carnes hävdar resulterar ifrån det sexuella beteendet.

Enligt Carnes (1983) kan sexmissbruk utövas på tre olika nivåer. På den första nivån befinner sig beteenden som är relativt accepterade och normerande i samhället nämligen multipla heterosexuella relationer, homosexuell aktivitet och användandet av pornografi. På andra nivån befinner sig beteenden som exhibitionism, voyerism, obscena telefonsamtal (telefonsex) och oanständiga friheter (Levine & Troiden, 1988). Carnes definition av sexmissbrukets tredje nivå innehåller beteenden som våldtäkt, incest och övergrepp på barn. Själva upptrappningen från nivå ett till tredje nivån beror, menar man, på att missbrukaren behöver större sexuella spänningar och sensationer (Levine & Troiden, 1988).¹⁰ Levine & Troiden (1988, sidan 358) konkluderar att ”a major but unmentioned common denominator links all the behaviors on all three levels: they are divorced from – or not intended for – procreation”.

De sexuella beteenden som definieras inom sexmissbruk är alltså beteenden som inte ska ske/behöver ske i en engagerad, intim och monogam heterosexuell relation. Detta synsätt återkommer inom sexmissbruksvetenskapen och Cooper & Leebo (2001, sidan 62) menar att ”persons addicted to sex rely on repetitive erotic fantasies and acts to provide an illusion of intimacy and connectedness, in order to compensate for the emotional voids in their lives, and

¹⁰ Denna idé (re)producerades även 31 januari 2013 i Nyhetsmorgon i TV4, när sexualrådgivaren Katerina Janouch pratade om sexmissbruk. http://www.tv4play.se/program/nyhetsmorgon?video_id=2266599 (tillgänglig 2013-04-13).

their lack of intimacy with others". Det finns också kritiker av detta synsätt som menar att detta baseras på moraliska bedömningar av både kärlek och sexualiteten. Levine & Troiden (1988, sidan 358) menar att "Carne's notion of levels of addiction is a classic instance of moral judgement parading as scientific fact".

Carnes idé om sexmissbruk har påverkat flertalet forskare och behandlare, men det finns också andra stora aktörer. En sådan är Goodman (1997) som menar att de två viktigaste funktionerna i ett missbruksbeteende är ett återkommande misslyckande att kontrollera sitt sexuella beteende och en fortsättning av beteendet trots skadliga konsekvenser. Goodman (2001) menar, precis som Carnes (1983), att personer som missbrukar sex har liknande processer som alkoholisten och narkomanen. Sexmissbrukaren har hela tiden ett starkt sug efter mer och enligt Goodman (2001) ger sexet negativa konsekvenser för individen men skapar samtidigt både njutning och ångestlindring, liknande vad substansen för en alkoholist och narkoman gör. Goodman (2001) definierar en sexmissbrukare genom två egenskaper; när en person inte lyckas kontrollera eller stoppa sitt sexuella beteende och när personer fortsätter med sina sexuella beteenden trots negativa konsekvenser.

Goodman gjorde 2008 en litteraturöversikt över bevis på att psykoaktiva substansmissbruksstörningar, spelberoende, bulimia nervosa och sexmissbruk, delar samma underliggande biopsykologiska process. Goodman konkluderar att det finns bevis för hypotesen att missbruken ligger så nära varandra att beroendestörningar inte är variationer av missbruk, utan att det existerar en grundläggande underliggande beroendeframkallande process. Denna process kan uttryckas i flera beteendemässiga manifestationer, exempelvis om en person har blivit diagnosticerad med sexmissbruk har denne större risk att utveckla ett psykoaktivt substansmissbruk, ätstörningar och spelmissbruk och vice versa; personer som utvecklat ett spelmissbruk löper enligt Goodman (2008) större risk att utveckla ett sexmissbruk. Om en person i släkten har ett missbruk löper du också större risk att utveckla ett sexmissbruk. Detta sammanflätande av konstruktioner av olika missbruk benämner Goodman (2008) som en beroendeframkallande process/"addictive process".

Hook et al. (2010) har gjort en forskningsöversikt över sätt att mäta sexmissbruk. De konkluderar att forskning kring sexmissbruk ökar och i takt med detta har det blivit:

accompanied by an increase in instruments used to measure sexual addiction. Although several of these instruments are promising and show initial psychometric evidence, the field is hampered by weak theory that identifies precisely what sexual addiction is, what its worst symptoms and consequences are, and how to make accurate diagnoses and prognoses. Despite the conceptual flaws, several instruments are sufficient to advance the science and clinical treatment of sexual addiction (Hook et al., 2010, sidan 256).

De menar alltså dels att instrumenten är lovande men samtidigt konstaterar de att forskningsfältet har en svag teori om vad sexmissbruk är, vilka konsekvenser sexmissbruk har samt att det finns

svårigheter att ställa korrekta diagnoser och prognoser för en uppfattad sexmissbrukare. Trots detta konstaterande så menar de att flera av instrumenten är goda nog för att utveckla både det vetenskapliga och kliniska arbetet med sexmissbruk – oaktat att det finns starka oklarheter vad det är egentligen som ska mätas.

Ross, Månsson & Danebacks (2012) enkätstudie över svenska personers problematiska sexuella internetanvändning, inspireras av och definierar sexmissbruk enligt Carnes modell över sexmissbruk:

Internet sexual addiction thus comprises three crucial components: the medium (the Internet), the content (sexual behavior), and the addiction (the compulsive behavior). The crucial components of sexual addiction are (1) the inability to stop despite adverse consequences; (2) gradually increasing the amount of activity because of building up tolerance; and (3) severe adverse consequences (such as loss of partner, marital or relationship problems, career and work problems, possible STD/HIV exposure where behavior extends offline, and possible legal problems) (Ross, Månsson & Daneback, 2012, sidan 460).

Forskarna menar alltså att internetbaserat sexmissbruk ger allvarliga negativa konsekvenser såsom äktenskapliga problem, förlust av partner, hiv/STI-exponering, potentiellt lagliga problem och karriär- och arbetsproblem. Frågorna som ställs i denna enkätstudie, för att mäta om personerna har ett internetbaserat sexmissbruk är:

Has sexually-related Internet use caused problems for you?
Do you have difficulties controlling your sexually-related Internet use?
I feel bad about my sexually-related Internet use
I feel that I have become addicted to the Internet for love- and sexual purposes
If there was a treatment for sexually-related Internet problems, would you seek it?

Samtidigt som dessa frågor fungerade som ett mätinstrument menar forskarna att det är svårt att bedöma om personerna som svarade på enkäten indikerar ett missbruk, eftersom enkätstudien gjordes genom självrapportering:

These data provide us with some of the first indications of the content and reported frequency of Internet sexual “addictions” although we prefer to conceptualize them as Internet sexual problems because of the difficulty of providing clinical evidence of an actual addiction through self-report data (Ross, Månsson & Daneback, 2012, sidan 464).

Forskarna vill alltså hellre kalla det internetbaserade sexuella problem, snarare än sexmissbruk på grund av att de anser att självrapportering inte kan mäta ett faktiskt missbruk. Samtidigt menar forskaren Quinn (2001) att allt fler onlinebeteenden har blivit medikaliserade, och menar att forskare inte har förstått online erfarenheter. Quinn (2001) menar att personer som spenderar mycket tid på nätet som blir stämplade som missbrukare kan komma att uppleva negativa sociala och psykologiska konsekvenser, och skriver att ”on a psychological level, the online user who has been diagnosed may feel stigmatized, and may internalise the negative views of others that he or she is lacking in stability and self-control” (Quinn, 2001, sidan 179).

Ett exempel på hur idén om sexmissbruk ter sig i den kliniska världen finns i nutida sexologisk kurslitteratur. Tomas Eriksson beskriver i *Farmakologisk behandling av hypersexualitet och parafilier* att ”under alla förhållanden bör plågsamma tillstånd av hypersexualitet betraktas som *sjukliga*. Ibland är en farmakologisk behandling som minskar den sexuella driften den enda möjlighet som finns att tillgå för att lindra plågorna och ge patienten ett *drägligt* liv” (min kursivering) (Eriksson, 2010, sidan 496). Detta är ett exempel på medikalisering, när delar av den sexuella driften ska medicineras bort.

Analys av sexmissbruk

En tungt vägande kritik av begreppet sexmissbruk är att den teoretiska modellen misslyckas med att skilja mellan välfungerade och ”friska” individer samt personer som anses lida av diagnosen i sina sexuella fantasier, känslor och beteenden (Winters, Chriftoff & Gorzalka, 2010). Exempel på tvetydighet kring särskiljandet visar Cooper & Leebo (2001) där forskarna utgår ifrån att personer med ett sexmissbruk lever på en *illusion* av intimitet och närhet – vilket hamnar på en värderingsnivå. Man kan till exempel fråga sig varför sex måste vara intimt eller om det finns olika sätt att uppnå intimitet.

Ett av de mest framträdande argumenten är att sexmissbruk ger allvarliga konsekvenser för en monogam heterosexuell relation. Exempelvis hävdar Ross, Månsson & Daneback (2012) att internetrelaterat sexmissbruk kan leda till äktenskapliga problem. Detta är baserat på hypotetiska argument och inte refererar till evidens. Quinn (2001) menar att medikaliseringens diskurs är svår att identifiera för att:

operating under the guise of value-neutral science, medical professionals would have us believe that their diagnostic processes are objective, impartial, and universally valid across all societies and cultures. In fact, as the history of medicine suggests, diagnoses are often reflection of the norms, beliefs, and values of medical professionals themselves (Quinn, 2001, sidan 179).

Utifrån Rubin (1984) kan vi förstå sexmissbruk som ett hot mot den välsignade sexualiteten. Diskursen om sexmissbruk har en lång historia och Foucault (1984) har genom metoden genealogi speglat nuet i ett historiskt material. Foucault visar att måttlighetstänkandet inte är naturgivet utan att det istället är en konstruktion med rötter i det antika Grekland. Genom dess

reproduktion (se exempelvis bakgrundskapitlet om sammankopplingen mellan missbruk och onani) har samhället kommit att präglas och betrakta måttlighetstänkandet som något naturligt. Det finns alltså ett förgivandetagande att sex kan missbrukas – vilket i sig självklart skulle vara ett hot mot både uppfattad monogami och idén att sex bör ske i en tvåsam intim närhet.

Carnes (1983) beskriver sexmissbrukaren på liknande sätt som alkoholisten eller narkomanen - som tvingas ta till sig av allt mer alkohol/tyngre droger för att tillfredsställa sitt missbruk. Hundra år tidigare dominerade detta tankesätt den sexuella praktiken onani, som beskrevs som beroendeframkallande och destruktiv. Enligt Carnes kan alltså homosexualitet, pornografianvändande och praktiserande av ickemonogami för heterosexuella (de identifierade sexuella beteenden i nivå 1) vara början till ett destruktivt missbruk som kommer eskalera. Sexmissbruk kan alltså ses en (re)konceptualisering av idén att sexualiteten måste begränsas och hämmas för att inte en djurisk sexualitet ska kunna släppas lös (klättringen från nivå 1 till nivå 3 i Carnes (1983) definition av sexmissbruk). De som för fram missbruksteorin hävdar samtidigt att både sexmissbruk och droger orsakar en stor skada för både individen och samhället. Hur baseras synen på en potentiell skada för både individen och samhället när det gäller sexmissbruk?

Det har sedan 1970-talet återigen argumenterats för att utvidga begreppen missbruk och beroende ifrån intag av sinnesförändrande kemikalier till att omfatta beteenden som kan orsaka uppfattade skador för individer och samhället såsom matmissbruk, spelberoende, internetberoende – och nu sexmissbruk. Enligt Giugliano (2009) så existerar inte heller begreppet missbruk längre i DSM utan numera används mera specifika termer som "abuse" och "dependance". Ibland likställs olika typer av ickesubstansmissbruk i de vetenskapliga texterna såsom spelberoende och sexmissbruk. Men enligt Giugliano (2009, sidan 285) så är:

uncontrollable habitual gambling is diagnosed as 'pathological gambling' rather than an addiction because it has been argued that the term addiction is too broad and therefore imprecise.

Denna vaghet och begreppets omfattning syns i i litteraturen där det finns ett stort sjok av olika sexuella beteenden som räknas in i sexmissbruk. Ett talande exempel på detta syns i Ferre (2001, sidan 290) som menar att vi ska se på sexmissbruk som "an umbrella term, much the same way 'alcoholism' is descriptive, regardless of whether the drink of choice is beer, Jack Daniels, or champagne". Problemet med att använda sexmissbruk som ett paraplybegrepp är att i litteraturen identifieras aldrig en monogam sexuellt praktiserande människa. Sexmissbruk som paraplybegrepp skulle därför potentiellt fungera som ett paraplybegrepp över ickenormativa sexuella beteenden, som Rubin (1984) identifierade, som står till förfogande att patologiseras.

Begreppet missbruk är baserat på vad som sker i en individ när denna tar en uppsättning kemikalier eller substans in i sin kropp – och substansen får fysiologiska och/eller psykologiska effekter. När vårt sätt att se på bruk och missbruk appliceras på sex som ett missbruk blir det några tankevrpor. Dels är det inga substanser eller kemikalier som förs in i en individs kropp – möjligtvis glidmedel, lubrikation eller sperma. Dels har jag inte funnit något vetenskapligt stöd

för potentiell abstinens (det som brukar hävdas ske för en alkoholist eller narkoman) när jag sökt litteratur och inte heller empiriskt bevis på att personer som upplever sig vara sexmissbrukare blir mer och mer toleranta och behöver öka på sin mängd för att tillfredsställa sitt sexmissbruk. Levine (2010) menar att det är en klinisk begränsning att benämna det som sexmissbruk, för att det förmedlar ett intryck av att fenomenet är en beroendeframkallande psykopatologi, och "the term has limitations conceptually, psychometrically [...] clinically" (Levine, 2010, sidan 264). Samtidigt är det, enligt Hartman et al. (2012) många bärare av diagnosen som upplever och beskriver att de delar egenskaperna som klassificerar ett substansberoende. Här kan sociologen Jofen Kihlströms perspektiv på sexmissbrukare vara värt att applicera då han skriver att

så länge som man upplever någonting på ett specifikt sätt och handlar utifrån denna upplevelse kommer [sexmissbruk] att finnas i så mån att det har konsekvenser för hur dessa individer handlar, tolkar sitt eget handlande, låter sig influeras av vissa föreställningar, gör vissa val snarare än andra etc (Kihlström, 2007, sidan 122).

En ytterligare aspekt att förstå sexmissbruk som diskursivt fenomen är att återigen blicka på den historiska aspekten – det som tidigare fördömts som avvikande och konstruerats som patologiskt, har senare i historien (genom motstånd och förändringsprocesser) kommit att betraktas som en del av människans sexualitet. Exempel på detta är kvinnors sexualitet, homosexualitet, transvestism och onani. Om parallella sexuella relationer, frekvent porrsurfning eller flertalet sexuella partners nu idag ses som destruktivt för individer och samhället, finns faktiskt en möjlighet att det i framtiden ses som acceptabla delar av mänsklig sexualitet. Sexmissbruk som koncept och diagnos befinner sig alltså på en värderingsnivå och kampen om diagnoshegemoni syns tydligt när begreppet *sexuell tvångsmässighet* introducerades och konkurrerade med begreppet sexmissbruk.

Sexuell tvångsmässighet – compulsive sexual behavior

Sexuell tvångsmässighet eller *tvångsmässigt sexuellt beteende* kännetecknas – enligt Winters, Christoff & Gorzalka (2010) – av sexuella fantasier, tankar och önskningar som är återkommande, intensiva, plågsamma och stör vardagslivet. Ett begrepp som används för att beskriva ett tvångsmässigt sexuellt beteende är på engelska *compulsive sexual behavior* eller *sexual compulsivity*.

Coleman (1990, sidan 12) beskrev okontrollerbart sexuellt beteende som "a symptom of an underlying obsessive compulsive disorder in which anxiety-driven behavior happens to be sexual in nature". Enligt Garcia & Thibaut (2010) var Coleman först att föreslå användandet av begreppet "compulsive sexual behavior" (CSB), för att skapa en parallell mellan fenomenet av OCD (tvångssyndrom) och "excessive nonparaphilic sexual behavior". Quadland (1985) menar att fenomenet hypersexualitet beskrivs bättre som en tvångsmässig handling (än ett sexmissbruk), därav begreppet tvångsmässig sexualitet. Enligt Gold & Heffner (1998) har många olika sexuella praktiker definierats som tvångsmässiga i forskningen, såsom överdriven onani, att hitta en sexpartner, leta efter en plats för att delta i ett sexuellt beteende samt kapitulering för sexuella önskningar och sexuella förslag.

Quadland (1985) menar att sexuell tvångsmässighet karaktäriseras av kombinationen låg sexuell tillfredsställelse, individens sexuella beteende och en disassociering mellan sexuellt beteende, affektion och kärlek. Enligt Miner, Coleman, Center, Ross & Rosser (2007) är tvångsmässigt sexuellt beteende ett kliniskt syndrom som karaktäriseras av erfarenheter av fantasier, beteenden och sexdrifter som är intensiva, återkommande och ”a distressful interference in one’s daily functioning” (Miner et al., 2007, sidan 579). En person med tvångsmässig sexualitet uppfattar ofta sitt sexuella beteende som överdrivet men kan inte kontrollera det, utan ”they act out impulsively and/or are plagued by intrusive obsessive thoughts and driven behaviors” (Miner et al., 2007, sidan 579).

Enligt Winters, Christoffs & Gorzalka (2010, sidan 1030) visar forskning att ”sexual compulsivity is associated with those sexual behaviors that are considered most risky (e.g., multiple partners and unprotected sex)”.¹¹ Det som här menas med mest *riskabla* är förmodligen risken att överföra eller överföras av en könssjukdom.

Enligt Wolfe (2000) menar psykologen Al Cooper att mellan 7-10 procent av amerikanska befolkningen har någon form av tvångsmässigt sexuellt beteende. Al Cooper et al. (2000, sidan 286) hävdar att ”leaders in the field assert that sexually compulsive behavior has reached epidemic proportions”. Eftersom Cooper tidigare har hävdat att upp till var tionde person i USA har tvångsmässigt sexuellt beteende, inkluderar han alltså sig själv bland de ledande på fältet. Forskarna konstaterar också att National Association of Sexual Addiction Problems, har uppskattat att 6-8 % av amerikanare är sexmissbrukare. Cooper et al (2000, sidan 288) identifierar att

compulsive users may have previously established patterns of unconventional sexual practices, such as: preoccupation with pornography, multiple affairs, sex with several or anonymous partners, phone sex, frequenting prostitutes, or any of the more conventional paraphilias listed in the DSM-IV.

Tomas Eriksson (2010) beskriver behandling av hypersexualitet i kapitlet ”Farmakologisk behandling av hypersexualitet och parafilier”. Eriksson menar att ”personer med sådan mycket stark sexualdrift ser ofta ingen annan utväg än att försöka leda bort den genom masturbation eller genom att ständigt försöka etablera nya sexuella kontakter” (Eriksson, 2010, sidan 406). Eriksson menar också att ”under alla förhållanden bör plågsamma tillstånd av hypersexualitet betraktas som sjukliga” (Eriksson, 2010, sidan 406). Det bör tilläggas att Eriksson (2010, sidan 407) också hävdar att ”parafilier är tillstånd som innebär att sexualdriften är inriktad mot någonting annat än vuxna personer av motsatt kön”. Med andra ord anser Eriksson att samkönade ”sexualdrifter” är en parafili.

I flera studier används "The Sexual Compulsivity Scale", gjord av Kalichman & Rompa (1995). Skalan består av flertalet påståenden om sexualitet som respondenter får svara på:

¹¹ Jfr med Ross, Månsson & Daneback (2012) som inom begreppet sexmissbruk spekulerar kring ”risker” i samband med sexuell praktik.

My sexual appetite has gotten in the way of my relationships.
My sexual thoughts and behaviors are causing problems in my life.
My desires to have sex have disrupted my daily life.
I sometimes fail to meet my commitments and responsibilities
because of my sexual behaviors
I sometimes get so horny I could lose control.
I find myself thinking about sex while at work.
I feel that sexual thoughts and feelings are stronger than I am.
I have to struggle to control my sexual thoughts and behavior.
I think about sex more than I would like to.
It has been difficult for me to find sex partners who desire having
sex as much as I want to (Dodge, Reece, Cole & Sandfort, 2004,
sidan 345).

När forskarna Dodge, Reece, Cole & Sandfort (2004) gör en överblick över tidigare användning av skalan visas att medelpoängen på skalan var signifikant högre hos män än hos kvinnor. I Dodge, Reece, Cole & Sandforts (2004, sidan 348) studie på heterosexuella collegestudenter konkluderas att ”individuals who reported higher frequencies of partner sex, solo sex, and public sex activities were more likely to have higher sexual compulsivity scores”, på samma sätt som de som hade parallella sexuella relationer hade högre poäng på den sexuellt tvångsmässiga skalan än de som hade exklusiva sexuella relationer eller inte var sexuellt aktiva.

Ett annat exempel på användandet av skalor är en studie av Semple et al., (2006). De använde en skala där deltagarna fick klicka i bland annat “my sexual appetite has gotten in the way of my relationships” och “I feel that sexual thoughts and feelings are stronger than I am” (Semple et al., 2006, sidan 590). Forskarna menar att män som indikerade högre på tvångsmässighetsskalan bland annat använde narkotikasubstansen meth före och under sex, besökte sexklubbar och gatuhörn för att hitta sexpartners och hade lägre självkänsla.

Analys av sexuell tvångsmässighet

Dodge, Reece, Cole & Sandfort (2004) studie sätter fingret på konceptet sexuell tvångsmässighet. Det är mäns sexuella beteenden som indikerar högre sexuell tvångsmässighet än kvinnors, och det är sexuella praktiker utanför Rubins (1984) konstruerade sexuella värdehierarki som mäts som tvångsmässiga.¹² Det vill säga att sexuella praktiker som ses som okonventionella diskursivt stämplas som tvångsmässiga. Är det samhällets sätt att hantera normavvikelse som definierar vad som är tvångsmässigt eller är det individers upplevelser av lidande? Eller lider människor när de upplever att de bryter mot normen? När Semple et al (2006) ska mäta tvångsmässighet i en enkätstudie använder forskarna de luddiga påståenden; *min sexuella aptit har kommit i vägen för mina relationer* och *jag känner att mina sexuella tankar och känslor är starkare än vad jag är*. På vilket sätt mäter dessa frågor tvångsmässighet?

¹² Att mäns sexuella beteenden, uttryck och praktiker patologiseras är den största uppgivna anledning till varför psykologen David Ley (2010) kritiserar diagnoserna sexuell tvångsmässighet och sexmissbruk.

Tvångsmässighet definieras i DSM-IV-TR (notera att sexuell tvångsmässighet inte existerar i DSM) som

repetitive behaviors or mental acts of which the goal is to prevent or reduce anxiety or distress, not to provide pleasure or gratification. In most cases, the person feels driven to perform the compulsion to reduce the distress that accompanies an obsession (APA, 2000, sidan 457).

Compulsions/tvångsmässighet ses följaktligen som ett behov av att reducera ångest eller bli kvitt ångest. Exempel på detta är personer som tvättar händerna flertalet gånger eller tittar till om plattan på spisen är avstängd tio gånger på raken. Personer med tvångshandlingar och tvångstankar ägnar sig således åt upprepade handlingar för att reducera eller bli av med ångest, med ett mönster liknande en ritual. När en individ är tvångsmässig innebär det ofta en stark påfrestning på psyket och leder till ångestframkallning. Sex däremot fungerar oftast som belöning och som ett sätt att uppnå njutning – om än en kortvarig sådan. När människor exempelvis onanerar för att somna, lite som en kvällsritual, ska det då förstås som tvångsmässigt? Om människor upplever sexet som avstressande vilket i längden ger en ångestreducering, är det alltid patologiskt? Var går gränsen för att det skall räknas som sexmissbruk?

Barth & Kinder (1987) menar att sexuell tvångsmässighet inte går att diagnosticera enligt DSM, eftersom handlingar som sker tvångsmässigt inte kan resultera i njutning, vilket sex ofta gör (även om sex också kan innebära ångestframkallning). Samtidigt är tvångsmässigt sexuellt beteende beskrivet i vetenskapliga artiklar och i denna forskning menar Levine (2010, sidan 265) att:

obsessive-compulsive people are said to be harm avoidant, risk avoidant, and seeking to reduce their anxiety but their methods do not work and they have to endlessly engage in them. Clinicians commonly use the term to convey the patient's subjective sense of drivenness that results in little constraint in gratifying themselves.

och att:

particularly, in HIV studies, the term has become a synonym for large numbers of partners rather than a description of the motives or mechanisms.

Sex porträtteras som något farligt, speciellt synligt blir det i hivpreventiva studier där ickemonogami, i form av flera sexpartners/parallella sexuella relationer, konstrueras som ett högriskbeteende. Risk ses som något statistiskt och förpassas till sex som sker utanför en monogam sexuell relation. Att leva på ett sätt som uppfattas som riskabelt är i det moderna samhället att vara sjuk, menar Dean (2009), även om det sker i frånvaro av patologiska symptom. Han pekar på att inom hivprevention är risk medikaliserat där att ta risker ses som ett symptom och att "moral judgements about what constitutes acceptable risk are built into contemporary definitions of illness" (Dean, 2009, sidan 67). Socialantropologen Mary Douglas (1992) menar i enlighet med

Dean (2009) att risk är en social konstruktion. Risken för exempelvis könssjukdomar ligger inte i att ha parallella sexuella relationer, utan i så fall i att ha sex utan kondom med en person som har en könssjukdom. Risk är enligt Douglas (1992) nämligen inte fixerad och/eller statisk utan består av uppfattningar (Douglas, 1992). Samtidigt finns självklart en ökad statistisk sannolikhet i att överföra eller överföras av en könssjukdom om en person har sex med flertalet olika partners utan säkrare sex-strategier. Risk är nämligen inte fixerad, statisk och består av uppfattningar (Douglas, 1992). Vad vi ser som risker och vad vi tror är risker beror dessutom väldigt sällan i statistisk rationalitet utan mer på vad som skrämmer oss och “substantial disagreement remains over what is risky, how risky it is, and what to do about it” (Douglas & Wildavsky, 1982, sidan 1). Det vill säga att när forskare formulerar uppfattningar om risk, som reproduceras inom hivpreventionen, konstrueras ofta antaganden om individer utifrån riskgrupper som anses vara i behov av korrigerings.

DISKURSER OM SEXMISSBRUK I MEDIEARTIKLAR

Kapitel 6

Denna delstudie handlar om diskurser kring sexmissbruk i medier. Sexmissbruk nämns i en eskalerande omfattning i tryckt press mellan åren 1990 fram till 2013 den 18 april (enligt sökresultat på databasen Retriever):

Mellan 1990-1994	12
Mellan 1995-1999	66
Mellan 2000-2004	206
Mellan 2005-2009	409
Mellan 2010-2013	776

Rapportering av sexmissbruk har sålunda kraftigt tilltagit sedan tidigt 1990-tal. I denna delstudie redogörs och analyseras hur sexmissbruk framställs i den största kvällstidningen, Aftonbladet och i den största dagstidningen, DN. Men innan vi sätter igång behöver vi förstå hur diagnosen sexmissbruk fick ett ansikte för samhällets medborgare.

Den första publicerade artikeln om sexmissbruk kom 1992 och då intervjuas psykologen Barbro Lennér Axelsson i DN övergripande om sexualitet och hennes arbete med sexuell hälsa. Artikelförfattaren skriver att ”det amerikanerna kallar sexmissbruk, det vill säga tvångsmässiga behov av samlag, är enligt Barbro Lennér Axelsson inte ett omfattande problem hos oss” (DN, 920723).¹³

Såsom nämndes i inledningen har media sedan mitten av 90-talet rapporterat utförligt om manliga celebriteter som har haft otrohetsaffärer. Dessa otrohetsaffärer förklarades medialt med att männen led av ett sexmissbruk och sexmissbruk som företeelse spreds hastigt inom den mediala diskursen. Sexmissbruk fick ett ansikte. Jag har hittat mer än fyrtio artiklar som behandlar diverse kändisars eventuella sexmissbruk.

Karin Johannison, professor i idé- och lärdoms historia, skriver att diagnosen skapar synlighet och sätter namn på ett lidande och ”när diagnosen väl finns – som namn och som bild – medicinskt och kulturellt legitimerad och medialt exponerad, tenderar den att dra till sig bärare av den typiska symtombilden” (Johannison, 2009, sidan 31). Vissa tider fylls den av onanister och perversa homofiler, andra tider av fetischister och transvestiteter. Och numera av sexmissbrukare. Det är denna process jag kommer visa har iscensatts och fortsätter iscensättas medialt.

¹³ Att förklara sexmissbruk som ”tvångsmässiga behov av samlag”, visar dels hur sexmissbruk inte har ramats in i en allmän förståelse, och även hur samlag under tidigt 90-tal sågs som normen för vad sex är (och denna diskurs existerar fortfarande även om den är mindre hegemonisk).

Promiskuitet och sexmissbruk

Det är inte hur många du har sex med, eller hur många timmar du porrsurfar på nätet, som är avgörande för om du är sexmissbrukare eller inte – det är hur du mår efteråt och att du inte kan bryta ditt beteende fast du vill. Men att ge en exakt definition är svårt tycker Bernt Belt. – Varje person måste hitta sina egna sexuella gränser och vad han eller hon mår bra av, säger han (AB, 010811).

Gestaltpsykoterapeuten Bernt Belt, som driver behandlingshem för bland annat sexmissbrukare, menar alltså att kvantiteten på sexpartners eller timmar du spenderar på sexet inte har betydelse för om du är sexmissbrukare. Men denna uppfattning dominerar inte idén om sexmissbruk i artiklarna. Istället framträder i majoriteten av artiklarna, där enskilda sexmissbrukare porträtteras, en bild av att kvantiteten på sexuella praktiker, sexuella hjälpmedel och sexpartners är ett bärande kriterium till om en person har ett sexmissbruk.

I en artikel i DN förklaras det att sexmissbruk kallas sexuell beroendeproblematik eller hypersexuell störning inom vården. Som exempel lyfts det upp att ”missbrukaren kan exempelvis ständigt tänka på sex, tvångsmässigt jaga nya partners, ständigt onanera och konsumera stora mängder porr” (DN, 100424a). Först konstateras en upptagenhet av att tänka på sex och att onanera och en tvångsmässighet när det gäller att jaga nya partners. Men när porren beskrivs är det kvantiteten som spelar roll; ”stora mängder porr”.

Aftonbladet skrev om Daniel 2013 att: ”till slut fick [han] nog. Han var tvungen att sluta. Biverkningarna började bli för stora. – Jag ägnade för *stor tid* åt att ha sex. Det har blivit stökigt några gånger. Det har ju gått så långt att jag för några år sedan bestämde mig för att jag måste sluta ha *så mycket sex*” (min kursiv) (AB, 130213). Han beskrev det också som att ”jag har ju dejtat allt som rör sig”.

En annan man, Thomas, beskriver det som att ”jag låg med så många jag bara kunde” och artikelförfattaren beskrev att ”när det var som värst kunde Thomas träffa tre tjejer på en dag – och sedan gå hem till sin sambo” (AB, 121119). En 27-årig tjej som beskrivs som att ha ett ”nätdejtingmissbruk” träffade ”mellan sex och femton killar samtidigt” (AB, 100228). 1997 publicerar Aftonbladet en artikel med rubriken ”Jag har haft sex med 6000 kvinnor” (AB, 971106). Femtioåriga Erik berättar att han ”har hållit på i 30 år” och ”har det inte varit nya kvinnor sju dagar i veckan, så har det i alla fall ofta varit fem dagar” vilket ”har lett till fyra utomäktenskapliga barn och kanske upp till 50 aborter” och han har besökt ”hundratals prostituerade” (AB, 971106). En annan man, Jens, var otrogen under slutet av ett längre äktenskap och började med nätdejting, och ”som mest hade han tolv kvinnor samtidigt”, och ”en del träffade han fysiskt och andra bara på nätet” (DN, 120729).

I artiklarna framträder en bild av sexmissbrukaren som någon som har haft sex med flera personer och ibland parallellt.

Maya är 30 år och hade under två års tid sex med sitt ex och ”massvis med andra killar” (AB, 090323). Den ”danska flickan” Rikke kunde ha ”två män samtidigt – tre gånger i veckan” och i bildtexten till artikeln står det att ”hon kunde ha samlag flera gånger i veckan med olika män varje gång” (AB, 950228). 45-åriga Eva besökte sexpartyn och ”en kväll slutade [hon] räkna vid 26 män. Det var slitigt, ibland stod de nästan på led” (AB, 060501). 33-åriga sjuksköterskan Lena beskriver i ett brev att sex var ett redskap hon använde 24 timmar om dygnet (AB, 970112). En 58-årig läkare beskrivs att han har haft ”sexuella relationer med runt 300 kvinnor” men ”nu levte helt utan sex i 15 månader” (AB, 070904). I artikelrubriken ”Sexmissbruk blev hans fall – Göran, 29, hade 470 olika partners på 11 år” (AB, 030324) syns det centrala kring kvantitet påtagligt. När Aftonbladet träffar ”kvinnan som gått från sexmissbruk till celibat” beskriver hon att hon ”hade många one night stands. Säkert 25 olika män under mina år som singel” (AB, 081122). En annan person, Sara, ”längtrade efter kärlek och började nätdejta. Men bara efter ett par månader var hon fast i ett sexmissbruk som höll på att förstöra hennes liv. [Hon] kunde ha tio killar på gång samtidigt” (AB, 090301).

Beskrivningen av Sannas sexmissbruk i en artikel med rubriken ”Jag hade mellan sex och femton killar samtidigt” inleds med orden ”det började med nyfikenhet. Slutade i ett nätdejtingmissbruk” (AB, 100228). En annan kvinna beskriver att ”fem till sex dejter i veckan hjälpte inte, Sara måste få mer” och det löstes genom att hon ”surfade [...] på sexsajter och hade telefonsex med män” (AB090301).

Analys av promiskuitet och sexmissbruk

I medieartiklarna existerar två konkurrerande diskurser kring kvantitet. Den ena, mindre hegemonisk, menar att det inte spelar någon roll hur mycket sex du har, det är istället fokus på hur du mår efteråt (AB, 010811). Denna diskurs om sexmissbruk innefattar egentligen alla typer av sex (om du mår dåligt efteråt). Janice Irvine identifierade denna vaghet och skrev att ”claims about what constitutes sex addiction are so vague [...] that they can potentially include large numbers of the population” (Irvine, 1995, sidan 438). När sexualiteten och utövande av sexualiteten sker inom socialt accepterade kontexter, såsom inom äktenskapet (Rubin, 1984), så är de positivt sanktionerade. Så fort det går utanför socialt accepterade kontexter så är den sexuella praktiken medikaliserad som ett missbruk enligt Levine & Troiden (1988).

Den andra diskursen fokuserar på hur mycket sex någon har som mått på sexmissbruk. När sexmissbrukare porträtteras framkommer hur många de har haft sex med, allt från att ha tio killar på gång samtidigt till att ha legat med 6000 kvinnor (AB, 100228; AB, 090301; AB 081122; AB, 070904; AB 060501; AB, 970112; AB, 950228; AB, 090323; DN, 120729; AB, 030324; AB, 971106; AB, 100228; AB, 121119; AB, 130213). Denna diskurs dominerar medieartiklar som utgår ifrån olika fallbeskrivningar (intervju med en självutnämnd sexmissbrukare) och signalerar i sin helhet att promiskuitet bör ses som något destruktivt i sig och därmed stämplas som en diagnos. Rinehart & McCabe (1997) menar att det finns en fara i att stämpla promiskuitet som destruktivt och som patologiskt i och med att det är oklart vad som är promiskuöst, vad som är ”för mycket” sex och vad som är sjukligt många sexuella partners. Pionjären inom

sexualitetsstudier, Alfred Kinsey, identifierade redan på 60-talet den promiskuösa individen som "someone who's getting more than you are" (Irvine, 1993, sidan 212). Kinsey menade att människor har olika mycket sex och variationen är naturlig, "utan benämningar om vad som var bra eller dåligt" (Månsson, 2012, sidan 16). Utifrån Foucault (1976), Rubin (1984) och Tiefer (2004) kan vi förstå att det inte finns någon naturlighet i sexualiteten (sexualiteten är socialt konstruerad) – det är omöjligt att konstatera att en grupp personer eller en enskild individ har för mycket sex (eller för den delen för lite sex) eller tittar för mycket på porr. Det hamnar istället på en värderingsnivå, som Alfred Kinsey ironiskt pekar på, vad som är omätlig sexualitet och vem som har för mycket.

Gayle Rubin (1984) menar att personer som utövar promiskuitet stämplas som praktiserare av något onormalt, dåligt och fult. Genom att stämpla "för många sexpartners", både hur många sexpartners någon har haft och hur många parallella sexuella relationer någon har, som patologiskt och som en sjukdom, reproduceras också idén om det naturliga sexet inom monogami och äktenskap som finare och friskare varianter av sexualitet. För motsatsen till promiskuös blir då en frisk sexualitet, som innebär att vara tvåsam. Detta kan även tolkas som att det diskursivt ständigt sker en reglering av sexualitetens kvantitet, där diskursen om sexmissbruk fungerar som en bevakning av antal sexpartners. Kvantiteten av sexpartners och parallella sexuella relationer regleras således genom en offentlig och effektiv diskurs (jfr Foucault i Jaworski & Coupland, 2006, sidan 493), och i artiklarna blir en uppfattat promiskuös person till en sexmissbrukare. För att kontrastera denna diskurs, kan vi istället se på promiskuitet som en form av kreativitet eftersom:

promiscuity [...] concerns more than new sex partners: it also concerns new ideas and new ways of doing things. Not so much a compulsive repetition of the same, promiscuity would be a name for discovery of the new, a synonym for creativity (Dean, 2009, sidan 5).

Psykologer, psykiatriker, terapeuter, sexualrådgivare och andra experters tolkningar, ihopblandat med journalisters tolkningar av dessa, har producerat olika representationer av vad ett sexmissbruk är och klassifikationen av en sexmissbrukare. När artiklarna beskriver sexmissbruk i form av kvantitet skapas även diskurser om sexmissbruk kopplat till kvantitet för genom det språkliga reproduceras idéer om en promiskuös sexualitet som destruktiv och sjuklig – som behöver behandlas. Beverley Skeggs beskriver en liknande process där fattiga viktorianska storstadsbor framställdes, som en produktionsstrategi, som "sexuellt dekadenta, sjukliga och farliga [som] gjorde det möjligt att bygga upp politiska regelverk för att distansera, kontrollera och behärska" (Skeggs, 2006, sidan 194).

Reay Attwood & Gooder (2013, sidan 7) hävdar att "unlike most claimed medical disorders, self-diagnosis is an important strand of sex addiction. Many sex addicts are either self-defined or labeled as such by offended partners or loved ones".

En liknande utveckling med uppmaning till självdiagnosticering har skett i Sverige, exempelvis presenterar Aftonbladet 2005 en lista på 12 tecken på att du missbrukar sex, där två

kriterieexempel på sexmissbruk är om du har ”sex med okända” eller ”flera partners” (AB, 050113). Personer som har sex med okända eller med flera partners som läser denna kriterielista och kan komma att utvärdera sitt sexuella beteende mot kriterielistan för att se om de själva missbrukar sex. Diskursen i sig ”föder sexmissbrukare”. I samma artikel konstateras att ”kvinnorna är alla här för att de har ett stort förhållande till sex och relationer. De är besatta av att ragga sexpartners - på internet, på krogen, överallt. Eller så är de konstant otrogna. De missbrukar sex helt enkelt” (AB, 050113). Men är det så ”enkelt” att konstatera att en stor grupp människor har ”ett stort förhållande till sex och relationer”? Är konstant otrohet något som överhuvudtaget bör diagnosticeras? I artikeln ”The Myth of Sexual Compulsivity” från 1988 skriver Martin P Levina och Richard R Troiden att sexuell tvångsmässighet och sexmissbruk är terapeutiska konstruktioner, vilket de hävdar syftar till stigmatiserande stämplingar kopplat till beteenden som avviker från erotisk normalitet. Beteenden som inberäknas, såsom uppfattad promiskuitet, i fenomenet sexmissbruk ”have assumed pathological status only because powerful groups are beginning to define them as such” (Levine & Troiden, 1988, sidan 360).

Könsstereotypiskt sexmissbruk

Torbjörn Fjellström, som året 1997 drev behandlingshemmet Korpberget för missbrukare, hävdar att ”missbruket är vanligare bland män då de lockas mer av porrindustrin. Sexmissbruk börjar ofta med att man regelbundet köper porrtidningar eller hyr porrfilmer” (AB, 970112). Han pekar följaktligen på logiken att för det första är det fler män som konsumerar pornografi och för det andra är porrkonsumenten sexmissbrukare. Artikelförfattaren skriver därefter att ”en skillnad mellan män och kvinnor är att män ofta kopplar ihop sex med våld medan kvinnor söker sig till destruktiva relationer” (AB, 970112). Män missbrukar sålunda sex ihopkopplat med våld, medan kvinnor missbrukar relationer. 2004 ställer RFSU ut ett festivaltält och ”Fråga Olle” görs direkt där en panel diskuterar otrohet inför publik. Olle Waller, sexualupplysare, menade att ”det finns ju ett slags casanova-syndrom, killar som måste vara otrogna för att stanna i ett förhållande. Men då handlar det om sexmissbruk, säger Olle” (AB, 040819). Här kopplas en notorisk otrohet till killars sexmissbruk.

I Aftonbladet 2001 hävdas att ”missbruket mellan män och kvinnor skiljer sig dock åt. Undersökningar visar att män som missbrukar sex på nätet går in på porrsajter med bilder, medan kvinnor oftast sex-chattar” (AB, 010811). Återigen är det män som porrkonsumenter som är sexmissbrukare, medan kvinnor som har ett sexmissbruk interagerar – potentiellt relationsskapar. Torbjörn Fjellström säger att ”ungefär 15 procent av alla män och 5 procent av kvinnor i Sverige missbrukar porr eller sex” (AB, 010811). Var statistiken kommer ifrån framkommer inte i artikeln. I samma artikel lyfts tre typer av sex- och kärleksmissbruk, som skiljer sig mellan män och kvinnor:

1. handlingar i hemlighet som till exempel onani, porr och blottning. Vanligast bland män.

2. Romanser och svärmeri. Alla relationer blir sexualiserade, oavsett var de inträffar. Mest kvinnor, men även män.
3. Kriminella handlingar. Våldtäkt, incest m.m. Mest män (AB, 010811).

Artikeln konstaterar således att kvinnor missbrukar romanser och relationer och män missbrukar sex. 1997 beskrivs att sexmissbruk ökar bland kvinnor. Sexologen Malena Ivarsson menar att kvinnliga sexmissbrukare ökar på grund av "ett hårdare samhällsklimat" och att "kvinnans klassiska sätt att leva ut social misär är genom sex medan det för mannen ofta är kriminalitet" (AB, 970112a). Att kvinnor kopplas till sexmissbruk är inte lika vanligt i medieartiklarna och en artikel hävdar att "sexmissbruk har länge setts som ett manligt problem. Men även kvinnor missbrukar sex. Och antalet kvinnliga sexmissbrukare ökar stadigt" (AB, 040809). För Torbjörn Fjellström är det ingen nyhet men han hävdar att "kvinnorna flippar inte ut helt. De har större plikt-känsla och sköter hem och familj, därför kan de hålla sitt missbruk dolt längre" (AB, 040809). Bilden av kvinnan som omhändertagande och passiv reproduceras här och enligt Fjellströms logik är det därför kvinnor inte "flippar ut helt" på grund av sitt sexmissbruk. Däremot är det vanligare att kvinnor har ett kärleksmissbruk och en kärleksmissbrukare kan identifieras av "havererade relationer, romantisk besatthet, ett ändlöst letande efter den perfekta partnern. Så ser kärleksmissbrukarens liv ut". Erik Sundby (Dysberoendekliniken) menar att "män med svår anknytningsproblematik blir ofta sexmissbrukare, medan kvinnor blir beroende av kärlek och den romantiska drömmen kring vad de tror att kärlek ska vara" (AB, 130402). Även Göran som identifierar sig som sexmissbrukare menar att tjejer snarare är kärleksmissbrukare (AB, 030324).

2010 började Karolinska Institutet en behandling på nätet för män med hypersexualitet. De sökte då "män som inte kan kontrollera sin konsumtion av pornografi eller som ständigt söker nya partners" (DN, 100424). Två år senare, sökte samma team 100 sexmissbrukare till sin studie, Mozart, om sexmissbruk. Då uppges det att gruppen "domineras av män" men docent och överläkare Stefan Arver "tror dock att mörkertalet är större hos kvinnor" (DN, 120719). Detta går att tolka på olika sätt, dels produceras en föreställning om att det finns ett mörkertal av sexmissbrukare, dels att det är framförallt kvinnor som inte har blivit synliggjorda som sexmissbrukare och/eller att det främst är män som söker hjälp för sexmissbruk.

När DN intervjuar RFSU-kliniken 2001 uppges att hälften av de 89 män som förra året kom till mottagningen var någon form av sexmissbrukare, och "i många fall ägnade de sig åt köp av sexuella tjänster, andra gånger åt telefonsex eller hög konsumtion av porr" (DN, 010201). När Erik Sundby, klinikchef för Dysberoendekliniken som behandlar sexmissbrukare, intervjuas 2011 konstaterar han att många anhöriga till sexmissbrukare vänder sig till kliniken, för de är "bekymrade över sina partners beteende" och "det är också vanligt att kvinnor tror att felet ligger hos dem" (AB, 110201). Med andra ord är det män som är sexmissbrukare på kliniken och har kvinnor som partners. 2012 berättar Erik Sundby att en tredjedel som söker som är kvinnor (DN, 120310) och fyra månader senare säger Sundby att "det går en hjälpsökande kvinna på fyra män" (DN, 120729). Skillnaden mellan könen är att "män letar sig till kliniken när de blivit avslöjade av frun eller jobbet, kvinnor när de inte står ut med sig själva längre" (DN, 120310). Erik Sundby

berättar att ”kvinnorna är som regel mer emotionellt skadade när de kommer än männen, detta för att problemet är mer skamligt för kvinnor” (DN, 120729).

Psykoterapeuten Eva Hedlund (RFSU-kliniken) beskriver 1999 att:

männens sexmissbruk yttrar sig på olika sätt – att de hela tiden måste ha nya kvinnor, att de blir sexköpare eller blottare, att de är beroende av porr. De har framförallt en sak gemensamt: Närhet skrämmer dem. Det löser de genom nya älskarinnor, eller genom att betala för sex (AB, 990311).

Ett tydligt exempel på hur en kvinnlig sexmissbrukare skildras är hur sjuksköterskan Lena, 33 år, beskrivs som en före detta sexmissbrukare. I tidigt tonår blev hon förälskad och ”äntligen var [hennes] hjärta fullt av kärlek!” och hon fantiserade om dem tillsammans och ”när fantasin inte räckte till slukade [hon] kärleksromaner”. Relationen tog slut och hon beskriver att hon senare var känd som ”opålitlig flörterska”, och för henne ”handlade det bara om uppmärksamhet” och hon ”visste att det inte var äkta kärlek [hon] fick, men det var bättre än ingenting alls”. Hon beskriver också att det inte bara handlade om att missbruka relationer utan längre fram i livet så ”köpte [hon] porrtidningar, hyrde porrfilmer och onanerade” (AB, 970112b). Sexologen Malena Ivarsson menar att det finns ”kvinnor som vill ha sex hela tiden bara för att dämpa sin ångest. Det är slags sexmissbruk, för att slippa lösa andra problem. Vanligast är att män reagerar så, men det finns som sagt även kvinnor” (AB, 040606).

Analys av könsstereotypiskt sexmissbruk

I medieartiklarna framträder diskursen om sexmissbruk som könsstereotyp. Män och kvinnor presenteras som olika sexuella varelser. Artiklarna utgår från stereotypa könsroller där kvinnor bör vara känslamma, intuitiva, vårdande och sexuellt lojala. Det har funnits en större förståelse för män att vara promiskuösa, och män förväntas vara aggressiva, rationella, analytiska (Connell, 2002). Enligt sexologen Malena är det ”kvinnans klassiska sätt att leva ut social misär är genom sex medan det för mannen ofta är kriminalitet” (AB, 970112). Eva Hedlund, psykoterapeut på RFSU-kliniken identifierar sexmissbrukare som ”männen själva - nästan alltid män” (DN, 060507).

Olika kriterier används för att klassificera kvinnor och män som sexmissbrukare. Grovt kan diskursen te sig som att kvinnor missbrukar kärlek och bekräftelse medan män missbrukar sex. Kvinnor beskrivs som att de söker bekräftelse och trygghet och ett exempel på detta är i AB (010811) där romanser och svärmeri kopplas till kvinnors sexmissbruk. I kontrast beskrivs att män mest har tyngre kriminella handlingar såsom våldtäkt och incest. I artikeln framkommer även en mer aktiv sexualitet bland män, där det hävdas att det är vanligast bland män att utföra ”handlingar i hemlighet som till exempel onani, porr och blottning”. Kvinnor sexualiserar romanser och svärmeri och i kontrast gör män sexuella handlingar (både ickeskadande sexuella beteenden såsom onani, men även skadande beteenden som våldtäkt). Kvinnor tänker och känner och män gör.

Enligt Torbjörn Fjellström är det ”ungefär 15 procent av alla män och 5 procent av kvinnor i Sverige missbrukar porr eller sex” (AB, 010811). Varifrån han får den siffran ifrån får vi läsare inte veta, men uttalandet visar det tydligt könsstereotypa i diagnosen sexmissbruk. De som själva har etiketterat sig i medieartiklarna som sexmissbrukare eller söker hjälp för sitt upplevda sexmissbruk är framförallt män. Experterna som medverkar i artiklarna har olika teser om detta; antingen finns det ett mörkertal av kvinnor som missbrukar sex eller så har kvinnorna en ”större plikt känsla och sköter hem och familj” (AB, 040809) och därför håller det dolt längre.

En förklaring till detta är det som enligt sexmissbrukskritikern David Ley lyfter fram att ”the great majority of the sexual behaviors identified as problems are behaviors typically associated with male sexual performance” (Ley, 2010, sidan 148). Det vill säga att de sexuella beteenden som definieras som problem är ofta kopplat till maskulinitet och mäns sexuella praktiker. Konstruktionen av sexmissbruket kan alltså förstås som en diskurs av sociopsykologisk manlig störning, i jämförelse med 1800-talets konstruktion av nymfomani som en kvinnlig beteendestörning som behövdes korrigeras både fysiskt (kvinnlig omskärelse av inre blygdläppar och klitoris) och psykiskt. Den manliga sexmissbrukaren behöver nu istället gå i terapi samt bekänna sina sexualmoraliska fel till att ha en behandlingsbar sjukdom. Det går också att förstå diskurser om sexmissbruk som monogamibejakande – där en viss typ av intimitet eftersträvas, nämligen den intimitet som ses som en del av en kärleksbaserad monogami.

Monogami och sexmissbruk

I artiklarna framkommer olika sorters självdiagnosticeringslistor och kriterier som en sexmissbrukare uppfyller. Ibland är det tio, ibland är det tolv och ibland något annat antal. 1997 publicerar Aftonbladet en lista med ”tio tecken på att du är sexmissbrukare:” (AB, 970112c).

1. Tankarna. Du är ständigt sysselsatt med tankar på sex, planerar och spekulerar alltid i förväg om vad som ska hända.
2. Tvångskänslor. Du känner som vid andra missbruk ett tvång, något du gör utan att egentligen kanske ha riktig lust.
3. Nya partners. Du har lätt att bli förälskad. Söker ständigt nya partners.
4. Isolerar dig. Du tänker bara på sex och försummar andra områden. Du isolerar dig, samarbetsförmågan försämras och du missköter jobbet.
5. Rädd för ensamhet. Du stannar i destruktiva relationer av rädsla att bli ensam.
6. Sex med okända. Du har sex med, och binder dig känslomässigt till människor du egentligen inte känner.
7. Flera relationer samtidigt. Du har mer än en sexuell förbindelse på samma gång för att inte riskera att bli utan.
8. Blandar ihop. Du blandar ihop kärlek med sexuell attraktion.
9. Vill styra. Du försöker styra andra med hjälp av sex, charm och känslor.

10. Bilden av partnern. Du ser dina partner som objekt, inte som människor.

I denna kriterielista framträder idealbilden av en monogam skötsam tvåsam sexuell relation (3,6,7), som inte blandar ihop kärlek med attraktion (8), där du inte har flera relationer samtidigt (7), bara har sex med personer du känner (6) samtidigt som du inte skaffar nya partners (3). Du planerar heller inte i förväg vad som ska hända sexuellt (1) och att du inte förför din partner med charm (9). Rubin (1984) visar i den sexuella värdehierarkin hur dessa kriterier konstruerats som avvikande, abnorma och destruktiva. Det är inte bara monogami som efterlyses, det är följaktligen inte bara att gå utanför tvåsamhet som patologiseras, utan det som begärs är också att man behandlar varandra med respekt, ömsesidighet, att det snarare ska vara kärlek än attraktion och att du inte stannar i en relation av rädsla att vara ensam.

Rädsla för intimitet som förklaring till sexmissbruk lyfts också upp av sexologen Malena Ivarsson i en frågespalt (AB, 970309), och ett halvår senare menade Ivarsson att sexmissbruk var ett uttryck för rädsla för att ingå i ett förhållande (AB, 971106). Erik Sundby, klinikchef på Dysberoendekliniken (numera Diagnos och Behandlingskliniken), hävdar att ”det finns ingen sexmissbrukare som klarar av att tillfriskna ensam. Eftersom det är en intimitetsstörning, oförmågan att vara sårbar och beroende av andra människor. Tillfrisknandet handlar om att våga gå in i en relation, bygga upp och underhålla sann intimitet. För det mesta behöver man hjälp med det” (AB, 100228). Artikeln rubriksattes med meningen ’När suget efter närhet blir ett missbruk’.

Sexmissbrukare beskrivs alltså som människor som inte vågar gå in i en relation och som saknar förmågan att hitta en ”sann intimitet”. Liknande resonemang framför en kvinnlig tv-stjärna som gick ut med att hon var sexmissbrukare – när tv-stjärnan berättar att hon formats av sin pappa som haft många olika partners och säger att ”jag fick aldrig se ett samband mellan sex och kärlek”. Vidare berättas det att starten började vid tonåren: ”oskulden förlorade [hon] som 17-åring till en främling. Då ville hon bara få det gjort. Sedan dess har hon fortsatt att ha känslolöst sex eftersom det fått henne att känna sig både önskad och behövd. Men efter sexakterna har hon alltid känt sig tom och otillfredsställd” (AB, 070322).

En Dramatensskådespelare gick 1994 ut i Aftonbladet och berättade att hans jakt på bekräftelse och ömhet blev ett sexmissbruk. Han menar att han ”vågade aldrig utsätta [sig] för risken att själv bli lämnad” och att ”sexet är egentligen bara en underordnad kontaktyta som är underordnad längtan efter ömhet”. Vägen tillbaka ifrån sitt sexmissbruk beskriver han som att ”uppbrottet kom genom den kvinna han i dag lever och har två barn med. – Jag träffade helt enkelt någon som jag vågade släppa fram känslorna för” (AB, 941119). Sextonåriga Rikke ifrån Danmark beskrev sitt sexmissbruk 1995. Hon säger ”jag vill inte ha sex igen förrän jag är lyckligt gift” och att ”jag vill också lära mig sund och god kärlek. Uppleva det vackraste mellan två människor” (AB, 950228).

Aftonbladet 1997 uppmärksammar en hemlig organiserad sexfest som kända svenskar besöker (AB, 970105). I en artikel bredvid publiceras ett brev med rubriken ”tvåbarnspappans förtvivlade

brev om sällskapets sexträffar: Man hetsas att delta”. Mannen ”har läst om sexmissbruk och vet vad det är”, ”är pappa till två ungar”, ”vill verkligen få det bra igen och vara nöjd med Svenssonlivet”. Festen beskriver han som ”en udda verksamhet som inte är så särskilt sensuell men folk får väl göra vad dom vill. Fast en del mår dåligt som jag gör. Nu ska jag inte gå dit mer och vara med min fru och mina barn” (AB, 970105).

Familje- och sexterapeuten Gertrude Aigner berättar att hon dagligen kommer i kontakt med sexmissbrukare i sitt arbete och tror att det kommer bli fler för att ”vårt ytliga sätt att umgås där det inte finns plats för närvaro och kärlek ökar risken att fler hamnar i ett sexmissbruk” (AB, 970112). Sara som 2009 berättade i Aftonbladet att hon hade varit fast i ett sexmissbruk beskrivs som att ”nu har Sara ett fast förhållande med en man hon verkligen älskar och hon lockas inte alls av tanken på att vara med andra män” (AB, 090301). Sara ”tror att många som blir sexmissbrukare i själva verket är rädda för kärlek och närhet. Låg självkänsla i kombination med ett stort bekräftelsebehov blir en ond skurk” (AB, 090301). Rädslan för närhet menar även psykoterapeuten Eva Hedlund att det handlar om då ”syftet med sexuellt avvikande beteenden är att undvika närhet” (DN, 060507). Dessförinnan har Hedlund rabblat vad som skulle innebära sexuellt avvikande beteenden och det är ”blottning, fetischism, tvångsmässig konsumtion av barnporr på nätet, prostitution, att skada sig själv och sitt eget könsorgan eller att skada andra”.

Aftonbladets relationsexpert Eva Rusz berättar att det är ganska vanligt med att män tittar på porr och att det kan ”sätta krydda på ett slentrianmässigt sexliv”. Men ”en man som byter ut partnern mot gemensamma vänner i sexuella fantasier – det tyder på problem med närhet. Beteendet är dessutom ett tecken på missbruk” och ”att han använder porr för att tillfredsställa sig i avskildhet, snarare än tillsammans med henne, är ett tecken på att det handlar om ett porrmisbruk” (AB, 081102).

Analys av monogami och sexmissbruk

Allt sedan i mitten av nittioalet fram till idag har tidningsrubriker fyllts av kända makthavare och celebriteter som haft otrohetsaffärer. Bill Clinton, Michael Douglas, Hugh Grant, Rob Lowe och Tiger Woods är några av dessa.¹⁴ Snarare än att lokalisera otroheten i förhållande till socio-moraliska begränsningar, i relation till en heteronormativ monogami, behandlar medieartiklarna männens otrohet som en störning och liknar den vid alkoholism. Medias roll i formande av en diagnos i en medikaliseringsprocess beskriver Tiefer (1996, sidan 270) som att ”once some behaviour has been labelled deviant or undesirable, it only becomes accepted as a medical problem if the public and members of the other professional communities becomes persuaded that the behaviour is a matter of health and disease and relates to norms of biological functioning”. Ett effektivt sätt att sprida diskursen om exempelvis sexmissbruk är genom mediarapporteringar.

¹⁴ Enligt Reay, Attwood & Gooder (2013, sidan 6) var dock Rob Lowe och Michael Douglas på rehabilitering för alkoholbruk, men media rapporterade om det som sexmissbruk.

Malena Gustavsson beskriver tvåsamhet som ”den hegemoniska ordningen på intima relationer” (Gustavsson, 2006, sidan 113), vilket inte behöver innebära ett heterosexuellt monogamt par, utan Gustavsson (2006) lyfter upp att partnerskapslagstiftningen som kom 1995 ”reflekterar tvåsamhetens starka diskurs, men destabiliserar samtidigt att paret skall utgöras av kvinna och man” (Gustavsson, 2006, sidan 109). En stor del av männen som beskrivs som sexmissbrukare lever nu i en parrelation. En del före detta missbrukare framhävs i media som nu lyckligt gifta, vissa av dem har barn men har det gemensamt att de lever i en djup kärleksrelation (AB, 970105; AB, 090301) eller benämns som att de vill vänta med sex tills denne är lyckligt gift (AB, 950228). I texterna som helhet framträder en diskurs om den heterosexuella monogama kärleksrelationen, liknande den premierade formen som Rubin (1984) definierar som välsignad. Det är inte vilket sex som helst inom tvåsamheten - relationen är ren ifrån otrohet, ifrån smutsiga sexuella beteenden och parallella sexuella relationer.

Gayle Rubin skriver att ”virtually all erotic behavior is considered bad unless a specific reason to exempt it has been established. The most acceptable excuses are marriage, reproduction and love” (Rubin, 1984, sidan 278). Jag har inte hittat en enda medieartikel som porträtterar sexmissbrukare som benämner sex inom en monogam relation eller sex inom ett äktenskap som sexmissbruk. Däremot är det en viss typ av monogami som framkommer som idealisk och det är när sexet i relationen inte innehåller att man vill styra sin partner eller ser sin partner som objekt. Sexmissbruk förläggs i den yttre cirkeln, det abnormala sexet, enligt Rubins (1984) sexuella värdehierarki. Exempelvis hävdar Eva Rusz att det är ett missbruk att onanera till porr istället för att vara med sin partner (AB, 090301). Trots att många experter trycker på förklaringen att sexmissbruk innebär en sexuell tvångsmässighet, benämns ingen tvångsmässighet inom den monogama relationen. Den sexuella tvångsmässigheten finns alltid utanför kärleksrelationen (porren, andra sexuella partners än kärlekspartnern, flera lösa förbindelser etc.). Inom sexmissbruksdiskursen existerar följaktligen ett ideal som kan härledas till sociologens Anthony Giddens (1995) idé om den romantiska kärleksideologin, som växte fram under mitten på 1700-talet. Det skall inte vara vilken monogam relation som helst utan en romantisk sådan.

I den romantiska kärleksideologin sammankopplades kärlek och sexualitet, som endast skulle verka inom ett äktenskap, med en intensiv känslomässig koppling mellan det monogama paret. Att ett äktenskap bör grundas på ”ömsesidig respekt och innerliga kärleksband” (Rydström & Tjeder, 2009, sidan 43) talades det om redan vid mitten av 1700-talet. Det var också här som den romantiska kärleksideologin växte fram (Giddens, 1995). Giddens (1995) menar att i takt med moderniseringen av samhället har sexualitet och kärlek frigjorts och blivit autonoma. Detta kallar Giddens för en plastisk sexualitet, men samtidigt som sex och kärlek i större grad har frigjorts och blivit mer autonoma ifrån varandra existerar det fortfarande sociala normer som utgår ifrån en romantisk kärleksideologi, inbäddade i familj, medicinska, juridiska och psykiatriska institutionella praktiker. Dessa normer styr beteenden genom att patologisera vissa beteenden som avviker ifrån konventionella och normaliserade former av sexuella, intima och könsbaserade – oavsett om det sker mellan samtyckande vuxna människor – exempelvis parallella sexuella relationer och sadomasochism (Seidman et al., 1999). Filmer, låttexter, romaner och tv-serier porträtterar och premierar framförallt en romantisk kärlek snarare än en plastisk sexualitet.

Foucault (1976) menar att förtryckshypotesen, exempelvis att utvecklingen ifrån 1700-talets norm om sex inom kärleksrelationen till ett modernt frigjort samhälle där sex och kärlek har blivit autonoma, är felaktig utan menar istället att det inte finns endast diskurs om sexualiteten, utan sedan 1700-talet finns det nu flertalet olika konkurrerande diskurser; ”a veritable discursive explosion” (Foucault, 1976, sidan 17). Foucault menar sålunda att det finns olika dominerande diskurser i samhället, som inte harmoniserar med varandra. Men en tolkning av sexmissbruksdiskursen är att det verkar finnas *en* vilja att återgå till att betrakta både kärlek och sexualitet inom den romantiska kärlesideologin. Utifrån Giddens begreppsapparat är den plastiska sexualiteten i sexmissbruksdiskursen patologiserad, och utifrån Foucaults begreppsapparat, konstitueras sexmissbruksdiskursen utav en hegemonisk diskurs där en viss kärlek och en viss sexualitet sammankopplas.

Promiskuitet postuleras som något negativt och patologiskt. Promiskuitet ses som ett symptom på rädslor för närhet och intimitet (som återfinns inom den monogama djupa kärleksrelationen). Eva Hedlund på RFSU-kliniken menar att män som har ett sexmissbruk:

tror inte ofta att någon kan tycka om dem på riktigt. De omvandlar besvikelser och sorg till sex, som är skönt och ger en tillfällig kick. De vill ofta bekräfta sin manlighet för sig själva. Men ofta känner de tomhet efter (AB, 990311).

Enligt diskursen är således personer, som har sex för att det är skönt och för att det ger en tillfällig kick, rädda för eller tror att inte någon kan tycka om dem ”på riktigt”. Att människor väljer det som uppfattas som promiskuitet förklaras som sexmissbruk, vilket i sig sägs byggas på en rädsla för att bli övergiven, att bli lämnad, potentiella förlorandet och bortstötning av en kärlekspartner.

Så en typisk diskurs inom sexmissbruk är alltså parallellen till ”rädslan för närhet/intimitet”. Följande citat är ur Aftonbladets frågespalt där sexologen Malena Ivarsson svarar på en persons funderingar kring att porrsurfa och ha smskontakt med en annan tjej:

För en tid sedan träffade jag en ny kvinna och var jättelycklig. Jag trodde att jag nu skulle slippa smussa med porr och ha andra vid sidan av för hon var kåt lika ofta som jag. Men den sista tiden har hennes intresse blivit mindre och nu kommer mitt gamla mönster tillbaka. Jag har börjat gömma porr och sms:ar en tjej jag träffat. Min kvinna vet inget om detta och jag undrar om jag ska berätta och vad jag ska säga så att hon inte lämnar mig.

Malena: Ett aktivt sexliv är inget farligt men du visar alla tecken på att vara fast i ett sexmissbruk. Det har så många likheter med alkoholism att man talar om sexoholism (AB, 060122).

Malena Ivarsson menar att hen¹⁵ ”visar alla tecken på att vara fast i ett sexmissbruk”. Vad är det för tecken? Personen har tidigare smusslat med porr och haft andra vid sidan av. Nu har hen har träffat en ny partner som visade sig var kåt lika mycket. När det förändrades längre fram i relationen så började hen ”gömma porr” och sms:a med en annan tjej. Malena menar alltså att gömma sitt porrsurfande och att ha sex med andra vid sidan av en primär relation är ett sexmissbruk. Det är en mycket förekommande diskurs om sexmissbruk, exempelvis hävdas det att ”otrohet kan tyda på att du är sexmissbrukare” (AB, 110830). I en artikel från 1996 om otrohet uttalar sig familje- och sexterapeuten Gertrude Aigner om de personer hon möter som är ständigt otrogna, ”jag tycker inte om den sjuka otroheten. Den har inte med kärlek att göra, det handlar istället om sexmissbruk” (AB, 961227).

I en längre artikel med fokus på ett fall om otrohet – där en man varit otrogen flera gånger mot sin sambo och lagt ut annons på sexsajt – menar Aftonbladets relationsexpert Eva Rusz att ”perspektivet som hjälper en att förlåta kan vara att se det som att partnern har djupt liggande problem som måste lösas. I detta fall sexmissbruk, i andra fall kan det vara alkoholmissbruk” (AB, 050205). Perspektivet att definiera otrohet som sexmissbruk, lyfter även en krönika om att så många är otrogna, skriven av Malin Wollin, men hon är istället starkt kritiskt: ”att välja (för det är ett val – prata inte om sexmissbruk med mig, jag får eksem) att inleda en sexuell relation med en tredje part är ett svek som svider långt in i själen under en lång tid” (AB, 110325).

I en artikel ifrån 1999 beskriver Torbjörn Fjellström (driver Korpbergets behandlingshem och senare var Fjellström med och startade upp, utbildade och blev delägare till Dysberoendekliniken) att det kan vara bra att vara ifrån sex åtminstone ”för ett tag kan det vara nödvändigt. Det handlar om att behandla missbruket som ett drogbehov, för att sedan spåra upp äkta intimitet, kärlek som då får vara full av plikter och ansvar” (AB, 990224). Fjellström menar därmed att målet är äkta intimitet och kärlek, men han gör likaså en stark koppling mellan droger och sex. Vad har egentligen droger och sex för likheter och vilken betydelse har kopplingen för diskurserna omkring sexmissbruk?

”Hur det beskrivna påverkar det upplevda”¹⁶

Beskrivningen av fenomen påverkar hur vi upplever dem. På så vis påverkas hur en person som har en aktiv normavvikande sexuell praktik kan uppleva och begripliggöra sitt sexuella beteende som just ett missbruk. Det finns otaliga exempel på när sexmissbrukare jämför sitt beroende med knark eller att de i likhet med substansmissbrukare beskriver att de känner sig manade att trappa upp den sexuella frekvensen och stimulansen. Det finns också ett exempel där en person frågar psykologen Liria Ortiz på DN om varför hon ofta är otrogen. Ortiz svarar ett långt svar och resonerar om ett potentiellt sexmissbruk och hävdar att ”vanligt är att sexmissbruk förekommer tillsammans med dålig självkänsla, ångest och depression, och andra problembeteenden som riskabla alkoholvanor eller ätstörningar” (DN, 120817). Här sammankopplas alltså otrohet med

¹⁵ I frågan framkommer inte personens könstillhörighet, därav använder jag det könsneutrala pronomenet hen.

¹⁶ Johannisson (2009, sidan 39).

sexmissbruk. I en artikel ifrån 1999 skriver journalisten att ”anledningarna till sexmissbruket är flera, dels handlar det om familjehistoria, dels att vi lever i en kultur som bygger på ständiga kickar - där sex nästan är den enda tillåtna drogen” (AB, 990224). Både *kickar* och *drog* implicerar relationen mellan alkohol- och narkotikabruk och sexmissbruk.

Ett exempel hur det ter sig när en enskild individ beskriver sitt sexmissbruk är: ”nu har jag klarat av att vara återhållsam i tre år. Bara en enda gång har jag haft ett onaniåterfall” (AB, 970112b). Det beskriver sjuksköterskan Lena, 33 år, i ett brev som publiceras i Aftonbladet. Hon gick på SLAA, Sex and Love Addiction Anonymous, efter ett liv med ”beroende av sex och relationer”. Hon beskriver i brevet ett liv fylld av ångest, skam, skuld och hur hon använde sex för att döva det tidigare nämnda. Hon ”slukade psykologiböcker. I en av dem hittade jag ett fall som stämde precis in på mig. Jag var en typisk missbrukartyp” (AB, 970112b).

För att kontextualisera sexakter och sexualiteter som missbruk och övertyga läsare används ibland jämförelser med substanser som gemene man accepterat att en kan missbruka. Erik Sundby (Dysberoendekliniken) hävdar att ”vi kallar cybersex för sexbrukets kokain för att man kan eskalera i beteendet väldigt fort” (AB, 100228b). Aftonbladet intervjuar Torbjörn Fjellström som menar att ”för många blir porren en drog – och i jakt på nya kickar går många från porr via våldsporr till barnpornografi. – Man måste öka på drogen. Det kan ta vägen vartsomhelst, säger psykologen Torbjörn Fjellström” (AB, 030216). En annan man har missbrukat alkohol, onani och sex genom sitt liv:

Som liten pojke använde han onani som verklighetsflykt. I tonåren led han av ett enormt självförakt och använde alkoholen som ett ångestdämpande medel. Efter 25 blev sex hans flyktväg (DN, 091220).

En skådespelare som beskrev sig själv som föredetta sexmissbrukare, menar att ”man tänjer på gränserna också. Tänker inte på att bara sticka in den, utan man vill få henne att göra mer” (AB, 990401). Som en motpol nu när han är fri från sitt sexmissbruk beskrivs det som att ”idag säger [skådespelaren] att normalt sex är bäst” (AB, 990401).

Analys av ”Hur det beskrivna påverkar det upplevda”

Medieartiklarna presenterar kriterier som vanligen tillskrivs alkohol- och drogmisbruk; förnekelse, alienering från familj, omöjligt att stoppa – sexet ska förstås som att det är bortom individens kontroll. Att använda liknande språkbruk som det talas om alkoholister och narkomaner placerar snabbt in läsare, konsumenten av texten i sammanhanget. Det blir en omedveten retorisk association för läsaren, där sexet placeras som substansen som missbrukas. Det handlar också om att sexmissbrukaren behöver förklara för journalisten och läsaren att denne har ett missbruk (och inte bara upplevda problem med sin sexualitet) - men samtidigt handlar det också om experter som använder exempelvis kokainbruket illustrativt som en metafor.

Ett typexempel är en kvinna som beskriver sig som sexmissbrukare, som menar att missbruket började när hon började nätdejta, då hon ”tyckte att det var helt underbart, och ville bara ha mer. Det blev som ett gift. Jag rusade hem från jobbet varje dag och kollade mejlboxen” (AB, 090301). Hon ville sålunda ”bara ha mer” och den sexuella aktiviteten blev ”ett gift” och för att markera hur långt missbruket hade gått ”rusade hon hem” för att få tillgång till substansen hon missbrukade.

Det är inte bara hur det beskrivna påverkar det upplevda, utan inom denna diskurs förstås vissa sexuella praktiker som finare och andra sämre. I en artikel förhåller sig en före detta sexmissbrukare sig till ”normalt sex” (AB, 990401), i en annan artikel görs distinktionen mellan okej porr och ickeokej porr – nämligen våldsporr (AB, 030216). Inom den mediala sexmissbrukardiskursen ses alltså vissa praktiker som rena, andra orena, vissa som oskuldsfulla medan andra leder till fördärv. Detta skapar ett klassiskt vi och dom; och i sexmissbrukstermet ”normalt sex” och ”sjukligt sex”. Samtidigt hävdas det att:

det går att tillfriskna, men fri blir man aldrig. Sexmissbruk och matmissbruk är oerhört svåra missbruk eftersom vi måste äta och vi har en sexualdrift. En alkoholist vet att så länge jag inte dricker är jag nykter. Det funkar inte för en mat- eller sexmissbrukare. En sexmissbrukare måste lära sig att definiera vad som är hälsosam sex och vad som inte är det (AB, 090306).

Genom internets framväxt kom också anonymiteten på internet och nu tittar fler kvinnor på porr. Personer som hävdar sexmissbrukets existens menar att antalet sexmissbrukare ökar i samhället. Ju mer tillgängligt det andra är, det farliga, det ondskefulla och det abnormalt, desto mer ökar risken att vi konsumerar det. Ett sätt att förstå detta är att:

själva diagnosen fungerar som en aktör. Den är en nyckelfaktor också i den individuella tolkningen av sjukdomserfarenheten. Varje diagnos definieras av en unik serie egenskaper och triggas sjukdomsspecifika svar. En diagnos säger hur individen skall uppfatta sig själv och hur samhället skall uppfatta henne. När till exempel utbrändhet uppstår som en diagnos, förändras de förklaringsmodeller inom vilken individen förstår sig själv och sina symtom samtidigt som omgivningen och arbetsgivaren tilldelas nya roller. Också >>hårda<< diagnoser som hjärtinfarkt, cancer eller diabetes omformar identiteten och utlöser bestämda svar (Johannisson, 2009, sidan 39).

När det produceras idéer om vad ett sexmissbruk är – med en lättillgänglig diskurs och retorisk association till alkohol och droger, kommer diskursen dra till sig bärare.

Sexmissbrukardiskursens sexuella värdehierarki

En vanligt förekommande företeelse i medieartiklarna är att inbegripa sexuellt avvikande beteenden i diagnosen sexmissbruk. Precis som diskussionerna kring alkohol och det statliga monopolet på alkoholen, är den hypotetiska logiken inom diskursen kring sexmissbruk att när ett fenomen är lättillgängligt så kommer det att göra att en destruktiv och farlig sexualitet släpps fri. Sex blir okontrollerbart för individen. Ett fenomen som sägs öka sexmissbruk och lyfts upp som en stor fara är internet. Torbjörn Fjellström menar att ”porrsurfning kan leda till beroende – och i värsta fall till övergrepp på barn. – Det blir som en drog – som man måste öka på, hävdar Torbjörn Fjellström som arbetar med vård av sexmissbrukare” (AB, 030216). Torbjörn menar att sexmissbruket ökar ju mer utbudet av pornografi ökar. Fyra år tidigare menade han att män och kvinnor är ”i grunden och av naturen olika” (DN, 990224).

Enligt Erik Sundby, klinikchef på Dysberoendekliniken, är det i USA ”cirka tre till fem procent” som är sexberoende, och ”om man räknar in dem som är sexuellt utagerande på internet, stiger siffran till tio procent” (AB, 110830). I en debattartikel i DN skriver Sundby med kollegan Michael Fuchs, att ”sexmissbruk eskalerar snabbt i samhället i samma takt som lättillgängligheten till sex via exempelvis Internet och mobiltelefoner ökar” (DN, 080116).

Sexologen Linn Heed uttalar sig att ”med internet har du porren i hemmet vare sig du vill eller inte. Porren är bara en knapptryckning bort”, och ”hon menar att det kan bli ett relationsproblem och att ett missbruk lätt uppstår” för ”ju lättare det är att förse sig, desto lättare är det att utveckla ett beroende” (AB, 110201).

Erik Sundby hävdar i en intervju i Aftonbladet (Lindberg, 2005) att ”killar i dag till exempel, får sin ’utbildning’ i sex av porr. Porren ger en bild av sex som är helt sned. I dag händer det faktiskt att ett gäng 14-åriga killar gruppvåldtar en ensam tjej. Jag är helt säker på att det beror på att killar har tillgång till porr i dag på ett annat sätt än förr”.¹⁷

I DN hävdas att ”tvångsmässigt användande av telefonsextjänster, porrsurfande på nätet, anonymt sex med främlingar och sex med prostituerade kan vara ett tecken på sexmissbruk” (DN, 121102). När Katarina Öberg (Preventell, Karolinska Institutet) intervjuas i artikeln ”Många ringer om sitt sexmissbruk” berättar hon att ”en fjärdedel av dem som kontaktat Preventell har uppgett att deras sexuella intresse riktas mot små eller förpubertala barn” och ”en tiondel av de hjälpsökande tittar på barnpornografi” (DN, 121102). Men personer har också behandlats för ”sina destruktiva sexuella fantasier” (DN, 121102). Det är alltså många olika beteenden som förläggs inom sexmissbruk.

2008 skriver Erik Sundby och Michal Fuchs (Dysberoendekliniken) en debattartikel i DN, *Sexmissbrukare bakom de flesta våldtäkterna*. I artikeln hävdas att ”mer än hälften av alla sexuellt relaterade brott grundar sig i sexmissbruk” men sammankopplar även sexmissbruk med ”stegring av förekomst av könssjukdomar”. Det konstateras att ”mellan 80 och 90 procent av dem som

¹⁷ I Sundby och Rydbergs (2012, sidan 91) självhjälpbok för sexmissbrukare hävdas att ”nätburet sex uppfyller varje missbrukares krav på mera, fortare, häftigare. Men dessutom erbjuder nätet vad nästan alla sexberoende söker, och vill ha, nämligen avskildhet, objektifieringsmöjligheter, spänning, anonymitet, mångfald och ständig tillgänglighet”.

söker för sexuellt dysberoende (sexmissbruk) riskerar att föra vidare sexuellt överförbara sjukdomar” (DN, 080116).

1999 intervjuas Torbjörn Fjellström (Korpbergets behandlingshem) som delar upp sexmissbruk i tre nivåer: onani och vanlig otrohet; blottare, transvestiteter och tittare; våldtäktsmän och pedofiler (AB, 990224). Den stora variationen på vad som räknas som sexmissbruk blir extra tydlig när en börjar stapla upp det utdefinierade. Exempel på vad sexmissbruk kan innebära är övergrepp på barn/pedofili (AB, 030216; DN, 121102), tvångsmässig onani (DN, 120322) sexuella övergrepp (DN, 120719; DN, 120729), anonymsex (sex med okända personer) (DN, 120729), behov av att ha många tillfälliga sexuella kontakter (DN, 120322), prostitution (DN, 120310; DN, 120322; DN, 120729, DN, 010201, DN, 031028), voyeurism (DN, 120729) och utbyte av smärta (DN, 120729).

Analys av sexmissbruksdiskursens sexuella värdehierarki

Sexuella beteenden som faller inom begreppet sexmissbruk är sexuella praktiker som ses som fulsex. Processen när vissa sexuella uttryck sammankopplas till sexmissbruk handlar om sexnegativitet och moraliska ställningstaganden. Ett exempel är en nyhetsartikel med rubriken ”Sexdömd präst sade upp sig själv”, där det beskrivs att en präst köpte sex, grips av polisen och erkänner sitt sexköp. Kyrkan bekostar då prästen en ”behandling mot sexmissbruk” (DN, 001120). Notera också ordvalet sexdömd i rubriken! 2001 intervjuas RFSU-kliniken och då hävdas det att ”av de 80 män som förra året kom till RFSU:s mottagning var nästan hälften någon form av sexmissbrukare. I många fall ägnade de sig åt köp av sexuella tjänster, andra gånger åt telefonsex eller hög konsumtion av porr” (DN, 010201). Gayle Rubin (1984) identifierar både kommersiellt sex, användandet av pornografi och sex utanför en tvåsam relation som samhällsligt konstruerat avvikelse. En del av medieartiklarna använder sig av spekulativa siffror kring hur många som ”är sexmissbrukare”. Irvine (1995, sidan 436) skriver att

sex addiction claimants deploy several media tactics. First, they depict the problem as widespread, dangerous, and not simply a problem of ‘oversexed perverts’. So those who work with sex addicts argue for heightened attention and resources because there are so many afflicted. The source of their data is never clear, however. This is not uncommon, for claimants often pluck statistics ‘from thin air’.

Giugliano (2009, sidan 285) menar att ”the layman may use the term ‘sex addict’ to refer to anyone from a sexually demanding spouse to the serial rapist to the pedophile”. Det vill säga att på grund av att det inte finns någon diagnos kan sexuella beteenden som avviker ifrån normalitet, som avviker ifrån en uppfattad normal och naturlig sexualitet stämplas som sexmissbruk. I detta ligger självklart både överdiagnosticering och moraliska värderingar – men även ett kategoriseringsproblem. En partner som vill ha mycket sex kan orimligtvis sägas ha liknande problem som en pedofil eller en serie-våldtäktsman.

Som nämndes i bakgrundskapitlet togs nymfomani och don juanism alltså ut ur DSM 1987. Tre år senare är det 1990-tal, och det är ett årtionde som präglas av stora förändringar på det sexuella planet. Det utvecklades ett nytt sätt att skapa sexuella kontakter och få tillgång till erotiskt material – internets intåg revolutionerade människors sexliv. Nu kunde människor sexchatta, söka information om specifika sexuella praktiker, ha cybersex, bestämma sexträffar, nätdejta och titta på porr.

Exempelvis hävdar Drew & Chaney (2004, sidan 103) att ”for individuals who have lost control over their online sexual activities, negative consequences can occur, such as social isolation, relationship conflicts, financial difficulties, and health risks, for both the user and his or her family”. Med andra ord kan partnern tycka till om dennes porrsurfande, någon kan spendera pengar på porr som en inte har råd och att porrsurfa kan vara hälsofarligt.

Vid varje tekniskt framsteg (åter)formuleras nya idéer kring farliga och destruktiva konsekvenser av den nya teknologin (en del handlar snarare om våld än om sex). Moralpanik har utbrutit vid biografernas uppkomst, VHS:ens uppkomst, telefonsexlinjer, TV- och dataspel och nu också internet. Johannisson (2009) menar att för att en diagnos ska bli framgångsrik, måste diagnosen också växelverka med kulturellt betydelsefulla teman. Ett tydligt exempel är internet som innebär att människan har möjlighet att söka och titta på oändligt mycket porr, visa sig i webcam, skicka nakenbilder och så vidare. Resonemangen är att när internet introducerades släpptes en ohämmad sexualitet lös.¹⁸

¹⁸ Erik Sundbys självhjälpbok (Dysberoendekliniken) hävdas att: ”i och med internets intåg i början av 90-talet har porrkonsumtionen fullkomligt exploderat” (Sundby & Rydberg, 2012, sidan 31). För att verkligen betona allvaret används ett anekdotiskt bevis på tvångsmässighet där en man som onanerar förlorar arbete, familj och till slut tar sitt liv (ibid., sidan 18).

SEXMISSBRUK ELLER DIAGNOMISSBRUK?

Kapitel 7

Litteraturoversikten i delstudie 1 visar att det finns en vaghet och en tvetydighet kring begreppen sexmissbruk och tvångsmässig sexualitet, då flertalet av de vetenskapliga artiklarna belyser att det saknas empirisk forskning samt att den forskning som finns bygger på anekdotiska kliniska observationer. Att etablera sexmissbruk som en medicinsk erkänd diagnos skulle få negativa konsekvenser då det legitimerar både privat och offentlig vård, behandlingsprogram, medicinering och behandlingar av sexmissbrukare – trots att det inte råder konsensus inom forskningen om vad det är som ska behandlas. Är det en sviktande moral som ska behandlas eller är det personer som lider av konsekvenserna av normavvikelse?

Om vi ser på sexualiteten som socialt konstruerad, eller som Tiefers boktitel *Sex is Not a Natural Act* (2004) insinuerar, och vi accepterar att sexualiteten inte är naturlig och inte kan begripliggöras genom att hänvisa till vad som är en naturlig mängd sex, så ter sig diskurserna kring sexmissbruk som obegripliga. Det finns ingen naturlighet i sex – det finns endast uppfattningar som positioneras i olika diskurser. Eftersom sexualitet organiseras genom reglering, disciplinering och definition har denna studie undersökt uppfattningen och uppfinningen av begrepp, språk, kategorisering och konceptualisering av hur snävt en person ska vara sexuell. Dessutom framträder en stark avgränsning av vad som är dålig, farlig, bra och acceptabel sexualitet. Sexmissbruk är ett institutionaliserat begrepp. Begreppet sexmissbruk är knutet till kulturella perspektiv på sexualitet, promiskuitet, otrohet, och den rådande samhälleliga synen på förväntningar på genus och kön i relation till sexualitet. Den diskursiva formationen sexmissbruk har uppstått i en komplex situation med olika aktörer och olika strukturer, som befäster sexualiteten som en farlig och destruktiv kraft, som måste regleras. Johannisson lyfter fram detta scenario som att:

läkare som namnger sjukdomen, patienterna som bär den, sjukförsäkringssystemet som bekräftar den, media som iscensätter den, läkemedelsindustrin som profiterar på den och alla de föreställningar som ger den mening. Sådana föreställningar tillhör diagnosens epidemiologi och påverkar dess spridning, men innesluts sällan i den kliniska blicken (Johannisson, 2009, sidan 40).

Vem som helst kan vara sexmissbrukare – sexmissbruk är ett vagt begrepp som skulle kunna tillämpas på flertalet människor i samhället. Sexmissbruk kan inkludera personer som onanerar, är otrogna, är våldtäktsmän, utför incest, konsumerar pornografi, har svårt för närhet och/eller har flera sexuella partners (delstudie 2). Hur vag denna diagnos är visas i Aftonbladet 2011 där en artikel om sexmissbruk inleds med:

De flesta av oss har faktiskt varit kärleks- eller sexmissbrukare någon gång i livet. Kanske har förhållandet just tagit slut och du känner dig frustrerad. Då är det lätt att gå ut på krogen och ha sex

som plåster på såren. Men ofta blir effekten precis tvärt om - och ångesten kommer dagen efter som ett brev på posten (AB, 010811).

Vagheten får konsekvensen att fler människor potentiellt kan uppleva sig ha ett sexmissbruk, på grund av konstruktionen som de annars inte skulle ha lidit av, om de inte blev ”tillsagda” av diskursen att göra det. På samma sätt fungerar vagheten lukrativt – människor som upplever individuella problem med porrsurfande exempelvis, inordnas bland dem som har problem för att de är otrogna eller för den delen begår sexuella övergrepp.

Sexmissbrukaren kan också vara någon som tvångsmässigt konsumerar sexuella praktiker men även att någon upplever eller klassificeras enligt den klassiska droginkörshypotesen – det börjar med folköl och slutar med en heroinspruta i armen på en skitig toalett, fast med sex i stället för droger (delstudie 1). Det kan alltså skilja sig ifrån att en individ upplever att denne är erotiskt äventyrlig och går utanför sexuella normer till att personer patologiseras och diagnosticeras. Ett vitt och brett begrepp gör att diskursen om sexmissbruk kan handla om just dig, som läsare. Det är som krönikören i DN, Fredrik Strage, ironiskt lyfter fram (DN120803):

förra veckan publicerade DN söndag, vid en artikel om sexmissbruk, en lista över tio ’sexuella problembeteenden’. Jag hade prickat av inte mindre än tre, bland annat ”fantasisex” som lät ytterst allvarlig: ’Här är det sexuella upphetsningsmönstret inriktat på erotiska fantasier, objektifiering av människor och sexualisering av olika situation’ [...] jag är stolt över att ha haft sexuella fantasier [...] Jag tillhör en översexuell, gapig och allmänt avvikande grupp.

Sexmissbruksdiskursen är alltså inte oemotsagd; krönikörer såsom Fredrik Strage pekar på det vaga och sexualmoraliska inom diskursen och Malin Wollin (AB, 110325) på att sexmissbruk fungerar som en ansvarsfriskrivning när personer är otrogna.¹⁹ Sexmissbruk kan ses som en medial diskurs som sprids som en löpeld genom pressen och agerar normerande. Diskursen talar om för oss vad som är avvikande sexuellt beteende och då också vad som är ett normalt sexuellt beteende. Därför finns även människor som är bärare av diagnosen och tolkar sitt lidande utifrån diskurser kring sexmissbruk som både (re)produceras inom forskning och inom mediala representationer. Människor agerar med hjälp av och baserat på tillgängliga och accepterade diskurser – och dessa diskurser är alltså accepterade utifrån logik av makt och förmåga att skapa agentskap.

Reay, Attwood & Gooder (2013) menar att en viktig aktör för insäljandet av konstruktionen sexmissbruk är personer som skriver memoarer om sina upplevelser av sexmissbruk ”though the non-celebrity chronicle is harnessed to another machine – the therapy industry” (Reay, Attwood & Gooder, 2013, sidan 6). I artiklarna framkommer flertalet experter som också skriver självhjälpsböcker (Eva Hedlund, Thomas Ristrand, Erik Sundby och Torbjörn Fjellström) och

¹⁹ Eftersom studien endast undersöker sexmissbruksdiskurser i Aftonbladet och DN, vill jag dock tillägga att bland annat Johannes Forsberg (ledare i Expressen) har publicerat kritik där han menar att: ”sexmissbruksbranschen är extremt lukrativ – eftersom det rör sig om en låtsassjukdom kan man ställa en diagnos som omfattar alla” och ”idén om att man kan missbruka sex, och att det är en farlig sjukdom, har ingen förankring i vetenskapen”. Se: <http://www.expressen.se/ledare/johannes-forsberg-sexmissbruk-finns-inte/> (hämtad 2013-05-15).

bedriver terapi för sexmissbrukare (RFSU-kliniken, Bernts behandlingshem i Sättra, Karolinska Institutet – som dels vill ha informanter till sin forskning men även behandlingsbara patienter, Dysberoendekliniken och Korpberget). Självklart vill dessa personer sälja sina böcker och även få klienter till sina behandlingar.

Janice Irvine (1995, sidan 450) menar att ”sex addiction may be an attractive construction for individuals who feel sexually conflicted, but it implicitly reinforces the idea that sexuality is an essential, dangerous, and even lethal force”. Robbins & Greenley (1983) lyfter fram att personer som gått i terapi för ett upplevt socialt problem också är mer benägna att se sina problem som orsakade av personliga brister. När en person en gång blivit diagnosticerad med exempelvis en beteendestörning, är det också vanligt att uppfatta kommande problem (som är en del av att leva) senare i livet som av individuellt psykologiskt ursprung (utan att ta hänsyn till att det finns normsystem som genom exempelvis stigmatisering reglerar hur vi kan ha ett sexuellt liv). När en person definieras, klassificeras och diagnosticeras som störd i förhållande till sex, efterföljer således en psykologisk attribution automatiskt. Detta betyder att personer som har diskursivt påverkats av fenomenet sexmissbruk – och därav speglar sina egna sexuella beteenden i (vaga) framställningar av sexmissbruk i media och forskning – därigenom i högre grad självdiagnosticerar sig.

Genom socialantropologens Gayle Rubins (1984) teoretiska ramverk kan vi förstå att sexualiteten konstrueras som farlig, destruktiv och något som måste tämjas. Utifrån Foucault kan vi också förstå sexmissbruk som en konstruktion som bygger på socio-moraliska idéer (med rötter i det antika Grekland), utifrån Rubin (1984) kan vi se att den förhåller sig till traditionella och konservativa konventioner om sexuellt beteende (den välsignade sexualiteten) och utifrån Conrad och Tiefer kan vi se den som en del av en medikalisering av sexualiteten (Conrad, 2005; Tiefer, 2004). För ”the concepts of sexual addiction and sexual compulsion provide examples of the ‘medicalization’ of sexual conduct” (Levine & Troiden, 1988, sidan 355).

Inom sexmissbruksdiskursen konstrueras den Andre som avvikande, promiskuös, moraliskt tvivelaktig, notorisk otrogen med en abnorm sexualitet och “att erkänna sig som den andra framkallar skam” (Skeggs, 2006, sidan 197). Det är också det som filmen Shame (2011) anspelar på, som beskrevs och problematiserades i inledningen till denna studie. Ett av de stora problemen med sexmissbruk som diagnos är att de sexuella variationer som existerar utanför den välsignade sexualiteten (Rubin, 1984) förläggs till att upplevas som ett sexmissbruk, och denna process byggs upp utav känslor av skam. Janice Irvine (2009) definierade skam som känslor av självförakt och känslor av en dålig identitet. Skam, enligt Irvine, kan vi förstå som strategiskt och performativt, och genom detta kan vi också förstå skam som ett historiskt instrument som använts för att utöva makt. Roten till idén om självbehärskning och måttlighet kring utövande spårar Foucault till det antika Grekland (Foucault, 1988), och likaså återfinns en av rötterna till konstruktionen av skam hos Aristoteles, som definierade skam som ”ett slags rädsla för vanära” (Savine, 2010, sidan 360), och ansåg att skam skulle existera i måttliga mängder, då den hindrar individer att begå ”dåliga” gärningar. Dåliga gärningar inom sexmissbruksdiskursen innebär sexuella beteenden som hotar en monogam heterosexuell kärleksideologi.

Sociologen Arlene Stein beskriver att skam ”can gnaw at the soul, making us smaller, turning us inward, diminishing our potential for love, creativity, and connection, even limiting our very humanity” (Stein, 2006, sidan 1). När talet om att hålla tillbaka sexuella praktiker och reglera sexualiteter, det vill säga en potentiell konsekvens av sexmissbruksdiskursen, sker en övervakning av sexuell åtskillnad, och “den intensiva regleringen av de egna sexuella relationerna och det egna sexuella beteenden [...] väcker skam” (Skeggs, 2006, sidan 197). Skam är samtidigt något som är individuellt; sex som känns skamligt för den ena personen kan vara ett ickeproblem för en annan.

Sociologerna Lyman och Scott menade att skam framkallar ursäkter och motiveringar till de faktiska beteenden som kontrasterar de moraliska förväntningarna samhället ställer på individer. Detta kan förstås som ”statements made to relieve themselves from culpability for untoward or unanticipated acts” (Lyman & Scott, 1989, sidan 136). Vi kan alltså förstå sexmissbruk som en befrielse från skuld av oönskade beteenden och denna emancipation ifrån skuld kan vara förståelig eftersom att stå upp för sex som bryter mot normer har visat sig ha flertalet konsekvenser. Du kan bli lämnad, bortvald, patologiserad och konstruerad som avvikande, vilket i sin tur gör människor lidande. Sexmissbruk som fenomen och diagnos kan fungera som en biljett in i normen och det fungerar enligt denna logik som att personen utanför normen är välkommen tillbaka om denne biktar sig, erkänner sina brister och sonar sina synder – sexmissbrukaren är välkommen tillbaka i gemenskapen, för den erkänner sig maktlös inför sin sjukdom.

Personen som skäms är medveten om vad som är det uppfattade felet med beteendet, och även att felet är en återspeglning av personens oförmåga att leva upp till ett moraliskt jag (konstruerad av en sexnegativ kultur). Därför blir det problematiskt när medieartiklarna formulerar normativa diskursiva förskjutningar av sexualiteten till en monogam relation som endast inkluderar närhet, samlag och en socialt bedömd lagom sexualitet. När sexualiteten ses som destruktiv socialiseras människor till att förhålla sig till skam- och skuldkänslor, och våra inre individuella begär korrigeras efter samhällets snäva normer kring monogami, finsex och en lagom sexualitet. Dessutom är en relevant fråga vad som sker med människor som tvingas stänga av vissa sidor av sin sexualitet och inte tillåts att leva ut sina begär.

Skam är en del av våra levda liv, det är svårt att komma ifrån. Simmel (1904) menade att människor upplevde skam om de inte kunde leva upp till andra människors förväntningar. Skam bär med sig en historia av isolering från ett samhälle – och är en del av konstruktion av avvikelser. Sociologen Goffman (1974) menade att stigma kan vara en del av en osynlig moralisk stigmatisering vissa grupper kan uppleva, såsom homosexuella, personer med psykiatrisk historia eller brottslingar. Stigmatisering fungerar så att omgivningen stigmatiserar och den stigmatiserade skäms. Diagnoser i sig kan vara stigmatiserande – och fungera som sanningsregimer som exkluderar och stämplar avvikare ifrån normen som sjuka, störda och i behov av vård. Detta fenomen har beskrivits inom stämplingsteori och en av de första att använda sig av teorin var Scheff (1966) som menade att personer genom sina avvikande beteenden – som bryter mot sociala reglementen och normer – i samhällets ögon kan ses som psykisk sjuk, vilket påverkar

individens upplevelse av sig själv. I ett heteronormativt samhälle bär den homosexuella på internaliserad homofobi, på liknande sätt som i ett sexnegativt samhälle bär den sexuellt utlevande personen, ”sexmissbrukaren”, på internaliserad sexnegativitet. Skam har använts för att begränsa onani och förtrycka homosexualitet. En strategi för homosexuella var att ta fasta på skammen och vända den till stolthet i stället (we’re here, we’re queer).

Enligt socialkonstruktionister kan vi istället förstå talet om psykosexuella störningar som sociala konstruktioner vilket är ”stigmatizing labels attached to sexual patterns that diverge from culturally dominant sexual standards” (Levine & Troiden, 1988, sidan 355). När sexualiteten kantas av moraliska värderingar och sexnegativitet (Rubin, 1984), så visar historien oss att vad som uppfattas som avvikande sexuellt beteende ligger på en värderingsnivå, och ”there is nothing intrinsically pathological in the behavior that falls into the category of psychosexual disorders; they are defined as pathological only because they violate prevailing erotic norms” (Levine & Troiden, 1988, sidan 355). På liknande sätt som den ohämmade nymfomanen, den perverterade homosexuella och den tvångsmässiga onanisten uppfanns, stämplades och patologiserades, händer det här och nu för sexmissbrukaren. Levine & Troiden (1988, sidan 355) skriver att ”by inventing and treating these ’conditions’, that is, by ’medicalizing’ morality, mental health professionals and sexologists pathologize nonnormative sexual practices” och dessa maktpositionerade personer inom sexologin ”function as social control agents, enforcing conformity to culturally hegemonic erotic standards” (Levine & Troiden, 1988, sidan 355). När diskursiva formationer av sexmissbruk konstitueras av sexnegativitet och moraliska värderingar sker en övermedikalisering, vilket resulterar i ett diagnosmissbruk.

REFERENSER

- Almås, E. & Benestad, E.E.P. (2010): *Sexologi i praksis*. Oslo: AIT Otta AS.
- Ambjörnsson, F. (2006): *Vad är Queer?* Stockholm: Natur och kultur.
- American Psychiatric Association (2000): *Diagnostic and statistic manual of mental disorders* (4th ed.). Washington, DC.
- Arksey, H. & O'Malley, L. (2005): Scoping studies: towards a methodological framework, *International Journal of Social Research Methodology*, 8:1, 19-32.
- Arping Å, & Nordenstam A. (2005): *Feministiska litteraturanalyser*. Lund: Studentlitteratur.
- Bancroft, J. & Vukadinovic, Z. (2004): Sexual Addiction, Sexual Compulsivity, Sexual Impulsivity or What? Toward a Theoretical Model. *The Journal of Sex Research*, vol 41, No 3, 225-234.
- Barth, R.J. & Kinder, B.N. (1987): The mislabeling of sexual impulsivity. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 12(1), 15-23.
- Beck-Friis, J. (2009): Den nakna skammen. Grund för depression eller väg till ömsesidighet. Stockholm: Natur och kultur.
- Berrios, G.E & Kennedy, N. (2002): Erotomania: a conceptual history. *History of Psychiatry* (13), 381-400.
- Brante, T. (2006): Den nya psykiatrin: exemplet ADHD. I Hallerstedt, G (red.). *Diagnosens makt. Om kunskap, pengar och lidande*. Göteborg: Daidalos.
- Bristow, J. (1997): *Sexuality*. Florence, KY: Routledge.
- Bråstedt, M. (2012). Shame: <http://www.expressen.se/noje/recensioner/film/shame/> (Tillgänglig: 130415).
- Burr, V. (2003): *Social constructionism*. (2:a upplagan) London: Routledge.
- Carnes, P. J. (1983): *Out of the shadows: Understanding Sexual addiction*. Minneapolis, MN: CompCare.
- Coleman, E. (1990): The obsessive-compulsive model for describing compulsive sexual behavior. *American Journal of Preventive Psychiatry & Neurology*, 2(3), 9-14.
- Cooper, M. & Lebo, R.A. (2001): Assessment and Treatment of Sexual Compulsivity. *Journal of Social Work Practice in the Addictions*, 1:2, 61-74.
- Connell, R.W. (2002): *Om genus*. Uddevalla: Bokförlaget Daidalos AB.
- Conrad, P. (1992): Medicalization and social control. *Ann. Rev. Sociol*, 18, 209-232.
- Conrad, P. (2005): The shifting engines of medicalization. *Journal of Health and Social Behavior*. 46, 3-14.
- Cooper, A. & McLouglin, I.P., Campbell, M.K. (2000): Sexuality in Cyberspace. I (red.) Kimmel, M.S., Plante, R.F. (2004): *Sexualities: Identities, Behaviors, and Society*. Oxford University Press: New York.
- Dodge, B., Reece & M., Cole, S. L., & Sandfort, T. G. M. (2004): Sexual compulsivity among heterosexual college students. *Journal of Sex Research*, 41, 343– 350.
- Douglas, M. (1992): *Risk and Blame: Essays in Cultural Theory*. London: Routledge.
- Douglas, M & Wildavsky, A. (1982). *Risk and cultures: An Essay on the Selection of Technological and Environmental Dangers*. Berkely, California: University of California Press.
- Drew, B.J. & Chaney, M.P. (2004): Sexual Addiction and the Internet: Implications for Gay Men. *Journal of Addiction & Offender Counseling*. Vol 24, 101-114.
- Ejdelind, M. & Salomonsson, A. (2010): Offer för missbruket? En diskursanalys av dags- och kvällspressens framställning av sexmissbrukande män och kvinnor. C-uppsats: Lunds Universitet.

- Eriksson, T. (2010): Farmakologisk behandling av hypersexualitet och parafilier. I Lundberg, P.O. & Löfgren-Mårtensson, L. (red.), *Sexologi*. Falköping: Liber förlag.
- Fjellström, T. (1997): *Kärlekens Dysberoende. En studie i Den Sjuka Sexualiteten och dess Helande*. Corax Förlag: Lunde.
- Fjellström, T. (2011): *Professionell tobstegsbehandling 2011*, på youtube.com, tillgänglig: (https://www.youtube.com/watch?v=XY5x6lgS_fE), hämtad 2013-04-15).
- Forssberg, J. (2007): Sexmissbruk finns inte. I Expressen, <http://www.expressen.se/ledare/johannes-forssberg-sexmissbruk-finns-inte/> (hämtad 2013-05-15).
- Foucault, M. (1972): *Vetandets arkeologi*. Staffanstorps: Cavefors.
- Foucault, M. (1976): *History of Sexuality: Introduction*. New York: Vintage Books.
- Foucault, M. (1984): *Sexualitetens historia: Njutningarnas bruk*. Band 2. Tryckt 2002, Uddevalla: MediaPrint Uddevalla.
- Foucault, M. (1986): *Vansinnets historia under den klassiska epoken*. Stockholm: Arkiv.
- Foucault, M. (1988): The ethic of Care for Self as a Practice of Freedom. I Bergnauer, J. & Rasmussen, D. (red). *The Final Foucault*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Foucault, M. (1993): *Diskursens ordning*. Installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970 (1971/1993). B. Östlings bokförl. Symposion, Stockholm: Stehag.
- Freedman, E.B. (1987): "Uncontrolled desires" – The Response to the Sexual Psychopath (1920-1960). I *The Journal of American History*, Vol. 74, No. 1 (Jun., 1987), 83-106.
- Friedson, E. (1970): *Professional dominance*. Chicago: Aldine Press.
- Garcia, F.D. & Thibaut, F. (2010): Sexual Addictions. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*. 36, 254-260.
- Giddens, A. (1995): *Intimitetens omvandling*. Nora: Nya Doxa.
- Giugliano, J.R. (2009): Sexual Addiction: Diagnostic Problems. *Int J Ment Health Addiction*. 7, 283-294.
- Goffman, E. (1974) [1963]: *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. New York: Prentice Hall.
- Gold, S.N. & Heffner, C.L. (1998): Sexual addiction: Many conceptions, minimal data. *Clinical Psychology Review*, 18, 367-381.
- Goodman, A. (1997): Sexual addiction. I Lowinson, J.H. & Ruiz, P. & Millman, R.B. & Langrod, J.G (eds.). *Substance abuse: A comprehensive textbook*. Philadelphia: Williams & Wilkins, 340-354.
- Goodman, A. (2001): What's In a Name? Terminology For Designating a Syndrome of Driven Sexual Behavior. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 8 (3-4), 191-213.
- Goodman, A. (2008): Neurobiology of Addiction. An integrate review. *Biochemical pharmacology*. 75, 266–322.
- Granskningsnämnden (120822): *Ligga med P3. Inslag om klinik*. Tillgänglig: <http://www.radioochtvtv.se/Sok-arende/Granskning/2012/September/P3-Ligga-med-P3-inslag-om-Dysberoendekliniken/> (hämtad 19/5-2013).
- Groneman, C. (1994): Nymphomania: The Historical Construction of Female Sexuality. I *Signs*, vol. 19. No. 2 (Winter, 1994), 337-367.
- Gustavsson, M. (2006): *Blandade känslor, bisexuella kvinnors praktik & politik*. Göteborg: Kabusa Böcker.
- Hall, S. (1992): The West and the Rest: Discursive and Power". I Hall, S & Gieben, B. (red.)

- (1992): *Formations of Modernity*. Cambridge & Oxford: Polity/Open University.
- Hartman, L.I. & Ho, V. Arbour, S. & Hambley, J.M. & Lawson, P. (2012): Sexual Addiction and Substance Addiction: Comparing Sexual Addiction Treatment Outcomes Among Clients With and Without Comorbid Substance Use Disorders, *Sexual Addiction & Compulsivity: The Journal of Treatment & Prevention*, 19:4, 284-309.
- Hepworth, J. (1999): *The Social Construction of Anorexia Nervosa*. Sage: London.
- Hook, J.N. & Hook, J.P. & Davis, D.E. & Worthington, E.K. & Penberthy, K. (2010): Measuring Sexual Addiction and Compulsivity: A Critical Review of Instruments, *Journal of Sex & Marital Therapy*, 36:3, 227-260.
- Irvine, M.J (1995): Reinventing Perversion: Sex Addiction and Cultural Anxieties. I *Journal of the History of Sexuality*. Vol 5. No 3 (jan., 1995), 429-450.
- Irvine, M.J. (2009): Shame Come out of The Closet. I *Journal of NSRC*, Vol.6 No.1, 70-79.
- Jakobsson, R. (120809): *Klinik för sexmissbrukare och sexberoende kritiserar*. Tillgänglig: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3940&artikel=5224730> (hämtad: 19/5-2013).
- Jakobsson, R. (120817): "Homosex bland män kan betraktas som sexmissbruk". Tillgänglig: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3940&artikel=5233466> (hämtad 19/5- 2013).
- Johannisson, K. (2001): *Kroppens tunna skal. Sex essäer om kropp, historia och kultur*. Göteborg: Elanders Digitaltryck AB.
- Johannisson, K. (2004): *Den mörka kontinenten. Kvinnan, medicinen och fin-de-siècle*. Gteborg: Elanders Infologistics Väst AB.
- Johannisson, K. (2009): Hur skapas en diagnos? Ett historiskt perspektiv. I Hallerstedt, G (red.). *Diagnosens makt. Om kunskap, pengar och lidande*. Göteborg: Daidalos.
- Johnson, M (2012): Shame. <http://www.gp.se/kulturnoje/film/1.818591-shame> (hämtad 2013-04-12).
- Kafka, M. P. (2010): Hypersexual disorder: A proposed diagnosis for DSM-V. *Archives of Sexual Behavior*, 39, 377–400.
- Kalichman, S. C. & Rompa, D. (1995): Sexual sensation seeking and sexual compulsivity scales: Reliability, validity, and predicting HIV risk behavior. *Journal of Personality Assessment*, 65, 586–601.
- Kärfe, E. (2002): *Hjärnspöken: DAMP och hotet mot folkhälsan*. Eslöv: Symposion.
- Kihlström, J. (2007): *Böjelser & Begär. En kritik av medicinens beroendebegrepp*. Universitetsbiblioteket.
- Kvale, S. (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lane, C. (2007): *How Normal Behavior Became a Sickness*. New Haven & London: Yale University Press.
- Lane, C. (2007): *Shyness. How Normal Behavior Became a Sickness*. New Haven & London: Yale University Press.
- Laqueur, T.W. (2003): *Solitary Sex. A Cultural History of Masturbation*. Canada: The MIT Press.
- Lennartsson, M. (2009): Hävdande och hustrubröst: Sexualitet, kropp och identitet i det tidig-moderna Sverige. *Historisk Tidskrift* 129(3), 361-380.
- Lennerhed, L. (2002): *Sex i folkhemmet. RFSUs tidiga historia*. Södertälje: Fingraf Tryckeri.
- Levine, M.P. & Troiden, R.R. (1988): The Myth of Sexual Compulsivity. *The Journal of Sex Research*. Vol 25, no 3, 347-363.

- Levine, S. (2010): What is Sexual Addiction?, *Journal of Sex & Marital Therapy*, 36:3, 261-275.
- Ley, D.J. (2012): *The Myth of Sex Addiction*. Inc, United Kingdom: Rowman & Littlefield Publishers.
- Ley, D.J. (2012b): Sex Addiction: Rejected Yet Again By APA. Tillgänglig på: <http://www.psychologytoday.com/blog/women-who-stray/201212/sex-addiction-rejected-yet-again-apa> (hämtad 2013-05-11).
- Nycander, G. (1933): *En sjukdom som bestraffas*. Stockholm.
- Lunbeck, E. (1987): "A New Generation of Women": Progressive Psychiatrists and the Hypersexual Female. I *Feminist Studies*, Vol. 13, No. 3 (Autumn, 1987), 513-543.
- Lyman, S.M. & Scott, M.B. (1989): *A Sociology of the Absurd*, 2nd edn. Lanham, MD: AltaMira Press.
- Miner, M.H & Coleman, E & Center, B.A. & Ross, M. & Rosser, B.R.S. (2007): The Compulsive Sexual Behavior Inventory: Psychometric Properties. *Arch Sex Behav*. 36, 579-587.
- Mozart (2013): Karolinska, MOZART-projektet. Tillgänglig: <http://www.karolinska.se/Verksamheternas/Kliniker--enheter/Endokrinkliniken/Centrum-Andrologi--Sexualmedicin/CASM/FAQ-Mozart/> (hämtad 2013-04-15).
- Månsson, S-A. (2012): Kinsey och den moderna sexualitetsforskningens genombrott. I *Sexualitetsstudier* (2012). Red. Månsson, S-A. & Platin, L.
- Nyhetsmorgon i TV4, Tillgänglig: http://www.tv4play.se/program/nyhetsmorgon?video_id=2266599 (tillgänglig 2013-04-13).
- Orford, J. (1978): Hypersexuality: Implications for a theory of dependence. *British Journal of Addiction*, 73, 299-310.
- Oscarsson, M. (2012): Sexmissbruk in the City. Tillgänglig på <http://www.sydsvenskan.se/kultur-nojen/film/filmrecensioner/sexmissbruk-in-the-city> (hämtad 2013-04-15).
- Quadland, M.C. (1985): Compulsive sexual behavior: Definition of a problem and an approach to treatment. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 11, 121-132.
- Quinn, B. (2001): The Medicalisation of Online Behaviour. *Online Information Review*, 2001; 25: 3, 173-180.
- Reay, B & Attwood, N & Gooder, C. (2013): Inventing Sex: The Short History of Sex Addiction. *Sexuality & Culture* (2013). 17, 1-19.
- Rinehart, N.J. & McCabe, M.P. (1997): Hypersexuality: Psychopathology or normal variant of sexuality? *Sexual and Marital Therapy*, 12, 45-60.
- Robbins, J.M. & Greenley, J.R. (1983): "Thinking about what's wrong: attributions of severity, cause, and duration in the problem definition stage of psychiatric help-seeking". *Research in Community and Mental Health*, Vol 3, 209-232.
- Rosengren, K.E. & Arvidsson, P. (2005): *Sociologisk metodik*. Malmö: Liber AB.
- Ross, M.W. & Månsson, S.A. & Daneback, K. (2012): Prevalence, Severity, and Correlates of Problematic Sexual Internet Use in Swedish Men and Women. *Arch Sex Behaviour* (2012). 41, 459-466.
- Rubin, G. (1984): "Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality". I *Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality*. Ed. Carole S. Vance, C.S. Boston: Routledge, 267-318.

- Rydström, J. (1998): Tidelagaren och den homosexuelle mannen – två typer i den svenska rättshistorien. *Historisk Tidskrift* 118:4, 513–521.
- Rydström, J. (1997): Panoptikon. Övervakning och kontroll av manlig homosexualitet i Sverige på 1930- och 1940-talet. *Seklernas sex: Bidrag till sexualitetens historia*. Red: Bergenheim, L. & Lennerhed, L. Stockholm: Carlsson.
- Rydström, J. (2003): *Sinners and Citizens: Bestiality and Homosexuality in Sweden, 1880-1950*. London: The University of Chicago Press.
- Rydström, J. (2005): Tvåsamhetens brunn: Registrerat partnerskap i Norden. I *Queersverige* (2005). Red. Kulick, D. Natur och kultur: 2005.
- Rydström, J. & Tjeder, D. (2009): *Kvinnor, män och alla andra. En svensk genushistoria*, Lund: Studentlitteratur.
- Rydström, J. (2011): *Odd Couples. A History of Gay Marriage in Scandinavia*. Amsterdam: Aksant.
- Sahlin, I. (1999): Diskursanalys som sociologisk metod. I Sjöberg, K. (1999): *Mer än kalla fakta – kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Samenow, P.C. (2012): SASH Policy Statement: The Future of Problematic Sexual Behaviors/Sexual Addiction, *Sexual Addiction & Compulsivity: The Journal of Treatment & Prevention*, 19:4, 221-224.
- Savine, K. (2010): "Blyghet – en affect mellan dygd och odygd. I *Dygder och laster. Förmoderna perspektiv på tillvaron*. Red. Lindstedt-Cronbergg & Stenquist.
- Scheff, T. (1966): *Being Mentally Ill: A Sociological theory*. Chicago: Aldine.
- Scheff, T. (2000): Shame and the Social Bond: A Sociological Theory. *Sociological Theory*. Vol 18, no 1, 84-99.
- Seidman, S. & Meeks, C. & Traschen, F. (1999): Beyond The Closet? The Changing Social Meaning of Homosexuality in the United States. I Kimmel, M. & Planes, R. (2004): *Sexualities: Identities, Behaviors and Society*. Oxford and New York: Oxford University Press.
- Semple, S. J. & Zians, J. & Grant, I. & Patterson, T. L. (2006): Sexual compulsivity in a sample of HIV-positive methamphetamine-using gay and bisexual men. *AIDS Behavior*, 10, 587–598.
- Shame. McQueen, S. (2011): *Ursprungsland: Storbritannien*.
- Silverstolpe, F. (1999): Hur lesbianerna förlorade sin oskuld. Sympatiens Hemlighetsfulla Makt: Stockholms Homosexuella 1860-1960. I *Stockholms homosexuella 1860-1960*. Silverstolpe, F. & Söderström, G. et al. Stockholm: Stockholmia förlag.
- Simmel, G. (1904): Fashion. *International Quarterly* X, 130–155.
- Skeggs, B. (2006): *Att bli respektabel: konstruktioner av klass och kön*. Stockholm: Daidalos.
- SOU (1941:32): Strafflagsberedningens utlåtande med förslag till lagstiftning angående åtgärder mot homosexualitetens samhällsfarliga yttringar, avgivet den 3 november 1941.
- Stein, A. (2006): *Shameless: Sexual Dissidence in American Culture*. New York: New York UP.
- Strafflagen (1864).
- Sundby, E. & Rydberg, K. (2012): *Det är inte kärlek – när sex blir en drog*. Stockholm: Norstedts.
- Sörensen, D. & Lewin, B. (2008): Sexual Desire, Masturbation, Sexual Arousal, Orgasm and Cultural Context. I (red). Traeen, B. & Lewin B. *Sexology in Context. A Scientific anthology*. Norge: Universitetsförlaget.
- Tiefer, L. (1996): The medicalization of sexuality: conceptual, normative, and professional issues. *Annual Review of Sex Research*, 1996, Volume 7, 252 – 282.
- Tiefer, L. (2004): *Sex is Not a Natural Act & Other Essays*. Colorado: West View Press.

TV4-Nyhetsmorgon (2013): 31 januari 2013 i Nyhetsmorgon i TV4, http://www.tv4play.se/program/nyhetsmorgon?video_id=2266599 (tillgänglig 2013-04-13).

Weeks, J. (2010): *Sexuality*. Third Edition. New York: Routledge.

Wikström, H. (2007): (O)möjliga positioner. Familjer ifrån Iran och postkoloniala reflektioner. Göteborg: Intellecta Docusys.

Winters, J. & Christoff, K & Gorzalka, B.B. (2010): Dysregulated Sexuality and High Sexual Desire: Distinct Constructs? *Arch Sex Behav*, 2010, 39, 1029-1043.

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2009): *Diskursanalys som teori och metod*. Poland: Studentlitteratur.

Wolfe, J.L. (2000): Assessment and Treatment of Compulsive Sex/Love Behavior. Vol.18, No4: 235-246.

Zola, I.K. (1983): *Socio-Medical Inquiries*. Philadelphia: Temple Univ. Press.

Artiklar i delstudie 2

DN, 920703: "Ett bra sexliv gör oss snälla och generösa". Vuxna bör visa unga vad mogen erotik är, säger Barbro Lennéer Axelson.

DN, 001120: Sexdömd präst sade upp sig själv.

DN, 010201: Sexköpare söker hjälp hos RFSU.

DN, 031028: "Att köpa sex kan vara rop på hjälp".

DN, 060507: Traumat upprepas, men denna gang har offret kontroll. Det är skillnaden.

DN, 080116: Sexmissbrukare bakom de flesta våldtäkterna (Debatt).

DN, 100424: Sexmissbrukare hjälps på internet.

DN, 100424a: Det blir ett tvång att jaga nya partners.

DN, 101120: Sexdömd präst sade upp sig själv.

DN, 120310: Södermalm tar emot flest sexberoende. – Destruktivt sex. Europas största sexberoendemottagning växer kraftigt.

DN, 120322: Vad är sexmissbruk?

DN, 120719: Sexmissbrukare ska få ny hjälp

DN, 120729: "Jag blev sexmissbrukare".

DN, 120803: "It's schlager", sa jag. "It might be horrible but you don't find it anywhere else".

DN, 120817: "Jag lider nog av låg självkänsla".

DN, 121102: Många ringer om sitt sexmissbruk.

AB, 941119: Min jakt på ömhet blev ett sexmissbruk.

AB, 950228: "Jag var besatt av sex".

AB, 961227: Familjerådgivaren: Att inte berätta är att ta ansvar.

AB, 970112a: Jag kunde inte sluta ha sex".

AB, 970112b: Lena, 33, berättar om sitt sexmissbruk: Jag var beroende av sex och relationer.

AB, 970112c: Tio tecken på att du är sexmissbrukare:

AB, 970309: Fråga Malena Samlevnad.

AB, 970105: Kändisar hade sexfest i pool + [brev]: Tvåbarnspappans förtvivlade brev om sällskapets sexträffar: man hetsas att delta

AB, 971106: "Jag har haft sex med 6000 kvinnor".

AB, 990224: Så lever sexmissbrukaren.

AB, 990311: "Sexköparnas problem tas inte på allvar"

AB, 010811: Att missbruka sex. Sexmissbrukaren löser alla sina problem genom att ha sex.

AB, 030216: "Nätporren leder till sexmissbruk" – Psykologen: Surfare kan bli pedofiler.

AB, 030324: Sexmissbruk blev hans fall – Göran, 29, hade 470 olika partners på 11 år.

AB, 040606: Kom igen älskling! Jag tänker inte vänta hela dan.

AB, 040809: Sexmissbruk allt vanligare hos kvinnor- Internet ligger bakom ökningen.

AB, 050113: "Sex var en drog för mig".

AB, 050205: Han bedrog mig med tonåringar.

AB, 060122: Hon vill inte ha sex lika ofta som jag.

AB, 060501: "Jag hade sex med 26 män samma kväll".

AB, 070323: Ulrika Jonssons bekännelse.

AB, 070904: Löpsedeln fick mig att vakna upp- Nu är Roger fri från sexmissbruket.

AB, 081102: Ska jag stå ut med porren?

AB, 081122: Lena Dahlberg, 53, är inte ensam. Var tredje Wendelaläsare kan tänka sig avstå från sex.

AB, 090301: Mitt liv handlade bara om sex.

AB, 090306: Expert: "Det går att tillfriskna, men fri blir man aldrig".

AB, 090323: Jag var besatt av sex.

AB, 990401: Jag var sex-missbrukare.

AB, 100228a: Jag hade mellan sex och femton killar samtidigt.

AB, 100228b: När suget efter närhet blir ett missbruk.

AB, 110201: Hjälp, min man är porrmissbrukare.

AB, 110325: "Det är att vara en skithög i kubik".

AB, 110830: Det finns bara ett råd- sök hjälp.

AB, 121119: Sexmissbruket tog över hans liv.

AB, 130213: Daniel Breitholtz från "idol"-juryen berättar om missbruket: Jag har dejtat allt som rör sig. 'Jag hade för mycket sex'.

AB, 130402: Kärleksmissbrukaren är rädd att inte duga.